

ΤΩ.

ΑΙΔΕΣΙΜΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΦΙΛΩΜΟΥΣΩ ΗΓΟΥΜΕΝΩ.

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΑΣΩΜΑΤΩΝ ΠΕΤΡΑΚΗ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ,

ΣΥΜΕΩΝ ΚΟΡΟΒΕΣΗ,

ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 1405
 { Διεχ. 945

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ὀκτωβρ. 1896.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν μουσικοδιδάσκαλον κ. Ἀνδρέαν Β. Τσικνόπουλον.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐγκρίνει ὡς χρήσιμον τὸ ὑπὸ σοῦ συνταχθὲν πόνημα τῆς «Θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τῆς παρ' ἡμῖν μουσικῆς, ἥτοι γραμματικῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς», συνιστῶσα τοῦτο θερμῶς παντὶ φιλομούσῳ τέκνῳ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

- † Ὁ Ἀκαρνανίας ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ *προεδρεύων*
- † Ὁ Κεφαλληνίας ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
- † Ὁ Χαλκίδος ΕΥΓΕΝΙΟΣ
- † Ὁ Ἱθρῶν καὶ Σπετσῶν ΑΡΣΕΝΙΟΣ
- † Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΝΕΟΦΥΤΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

(Τ. Σ.) Ἀρχ. Βαρθολομαῖος Γεωργιάδης.

η'.

τούτέστιν ἐκάστην κλίμακα, ἐσημειώσαμεν ἐν τοῖς διαφόροις αὐτῶν διαγράμμασι, φέρουσαν ὡς ἄθροισμα 68 τμημάτων.

Τὸ ἀνά χεῖρας ὑμῶν εὐρισκόμενον πόνημά μου, πέποιθα ὅτι μεγάλως θὰ ὠφελήσῃ τοὺς σπουδαστὰς καὶ ἱεροψάλτας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, διὰ τὸ εὐληπτον καὶ εὐμέθοδον αὐτοῦ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς καὶ προόδῳ τοῦ μουσικοῦ κύκλου. Οὐχ ἦττον εὐχομαι ἀπὸ καρδίας ὅπως ἄλλοι μετ' ἐμὲ ἐργασθῶσι μετὰ ζήλου καὶ σθένους ἐπὶ τῆς Πατρῴου ἡμῶν μουσικῆς, γενόμενοι οὕτω ἰκανώτεροι καὶ κοινωφελέστεροι.

Ἐρωθεῖς !

ΑΝΔΡΕΑΣ Β. ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΤΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΗΤΟΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ Β. ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ μουσικῆς

§ 1. Μουσική (¹) ἐστὶν ἡ θεία τέχνη, δι' ἧς ἐκφράζομεν τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας ἡμῶν διὰ τῆς φωνῆς ἢ τῶν ὀργάνων. Καὶ καθόσον μὲν ἐρμηνεύομεν τὰ αἰσθήματα ἡμῶν διὰ τῆς φωνῆς αὕτη καλεῖται φωνητική, καθόσον δὲ διὰ τῶν ὀργάνων ὀργανική μουσική.

1. Ἡ μουσική παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θεόδοτος ἐθεωρεῖτο. Ἡ γὰρ μουσική θεῶν μὲν εἶναι δῶρον ὁμολογεῖται (Πλουτ. ἐκ τοῦ Πλατ. περὶ δευσιδαιμ.)

Ἡ λέξις μουσική παράγεται πιθανῶς ἐκ τοῦ μάω=ἐπινοῶ, ζητῶ διανοητικῶς (Πλατ. Κρατυλ. 406), κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν Μουσῶν (ἡμοῦ οὔσαι), αἵτινες ἐννέα οὔσαι, ἐδοξάζοντο ὡς θεαὶ καὶ ἔφοροι τῶν ἐλευθέρων καὶ ὠραίων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἔξαιρέτως δὲ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς (Ἡσίοδ. Θέογ. 76. 915. 1—2 Ὀμήρ. Ἴλ. Α, 603).

Ἡ μουσικὴ ὡς ἐκτέλεσις μὲν εἶναι τέχνη ὠραία, ὡς σύνθεσις δέ, εἶναι τέχνη ἅμα τε καὶ ἐπιστήμη ὑψηλή.

§ 2. Διαιρεῖται ἡ μουσικὴ εἰς Θεωρητικὴν καὶ Πρακτικὴν. καὶ θεωρητικὴ μὲν εἶναι ἐκείνη δι' ἧς κατανοοῦμεν τὴν ὕλην τῆς μουσικῆς, τουτέστι γνωρίζομεν τὸ βαρὺ πρὸς τὸ ὀξύ, τὸ ταχὺ πρὸς τὸ βραδὺ μετὰ τοῦ τρόπου τῆς ἀκριβοῦς διεξαγωγῆς τῶν φθόγγων (δι' ὧν δηλοῦται τὸ ποῖον τοῦ μέλους) καὶ τὴν δύναμιν, ἣτις δίδεται εἰς τοὺς χαρακτήρας διὰ τὰ γράφηται τὸ μέλος. Πρακτικὴ δὲ ἡ ἐνέργεια ἐκείνη, ἣτις βαλλει τὰς ἀρχὰς τῆς θεωρίας εἰς πρᾶξιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν ἐγνωσμένην ὕλην τῆς μουσικῆς, ψάλλοντες καὶ διὰ τῶν χαρακτήρων γράφοντες αὐτήν.

§ 3. Εἰς τὴν μουσικὴν διακρίνομεν τὴν μελωδίαν καὶ ἁρμονίαν. Καὶ μελωδία καλεῖται ἡ παρέχουσα τὸ μέλος ἐνὸς μόνου ἀτόμου, ἁρμονία ⁽¹⁾ δὲ ἡ πολλῶν κατ' ἴσα διαστήματα, ἧτοι ἡ παρ' Ἑλλησι καλουμένη Συμφωνία.

§ 4. Ἡ ἡμετέρα ἢ μᾶλλον ἡ Ἑλληνικὴ ἡμῶν μουσικὴ σύγκειται ἀπὸ δύο στοιχείων τὸ Ἐσωτερικόν καὶ τὸ Ἐξωτερικόν. Διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐννοοῦμεν τὴν ἐσωτερικὴν μουσικὴν τὴν περιστρεφομένην κυρίως εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ᾄσμάτων. Διὰ τοῦ ἐξωτερι-

1 Διὰ τῆς λέξεως ἁρμονία, δὲν ἐννοοῦμεν τὴν τῶν Ἑθρωπαίων πολύτονον ἐν ἑτεροτονίᾳ. Ἄλλως τε οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἁρμονίαν κατὰ τὴν Ἑθρωπαϊκὴν τῆς λέξεως ἐννοιαν, δὲν εἶχον. Διὸ ὁ Εὐκλείδης λέγει ὅτι ἁρμονία ἐστὶ σύνταξις συστημάτων. Ἁρμονίαν ἐκάλουν οἱ περισσότεροι τὴν Διαπασῶν, ὅτι πρωτίστη ἐκ συμφωνιῶν συμφωνία ἡρμόσθη. Διὰ τῆς λέξεως δὲ ἁρμονία, ὁ Ἀριστότελης δηλοῖ τὸ ἐναρμόνιον γένος.

Οἱ Ἑθρωπαῖοι καλοῦσιν ἁρμονίαν τὴν συγκρίνουσαν τοὺς ἤχους πολλῶν ἀτόμων, ταύτοχρόνως ὅμως προφερομένους.

κουῦ δέ, τὴν ἐξωτερικὴν μουσικὴν, τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὴν τῶν κοσμικῶν, ἦτοι τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀσμάτων κ.τ.λ.

Ὅθεν Ἐκκλησιαστικὴ ἢ Βυζαντινὴ μουσικὴ καλεῖται ἡ σκοποῦσα τὴν κατάνυξιν τῶν καρδιῶν ἡμῶν πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν χαρακτήρων τῆς μουσικῆς παρασημαντικῆς.

§ 4. Ἡ μουσικὴ εἶναι γλῶσσα τῆς καρδίας. Διὰ νὰ μάθῃ τις μίαν γλῶσσαν, δεόν νὰ διδαχθῇ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Κατὰ συνέπειαν διὰ νὰ μάθῃ τις τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν μουσικὴν, ἀνάγκη ἐστὶ νὰ γνωρίσῃ καλῶς τὰ στοιχεῖα ταύτης, ἅτι νὰ καλοῦνται φωναὶ ἢ χαρακτῆρες. (¹)

1. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν τριῶν ἀειμνήστων διδασκάλων Χρυσάνθου, Γρηγορίου καὶ Χουρμουζίου (ἦτοι τοῦ ἔτους 1815) προηγήθησαν διάφοροι γραφαὶ σηματοφώνων ἦτοι σημεῖα ἰερογλυφικά, ἀγκιστροειδῆ, σημεῖα ἀλφαβητικῆς παρασημαντικῆς κ. τ. λ. Τὰ σημεῖα δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς κατὰ τὸν σοφὸν Κ. Οἰκονόμον φαίνεται ὅτι τὰ ἐμόρφωσαν καὶ τὰ ὠνόμασαν οἱ πρῶτοι τῆς Ἐκκλησίας Μουσουργοὶ, ἐν μέρει μὲν ἐκ τῶν διαγραμμάτων τῆς παλαιᾶς τῶν Ἑλλήνων μουσικῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐκ τῶν γραμματικῶν τῆς προσφθίας σημεῖων. (Ὅρα Κ. Οἰκονόμον περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τόμ. δ'. σελ. 434, 457). Ἐκ τῶν σηματοφώνων ἢ χαρακτήρων τὸ Ὀλίγον, τὸ Κέντημα καὶ τὰ Κεντήματα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐσηματίσθησαν ἐκ τοῦ σνοιχείου Ι γιώτα, ἢ Τπορορὴ ἐκ τοῦ S, ἢ Πεταστὴ καὶ τὸ Ἐλαφρὸν ἐκ τοῦ μεγάλο C. Κατ' ἐμὲ ἢ Ἐψηλὴ καὶ ἢ Χαμηλὴ ἴσως νὰ ἐσηματίσθησαν ἐκ τῶν δύο πνευμάτων ἦτοι τῆς ψιλῆς καὶ τῆς δασείας (²). διὰ γραφικῆς τροποποιήσεως καὶ μεγεθισμοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ Ἴσον καὶ ἢ Ἀπόστροφος, ἴσως αἱ φωναὶ αὗται νὰ ὄσι τῆς ἀγκιστροειδοῦς γραφῆς.

§ 5. Φωναί ἢ χαρακτηῆρες καλοῦνται τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα παρίστανται ἡμῖν τὴν ἰσότητα τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν βαρύτητα.

Αἱ φωναί ὄθεν τῆς μουσικῆς εἶναι δέκα· γράφονται δὲ αὗται καὶ ὀνομάζονται οὕτως: ἴσον, ὀλίγον, πεταστή, κεντήματα, κέντημα, ὕψηλή, ἀπόστροφος, ὑπορροή, ἐλαφρὸν καὶ χαμηλή.

Ἐκ τῶν δέκα φωνῶν ἡ μία εἶναι φωνὴ ἰσότητος, αἱ πέντε ὀξύτητος καὶ αἱ τέσσαρες βαρύτητος, ὡς ἐξῆς.

Φωνὴ ἰσότητος

ἴσον

Φωναί ὀξύτητος ἢ ἀνιούσαι

ὀλίγον πεταστή κεντήματα κέντημα ὕψηλή

Φωναί βαρύτητος ἢ κατιούσαι

ἀπόστροφος ὑπορροή ἐλαφρὸν χαμηλή

§ 7. Εἰς τὰς φωνὰς διακρίνομεν δύο τινά. Ποσὸν καὶ ποιόν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ χαρακτηῆρες δι' ὧν γράφεται τὸ μέλος ἐξετάζονται διττῶς, ἵνα γράψωσι τὸ πᾶν τοῦ μέλους.

Περὶ ποσοῦ.

§ 8. Ποσὸν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν ἀξίαν τῶν φωνῶν ὡς πρὸς τὴν ἰσότητα, τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν βαρύτητα αὐτῶν. Συνεπῶς κατὰ ποσὸν ἐξετάζοντες τὰς φωνὰς λέγομεν ὅτι τὸ ἴσον ὡς οὐσα φωνὴ ἰσότητος, οὐδεμίαν ποσότητα ὀξύτητος ἢ βαρύτητος κέκτηται, διὰ τοῦτο πρὸς διάκρισιν, θέτομεν ἐπ' αὐτοῦ ἓν μηδενικὸν οὐτιῶ· .

Τὸ ὀλίγον φέρει πρὸς διάκρισιν ἄνωθεν τὸ γράμμα α' . οὕτω $\overset{\alpha}{\curvearrowright}$. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ χαρακτήρ οὗτος ἔχει ποσότητα μιᾶς φωνῆς ὡς πρὸς τὸ ἀνιέναι. Ἐπίσης αἱ φωναὶ Πεταστὴ καὶ Κεντήματα $\overset{\alpha}{\curvearrowright}$ καὶ $\overset{\alpha}{\curvearrowleft}$ ἔχουσι ποσότητα μιᾶς φωνῆς ἐκάστη ὡς πρὸς τὸ δέξυ. Τὸ Κέντημα $\overset{\delta}{\curvearrowright}$ ἔχει ποσοτικὴν ἀξίαν δύο φωνῶν πρὸς τὸ ἀνιέναι, ἐνῶ ἡ Ὑψηλὴ δ ἔχει τεσσάρων, ὡς δεικνύουσι τὰ γράμματα β καὶ δ . Ἐν ἄλλαις λέξεσι διὰ τοῦ ἴσου οὔτε ἀναβαίνομεν οὔτε καταβαίνομεν, διὰ τοῦ ὀλίγου ἀναβαίνομεν μίαν φωνήν, διὰ τῆς Πεταστῆς ἐπίσης ἀναβαίνομεν μίαν φωνήν, διὰ τῶν Κεντημάτων ὁμοίως μίαν, διὰ τοῦ Κεντήματος ἀναβαίνομεν δύο καὶ διὰ τῆς Ὑψηλῆς τέσσαρας.

Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν κατιόντων χαρακτήρων λέγομεν ὅτι ἡ Ἀπόστροφος $\overset{\alpha}{\curvearrowleft}$ ἔχει ποσοτικὴν ἀξίαν μιᾶς φωνῆς πρὸς τὸ κατιέναι, αἱ φωναὶ ὑπορροή $\overset{2}{\curvearrowright}$ καὶ ἐλαφρὸν $\overset{6}{\curvearrowleft}$ ἔχουσι ποσότητα δύο φωνῶν πρὸς τὸ βαρὺ ἐκάστη, ἐνῶ ἡ χαμηλὴ $\overset{\delta}{\curvearrowleft}$ τεσσάρων φωνῶν ὡς πρὸς τὸ κατιέναι. Τοῦτέστιν ἡ ἀπόστροφος καταβαίνει μίαν φωνήν, ἡ ὑπορροή δύο, τὸ ἐλαφρὸν δύο, καὶ ἡ χαμηλὴ τέσσαρας. Ἡ ποσοτικὴ ὄθεν ἀξία τῶν φωνῶν, ὡς πρὸς τὴν ἰσότητα, δξύτητα καὶ βαρύτητα δείκνυται διὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν εὐρισκομένων ἀλφαβητικῶν γραμμάτων ὡς καὶ ἐνὸς ἀριθμητικοῦ.

Ὡς πρὸς τὰς κατιούσας δύο φωνὰς ἦτοι τὴν ὑπορροήν $\overset{2}{\curvearrowright}$ καὶ τὸ ἐλαφρὸν $\overset{6}{\curvearrowleft}$ διακριτέον τὸ ἐξῆς. Ἡ μὲν ὑπορροή βαδίζει κατὰ συνέχειαν, ἦτοι ὡς νὰ ᾧσι δύο ἀπόστροφοὶ ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὸ δὲ ἐλαφρὸν ὑπερβατῶς. Τὴν διαφορὰν δὲ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν θέλοντες νὰ καταδείξωμεν, ἐθέσαμεν ἐπὶ μὲν τῆς ὑπορροῆς ἀριθμητικὸν στοιχεῖον τὸ 2, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐλαφροῦ ἀλφαβητικὸν τὸ β . Καὶ ταῦτα περὶ ποσοῦ.

Περὶ ποιού.

§ 9. Ἐκάστη τῶν φωνῶν προφερομένη, ἔχει τὴν ἰδιάξον. Κατὰ συνέπειαν ἄλλως ἀπαγγέλλεται ἢ μία καὶ ἄλλως ἢ ἄλλη. Ὅθεν μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὴν προφορὰν ὑπάρχει διαφορὰ. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη συνδιαζομένη μετὰ τῶν ἐγχρόνων καὶ ἀχρόνων ὑποστάσεων (περὶ ὧν κατωτέρω ποιούμεθα λόγον), παρέχει ἡμῖν τὸ λεγόμενον ποιὸν τῆς μουσικῆς μας, ὅπερ εἶναι τὸ ἦθος, ἦτοι τὸ κοινῶς καλούμενον ὕψος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

§ 10. Ἴνα ἐννοήσωμεν τὴν διαφορὰν τῶν φωνῶν, θέον νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν ἐννοίαν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου θέον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, ἦτοι κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἦτο ἐν χρήσει τῆ μουσικῆ ἢ καλουμένη χειρονομία. Παρ' ἡμῖν δὲν χρησιμεύει αὕτη εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ μάθωμεν τὴν ἐτυμολογίαν τινῶν χαρακτήρων, οὔτινες ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τῆς χειρονομίας. (1)

1 Ἡ χειρονομία ἐγένετο ἐπὶ τῶν χαρακτήρων ὡς ἑξῆς :

Ἐχειρονομεῖτο τὸ ἴσον διὰ τριῶν δακτύλων εἰς τύπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς τυποῦται ὁ Σταυρός. Τὸ ὀλίγον ἐχειρονομεῖτο εἰς τύπον τῆς ἁγίας χειρὸς τοῦ Κυρίου εἰπόντος : « Βάλλεται εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὰ δεικνυα καὶ εὐρήσεται ». Ἡ πεταστὴ ἐχειρονομεῖτο μετὰ τῶν πέντε δακτύλων ἀθροισμένων καὶ ἐδεικνυε τὴν χεῖρα ὡς πετῶσαν, εἰς τύπον τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίου εἰπόντος εἰς τὸν παράλυτον « Ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει ». Ὁ χειρονομῶν τὸ κέντημα ἐσημάτιζε τὸν δάκτυλον τὸν λιχανόν, ὡσεὶ κεντῶντα. Τὴν αὐτὴν δὲ χειρονομίαν εἶχον καὶ τὰ δύο κεντήματα ἐχειρονομοῦντο εἰς τύπον τῆς Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Δὲν ἐχειρονομοῦντο δὲ ἡ ὕψηλῆ, τὸ ἐλαφρόν, ἢ χαμηλὴ καθὼς καὶ τὸ κέντημα μοναχόν, ἐπειδὴ οἱ τέσσαρες οὗτοι χαρακτήρες ἐλέγοντο πνεύματα καὶ συνεχειρονομοῦντο μὲ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὅλοι οἱ λοιποὶ χαρακτήρες πλὴν τῆς ὑπορροφῆς, ἥτις οὕτε σώμα ἐλέγετο οὕτε πνεῦμα.

Ὅθεν περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς προφορᾶς τῶν χαρακτήρων ἐξηγούμεθα ὡς ἑξῆς.

Τὸ ἴσον ἐκλήθη οὕτω, διότι κρατεῖ τὴν φωνὴν ἀλύγιστον. Συνεπῶς δεῖον νὰ προφέρωμεν τοῦτο εὐθέτως καὶ ἀλύγιστως. Τὸ ὀλίγον νὰ προφέρωμεν μὲ διάστημα ἑνὸς τόνου προσεκτικῶς καὶ ἡσυχῶς. Ἡ πεταστὴ κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῆς νὰ ἐγγίξῃ ἀκαριαίως τὸν ἄνω αὐτῆς ἐν τῆς κατὰ μίαν φωνὴν ὀξύτητός της εὐρισκόμενον φθόγγον, καὶ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν κατὰ μίαν φωνὴν ὀξύτητά της. Τὰ κεντήματα προφέρονται ὡς νὰ διατελῶσιν ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτὰ φωνῆς. Τὸ κέντημα προφέρεται ἐνδεικτικῶς καὶ ἐπιτακτικῶς. Ἡ ὑψηλὴ ἐκλήθη οὕτω, διότι οὐδεὶς ἄλλος χαρακτήρ ὑποῖ τοσοῦτον τὴν φωνὴν. Αὕτη δὲ εὐρισκομένη ἐν συνθέσει, προφέρεται λεπτῶς, διατηροῦσα τὸ ποιὸν τοῦ σώματός της, ἥτοι τῆς φωνῆς ἐφ' ἧς ἐπικάθηται. Ἡ ἀπόστροφος ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἀποστρέφει τὴν φωνὴν ἀπὸ τοῦ ὀξέως ἐπὶ τὸ βαρὺ, προφερομένη οὕτω ὡς πρὸς ταύτας μετ' ἀποστροφῆς.

Ἡ ὑπορροή ἔχουσα δύο φωνὰς κατιούσας, προφέρονται ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἡσυχῶς. Ἐλαβε δὲ ταύτην τὴν ὀνομασίαν, διότι ῥέει, λέγουσι, δι' αὐτὴν ἢ φωνὴ διὰ τοῦ λάργυγος, καθὼς τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς μικραῖς πέτραις. Τὸ ἐλαφρὸν ἔχον δύο φωνὰς, προφέρεται ἐν τῇ ὑπερβάσει τοῦ ἐλαφρῶς. Καὶ ἡ χαλελλὴ ἔχουσα τέσσαρας φωνὰς πρὸς τὸ κατιέναι προφέρεται ζωηρῶς. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν χαρακτήρων, ὡς καὶ τοῦ ποσοῦ καὶ ποιοῦ αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ χρόνου.

§ 11. Μετὰ τοὺς χαρακτηῆρας ἐπάναγες καθίσταται, ὅπως ὁ σπουδαστὴς τῆς μουσικῆς διδασχθῆ περὶ χρόνου (1), ὅστις εἶναι ἐν σπουδαίῳ στοιχείῳ τῆς μουσικῆς.

Χρόνος καλεῖται διάστημα τι χρονικόν. Ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, χρόνος ἐστὶ τὸ ὠρισμένον διάστημα, ὅπερ προκύπτει ἐκ τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως (2) τῆς χειρὸς. Λέγομεν δὲ ὠρισμένον, διότι ἐὰν ἡ χεὶρ ὑψοῦται ἀορίστως καὶ πίπτει ἀδιακρίτως, τότε ψάλλοντες οὕτω, καταστρέφομεν τὸ μέλος τῶν ἁσμάτων, καθόσον ἀπομακρύνομεν ταῦτα τῶν χρονικῶν ἀγωγῶν καὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῶν. Διὰ τοῦτο δέον ὁ χρόνος νὰ ἦναι ὠρισμένος. Τὰ στοιχεῖα ὅθεν τοῦ χρόνου εἰσὶ τρία ἢ ἄρσις, ἢ θέσις καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν μεσολαβοῦν διάστημα

Ὁ χρόνος ὅτε μὲν εἶναι ἀργός, ὅτε δὲ σύντομος καὶ ἄλλοτε ἀργότερος ἢ συντομώτερος κτλ. Ἴνα ὅμως ὀρίζωμεν ὅλους τοὺτους τοὺς χρόνους, δέον νὰ λαμβανώμεν ὡς μονάδα καταμετρήσεως αὐτῶν, τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν ἐνὸς δευτερολέπτου τοῦ ἐκκρεμοῦς ὠρολογίου, ἢ τὸν σφυγμὸν τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρώπου. Οὕτω πως πράττοντες, δυνάμεθα νὰ σταθμίσωμεν ἀπροσκόπτως τὰς διαφόρους χρονικὰς ἀγωγὰς, τὸσδε τὰς ἀργὰς ὅσον καὶ τὰς συντόμους. Αἱ διάφοροι δ' αὐταὶ

(1). Οἷαν σπουδαιότητα ἔχει τὸ πηδάλιον ἐν τῷ πλοίῳ, τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ ὁ χρόνος ἐν τῇ μουσικῇ.

(2) Θέσις καλεῖται ἐκ τοῦ τιθέναι τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ἢ καὶ ἄλλο τι δι' οὗ σημαίνεται ὁ χρόνος, ἄρσις δὲ, ἐκ τοῦ αἴρειν τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ἢ ἄλλο τι δι' οὗ σημαίνομεν τὸν χρόνον.

χρονικαὶ ἀγωγαὶ προκύνπτουσιν ἐκ τῆς σχετικῆς καὶ ἀπολύτου ὑψώσεως τῆς χειρός. Διότι ὅσον ἡ χεὶρ αἰρεται ὑψηλότερον, τόσῳ ὁ χρόνος γίνεται ἀργότερος, ὅσον χαμηλότερον, τόσῳ συντομώτερος, ἤτοι εἰς ταύτας λειτουργεῖ ἡ ταχύτης καὶ ἡ βραδύτης. Περὶ τῶν ἐν γένει δὲ χρονικῶν ἀγωγῶν ἐξηγούμεθα κατωτέρω.

§ 12. Ἴνα γνωρίζωμεν πότε ἔχομεν ἓνα, δύο ἢ πλειοτέρους χρόνους, μεταχειριζόμεθα τὰ ἐξῆς σημεῖα, ἅτινα καλοῦνται ἐγχρονα καὶ ὀνομάζονται κλάσμα, ἀπλῆ, γοργὸν καὶ ἀργόν.

Σημεῖα ἐγχρονα.

$\frac{1}{\curvearrowright}$	$\frac{1}{\cdot}$	$\frac{1/2}{\Gamma}$	$\frac{1}{\neg}$
κλάσμα	ἀπλῆ	γοργόν	ἀργόν

Τὰ σημεῖα ταῦτα τίθενται ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τῶν χαρακτηριστικῶν π. χ. \curvearrowright \neg κ.τ.λ. Καὶ τὸ μὲν κλάσμα (1)

ἔχει ἓνα χρόνον ὡς σημειοῦται ἄνωθεν αὐτοῦ, ἤτοι ἄρσιν καὶ θέσιν. Ἡ ἀπλῆ ἔχει ἐπίσης ἓνα χρόνον.

Ἡ ἀπλῆ ὁμως διπλασιαζομένη τριπλασιαζομένη, καὶ καθ' ἐξῆς, φανερώνει τόσους χρόνους, ὅσαι εἰσὶν αἱ ἀπλαῖ (στιγμαί). Οὕτω ἡ διπλῆ ἔχει δύο χρόνους, ἡ τριπλῆ τρεῖς, ἡ τετραπλῆ τέσσαρας καὶ καθ' ἐξῆς. Ὡς $\frac{2}{\cdot}$, $\frac{3}{\cdot}$, $\frac{4}{\cdot}$. Τὸ γοργὸν Γ ἔχει ἡμισυ χρόνον καὶ τὸ ἀργόν \neg ἓνα χρόνον.

Ὡς εἶπομεν τὰ ἐγχρονα σημεῖα τίθενται ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν χρονικὴν ἀξίαν αὐτῶν. Οὐχ

(1) Τὸ κλάσμα ἐπὶ τῶν φωνῶν ἐπιγράφεται ἢ ὑπογράφεται. Εἰς δὲ τὰς φωνὰς κεντήματα, κίνημα καὶ ὑπορροὴν οὔτε ἐπιγράφεται οὔτε ὑπογράφεται.

ἦττον καὶ ὅταν ὁ χαρακτήρ δὲν φέρει χρονικὸν σημεῖον, τοῦτον καταλογίζομεν εἰς τὸν χρόνον ὡς ἐξῆς. Ἐκαστος χαρακτήρ δὲν ἔχει χρόνον, ἀλλὰ ποσοτικὴν ἀξίαν ἰσότητος, ὀξύτητος καὶ βαρύτητος. Ὅταν ὁμοῦ ψάλλωμεν, ἕκαστος χαρακτήρ δέον ν' ἀνήκῃ εἰς τὸν χρόνον. Ἐνεκα τούτου λέγομεν ὅτι ἕκαστος χαρακτήρ ἐμπεριέχεται εἰς ἓνα χρόνον. Ὅταν δὲ βλέπωμεν φωνὰς φερούσας ἔγχρονα σημεῖα, προσμετροῦμεν εἰς τὰ ἔγχρονα σημεῖα καὶ τὸν εἰς τὴν φωνὴν ἐμπεριεχόμενον ἓνα χρόνον. Π. χ. $\overset{\curvearrowright}{\text{—}}$ τὸ ὀλίγον μετὰ τοῦ κλάσματος

εὐρισκόμενον, παριστᾷ δύο χρόνους, ἓνα ὅστις ἐμπεριέχεται εἰς τὴν φωνὴν καὶ ἕτερον τοῦ ἐγχρόνου σημείου, ἦτοι τοῦ κλάσματος. Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ἀποστροφῆς \curvearrowright , εὐρισκομένης μετὰ δύο ἀπλῶν, ἔχομεν τρεῖς χρόνους, ἦτοι ἓνα τὸν ἐμπεριεχόμενον τῇ φωνῇ καὶ δύο τῶν ἀπλῶν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἔγχρόνων σημείων, ἦτοι τοῦ γοργοῦ καὶ τοῦ ἀργοῦ, ἐξηγούμεθα κατωτέρω.

§ 13. Ἐκτὸς τῶν ἔγχρόνων σημείων, ἔχομεν καὶ τὰ ἄχρονα, ἅτινα χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει κανονικὴν ἀπαγγελίαν ὡς καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς μουσικῆς. Εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς.

ψηφιστὸν ὁμαλὸν ἀντικένωμα ἕτερον ἐνδόφωνον βαρεῖα σταυρὸς

Ἡ βαρεῖα συνδεομένη μετὰ τῆς ἀπλῆς οὕτω \curvearrowright καλεῖται σιωπὴ ἢ παῦσις. Δι' αὐτῆς ὁ ἄδων διακόπτει τὴν φωνὴν του, τηρουμένου μόνου τοῦ χρονικοῦ αὐτῆς διαστήματος, ἦτοι κατὰ ἓνα χρόνον ὡς \curvearrowright ¹ κατὰ δύο \curvearrowright ² καὶ καθ' ἑξῆς. Περὶ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας τῶν ἀχρόνων σημείων ποιού-

μεθα λόγον κατωτέρω. Πλὴν ὁ σπουδαστὴς δέον τὰ σημεῖα ταῦτα ν' ἀποστηθήσῃ, ἵνα εὐκόλως κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κατανοήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ διατονικῆς κλίμακος.

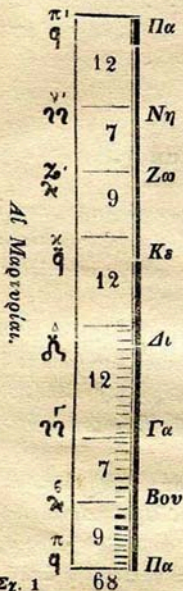
§ 14. Ἡ τῶν φωνῶν ἢ τῶν χαρακτήρων ποσότης εἶναι ἢ ἀνάβασις ἢ κατάβασις φθόγγων ψαλλομένων δι' ὠρισμένων λέξεων ἢ συλλαβῶν. Αὕτη δὲ ἡ τάξις τῶν φθόγγων καλεῖται κλίμαξ.

Ὡς ἐπιμαρτυρεῖ ὁ Εὐκλείδης, οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι εἶχον τρία γένη τόνων, τὸ Διατονικόν, τὸ χρωματικόν καὶ τὸ ἐναρμόνιον. Τὰ τρία δὲ ταῦτα γένη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, παρεδέξατο καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ μουσικῇ. Ἐκαστον τούτων θέλομεν ἐξετάσει κατ' ἰδίαν.

Καὶ πρῶτον περὶ τοῦ Διατονικοῦ γένους, ὃπερ εἶναι φυσικώτερον, πρεσβύτερον καὶ εὐκολώτερον. Ὅθεν Διατονικόν γένος λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸ ἀπλοῦν ἢ φυσικόν γένος καὶ οὐχὶ τὸ τεχνικόν. Διὸ διατονικὴ κλίμαξ καλεῖται ἡ ἀπλῆ ἢ φυσικὴ ἀνάβασις καὶ κατάβασις τῶν φθόγγων. Λέγεται δὲ φυσικὴ, διότι οἱ φθόγγοι ἢ αἱ χορδαὶ αὐτῆς ἐλήφθησαν ἐκ τῆς φύσεως, ἦτοι ἐκ φωνῆς ζώων, ἐξ ἤχων παραγομένων ἐκ κρούσεως μετάλων κ.τ.λ.

Ὡς ἐν τῷ παρόντι διαγράμματι ἐμφαίνεται, ἡ διατονικὴ κλίμαξ ἔχει ὀκτὼ χορδάς. Αἱ χορδαὶ αὗται ὀνομάζονται διὰ τῶν λέξεων Πα (1), Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω, Νη, Πα. Ἐκτὸς τῶν

(1) Αἱ ὀνομασίαι αὗται τῶν χορδῶν εἶναι λείψανα τοῦ συστήματος τοῦ ἀλφαβήτου.

χορδῶν διακρίνομεν ἐν αὐτῇ καὶ διαστήματα, ἅτινα παράγονται ἐκ τῆς μεταβάσεως ἀπὸ φθόγγου εἰς φθόγγον ἢ χορδῆς εἰς χορδὴν. Ὅθεν διάστημα καλεῖται ἡ ἀνομοιότης δύο φθόγγων κατὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βαρύτητα. Ἡ Διατονικὴ κλίμαξ ἐγκλύει εἰς τὰς ὀκτὼ αὐτῆς χορδὰς ἑπτὰ διαστήματα, ἅτινα καλοῦνται καὶ ἑμμελεῖς φθόγγοι. (1) Τὰ διαστήματα ταύτης εἰσὶ τὰ ἑξῆς: Πα—Βου, Βου—Γα, Γα—Δι, Δι—Κε, Κε—Ζω, Ζω—Νη καὶ Νη—Πα· ἦτοι ἐν ὄλῳ ἑπτὰ.

Εἰς ἕκαστον τῶν διαστημάτων ἐννοοῦμεν τὴν ἀπὸ χορδῆς εἰς χορδὴν ἀπόστασιν ὡς καὶ τὴν ἀνομοιότητα (2) τῶν δύο φθόγγων ἢ χορδῶν. Π. χ. τὸ Πα καὶ Βου δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς χορδῆς.

Τὰ διαληφθέντα διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος ἀνάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας· εἰς διαστήματα

μείζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστα. Μείζον διάστημα καλεῖται τὸ ἔχον ἐν τῇ κλίμακι δώδεκα τμήματα ἢ τεμάχια, ἐλάσσονα τὸ ἔχον ἐννέα καὶ ἐλάχιστον τὸ ἔχον ἑπτὰ ἦτοι τὸ ἡμιτόνιον. Ὅρα ταῦτα ἐν τῷ σχήματι 1. Τὰ μείζονα εἶναι τρία τὰ ἑξῆς· τὸ Γα

(1) Κατὰ τὸν Ἀριστόξενον «φθόγγος ἐστὶ φωνῆς πᾶσις ἑμμελής, ἐπὶ μίαν τάσιν».

(2) Ἡ ἀνομοιότης τῶν φθόγγων ἔγγεται εἰς τὸ βαρὺ καὶ τὸ ὀξὺ αὐτῶν. Π. χ. ὁ Πα ὡς πρὸς τὸν Βου εἶναι χαμηλότερος, ὁ Βου ὡς πρὸς τὸν Πα ὕψηλότερος.

—Δι, τὸ Δι—Κε, καὶ τὸ Νη—Πα' τὰ ἐλάσσονα δύο· τὸ Πα—Βου καὶ τὸ Κε—Ζω καὶ τὰ ἐλάχιστα δύο, ἦτοι τὸ Βου—Γα καὶ τὸ Ζω—Νη. Τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ ἄθροισμα τῶν τμημάτων ἢ τεμαχίων τῆς ὅλης κλίμακος συμποσοῦνται εἰς 68.

Ἡ Διατονικὴ κλίμαξ διαιρεῖται εἰς δύο τετράχορδα. Τὸ ἐν σχηματίζουσιν οἱ φθόγγοι Πα, Βου, Γα, Δι ὅπερ καὶ κάτω τετράχορδον λέγεται, τὸ δὲ ἕτερον οἱ Κε, Ζω, Νη, Πα, ὅπερ καὶ ἄνω τετράχορδον λέγεται. Τὰ τετράχορδα ταῦτα συγκρατοῦνται ἐξ ἑνὸς μείζονος τόνου, ἦτοι τοῦ Δι Κε, ὁστις καλεῖται διαξεντικός. Ἀμφοτέρω τὰ τετράχορδα ὡς πρὸς τὰ διαστήματα εἰσὶν ὅμοια, δηλονότι οἷα διαστήματα ἔχει τὸ κάτω τετράχορδον, τὰ αὐτὰ φέρει καὶ τὸ ἄνω· ὅρα ἐπίσης διάγραμμα ὑπ' ἀριθ. 1.

§ 15. Ἐν τῇ φηθείσῃ κλίμακι διακρίνομεν μαρτυρίας.⁽¹⁾

Μαρτυρίαὶ δὲ λέγονται ἐκείνα τὰ σημεῖα, ἅτινα ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς πόθεν ἄρχεται τὸ μάθημα, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐφθάσαμεν ἐὰν ἐβαδίσαμεν ὀρθῶς. Συνεπῶς αἱ ἐν ἀρχῇ τῶν μαθημάτων τιθέμεναι μαρτυρίαὶ δηλοῦσι τὴν βάσιν, αἱ ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ ἐν τέλει τὴν βεβαίωσιν τῆς ἀσφαλείας.

Αἱ μαρτυρίαὶ τῆς διατονικῆς κλίμακος γράφονται οὕτω·

(1) Ἐκ τῶν μικρῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου παρήχθησαν οἱ δέκα χαρακτηρὲς τῆς ποσότητος ὡς καὶ τὰ σημεῖα τῆς μαρτυρικῆς ποιότητος. Τὰ σημεῖα τῆς μαρτυρικῆς ποιότητος ἄλλα μὲν γράφονται ὀρθῶς καὶ ἀδιαφόρως, ἄλλα δὲ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν σχῆμα πλαγίως. Ὡς τὸ δ καὶ ς, τὸ ζ καὶ , τὸ λ καὶ , τὸ σ καὶ ς, καὶ τὸ μέγα ἡμίφι Ϟ. Ὡσαύτως καὶ τὸ Γορθμικὸν καὶ Πελαστικὸν σημεῖα τῆς μελωδίας τῶν κρατημάτων καὶ ἄλλων μελωδικῶν θέσεων εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τῶν στοιχείων μ καὶ ν.

ν π ϵ γ Δ κ Σ' ν' π'
 $\mathfrak{A},^{(1)} \mathfrak{q}, \mathfrak{x}, \mathfrak{z}, \mathfrak{A}, \mathfrak{q}, \mathfrak{x}, \mathfrak{z}, \mathfrak{q}.$ Αἱ μαρτυ-
 ρίαι ὁμοῦς τῶν βαρέων χορδῶν γράφονται ἀνστραμμένως
 οὕτω· τοῦ Κε \mathfrak{q} , τοῦ Δι \mathfrak{A} κ.τ.λ.

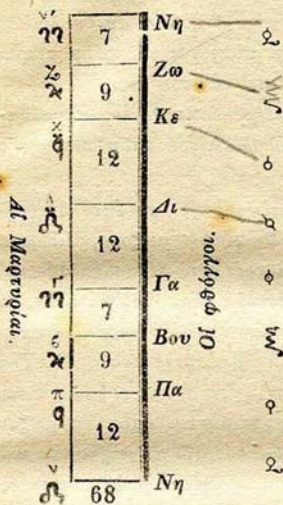
\S 16. Εἰς τὴν διατονικὴν κλίμακα διακρίνομεν καὶ χροὰς
 ἢ φθοράς.

Χροαὶ εἰσὶ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα δι' ὧν γίνεται ἡ μετάβασις
 καὶ ἡ μεταβολὴ ἀπὸ ἤχου εἰς ἤχον, ἀπὸ γένους εἰς γένος καὶ
 ἀπὸ κλίμακος εἰς κλίμακα. Κατὰ τὸν Εὐκλείδην αἱ χροαὶ
 ἀπετέλουν ἕτερα εἶδη γενῶν. Αἱ χροαὶ εἶναι διάφοροι ἀνή-
 κουσαι εἰς τὰ τρία γένη τῆς παρ' ἡμῶν μουσικῆς. Ταύτας
 δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὡς κλειδας ἐκάστου γένους. Τῆς
 διατονικῆς κλίμακος αἱ χροαὶ εἰσὶν ὀκτώ, παριστάνουσαι τὰς
 ὀκτὼ χορδὰς ταύτης. Ἐπομένως τῆς χορδῆς Νη χροὰ εἶναι
 τὸ σημεῖον \mathfrak{L} (ὅταν ἡ κλίμαξ ἄρχεται ἐκ τοῦ Νη ὄρα σχῆ-
 μα 2), τῆς χορδῆς Πα εἶναι τὸ \mathfrak{q} , τῆς Βου τὸ \mathfrak{z} , τῆς Γα
 τὸ \mathfrak{q} , τῆς Δι τὸ \mathfrak{x} , τῆς Κε τὸ \mathfrak{o} , τῆς Ζω \mathfrak{z} καὶ τῆς
 ὀξείας Νη τὸ \mathfrak{L} .

Ὡς βλέπομεν ἡ παροῦσα διατονικὴ κλίμαξ ἄρχεται ἐκ τῆς
 χορδῆς Νη⁽²⁾. Αὕτη διαιρεῖται ὡσαύτως εἰς δύο τετραχορδα,
 ἀπέχοντα ἰσάκεις ὡς πρὸς τὰ διαστήματα. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν
 ὁμοίων τετραχορδῶν, ὑπάρχει εἰς διαξεντικὸς τόνος ἦτοι ὁ
 Γα—Δι, συγκρατῶν ταῦτα.

(1) Ὅταν ἡ κλίμαξ ἄρχεται ἐκ τῆς χορδῆς Νη.

(2) Οἱ σπουδασταὶ τῆς μουσικῆς δεῖον νὰ μανθάνωσιν τὴν διατο-
 νικὴν κλίμακα ἐκ τῆς χορδῆς Νη, ἵνα οὕτω γνωρίζωσιν ἐξ ἀρχῆς ὅλας
 τὰς χορδὰς ἐξ ὧν παράγονται οἱ τε τρόποι καὶ οἱ ἤχοι τῆς μουσικῆς
 μας. Ἐγὼ τοῦλάχιστον διδάσκω τὸ πρῶτον εἰς τοὺς μαθητάς μου τὴν
 ἐκ τοῦ Νη κλίμακα.

ΑΙ ΧΡΟΑΙ Η ΦΘΟΡΑΙ.

Ὅπως τὴν διατονικὴν κλίμακα διηρέσαμεν εἰς δύο ὅμοια τετραχόρδα, οὕτω πως κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, πρὸς εὐκόλου κατανοήσιν τῶν ἐν λόγῳ χροῶν ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν τῆς μουσικῆς, διαιροῦμεν τὰς χροὰς εἰς δύο ἤτοι εἰς χροὰς τοῦ κάτω τετραχόρδου καὶ εἰς χροὰς τοῦ ἄνω, καὶ τοῦτο διότι αἱ χροαὶ τοῦ κάτω καὶ ἄνω τετραχόρδου ὡς πρὸς τὰ σχήματα ὁμοιάζουσι. Διὸ ἡ φθορὰ τοῦ κάτω Νη \mathcal{L} , εἶναι ὁμοία τῆς τοῦ ἄνω ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, διαφέρει ὅμως τοῦ ἄνω Νη \mathcal{L} ὡς πρὸς μίαν ὀξείαν καὶ

Σζ 2

τοῦτο διότι εἶναι τοῦ ἄνω ἢ τοῦ ὀξείας τετραχόρδου. Ἡ φθορὰ τοῦ Πα \mathcal{P} εἶναι ὁμοία τοῦ Κε \mathcal{K} · διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν τοῦ Πα φέρει τὴν κάθετον πρὸς τὰ κάτω, διότι εἶναι τοῦ κάτω τετραχόρδου, ἡ δὲ τοῦ Κε πρὸς τὰ ἄνω διότι εἶναι τοῦ ἄνω τετραχόρδου. Ἡ φθορὰ τοῦ Βου \mathcal{B} εἶναι ὁμοία τοῦ \mathcal{Z} , πλὴν ἡ τοῦ Ζω φέρει μίαν ὀξείαν διότι εἶναι τοῦ ἄνω τετραχόρδου ἐνῶ ἡ τοῦ Βου τοῦ κάτω. Ἡ τοῦ Γα \mathcal{G} χροὰ εἶναι ὁμοία τοῦ Δι \mathcal{D} , διαφέρουσιν ὅμως κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν τοῦ Γα φέρει καθέτως τὰς γραμμὰς διότι εἶναι τοῦ κάτω τετραχόρδου, ἡ δὲ τοῦ Δι φέρει πλαγίως ταύτας, διότι αὕτη πλαγιάζει πρὸς τὸ κάτω καὶ ἄνω τετρά-

χορδον, δηλουότι είναι τὸ διαξευτικὸν διάστημα Γα—Δι, ὁπερ συγκρατεῖ ἀμφοτέρω τὰ τετράχορδα. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον, ὅταν ὁ σπουδαστὴς μάθῃ τὰς τοῦ κάτω τετραχορδου χορὰς, ἀμέσως γνωρίζει καὶ τὰς τοῦ ἄνω.

"Απαντα τὰ περὶ διατονικῆς κλίμακος λεχθέντα, ἐπαναλαμβάνομεν περιληπτικῶς, πρὸς εὐκολίαν τοῦ σπουδαστοῦ τῆς μουσικῆς, ὡς ἑξῆς.

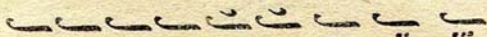
'Ἡ διατονικὴ κλίμαξ ἔχει ὀκτὼ χορδὰς καὶ ἐπὶ διαστήματα. Τὰ διαστήματα εἶναι τριῶν εἰδῶν· μείζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστα. Τὰ μείζονα εἶναι τρία, τὰ ἐλάσσονα δύο καὶ τὰ ἐλάχιστα δύο. Τὸ μείζον διάστημα ἔχει δώδεκα μέρη, τὸ ἐλάσσον ἐννέα καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐπὶ. Τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν ἢ τμημάτων τῆς ὅλης κλίμακος ἀνέρχεται εἰς 68. Τὴν κλίμακα διαιροῦμεν εἰς κάτω καὶ ἄνω τετράχορδον, τὰ τετράχορδα εἶναι ὅμοια καὶ συγκρατοῦνται ἀπὸ ἓνα μείζον διάστημα. Εἰς τὴν κλίμακα διακρίνομεν ὀκτὼ μαρτυρίας καὶ ὀκτὼ φθορὰς ἢ χορὰς. Ἡ διατονικὴ κλίμαξ βαδίζει κατὰ τὸ ὀκτάχορδον σύστημα.

'Ενταῦθα ὁ διδάσκαλος δεόν νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ὁ σπουδαστὴς κατανοήσῃ καὶ γνωρίσῃ καλῶς τὰς φωνάς, τὰς ἐγγρόνους καὶ ἀχρόνους ὑποστάσεις καὶ τὴν διατονικὴν κλίμακα μετὰ τῶν διαστημάτων αὐτῆς ὡς καὶ τῶν παρακολουθημάτων. Συγχρόνως ὁ σπουδαστὴς διδάσκει νὰ ἀπαγγέλλῃ δι' ἀργῶν καὶ συντόμων χρονικῶν ἀγωγῶν τοὺς φθόγγους τῆς κλίμακος, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ βαρέος Πα, μέχρι τοῦ ἀντιστοιχοῦ του ὀξέως Πα, καὶ τὰνάπαλιν· ἦτοι ἐκ τοῦ ὀξέος Πα μέχρι τοῦ βαρέος. Τούτου γενομένου θὰ δύναται ὁ σπουδαστὴς ἀπροσκόπτως νὰ κατανοῇ

καὶ προφέρῃ ὀρθῶς τὰ διάφορα γυμνάσματα (1), ἅπερ παραθέτομεν ἁμέσως.

Γύμνασμα τῆς Διατονικῆς κλίμακος

Ἐκ τοῦ π
 η

Πα Πα Πα Πα Πα-α Πα-α Πα Πα-α-α Πα-α-α

π
 η
 Πα-α-α Πα

Τὸ γύμνασμα τοῦτο περιστρέφεται εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰσον. Ἐνωθεν τοῦ γυμνάσματος εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Πα. Ἀυτὴ μᾶς δεικνύει ὅτι τὸ γύμνασμα ἄρχεται ἐκ τοῦ Πα, ὅστις καλεῖται καὶ βᾶσις τοῦ γυμνάσματος. Ὡς ἐγνωρίσαμεν, τὸ Ἰσον εἶναι φωνὴ ἰσότητος, τουτέστιν οὐτε ἀνάβασιν ἔχει οὐτε κατάβασιν· κατὰ συνέπειαν θὰ ψάλλωμεν τόσας φορὰς τὸν Πα, ὅσα εἶναι τὰ Ἰσα. Ὅταν τὸ Ἰσον δὲν φέρῃ ἐγγχρονον σημεῖον, τότε λαμβάνεται τοῦτο δι' ἑνὸς χρόνου, ἦτοι τοῦ ἐμπεριεχομένου· ὅταν δὲ φέρῃ ἐγγχρονα σημεῖα, τότε ἐκτὸς τοῦ ἐμπεριεχομένου ἑνὸς χρόνου, ἐξοδεύομεν τόσους ἄλλους χρόνους, ὅσους τὰ ἐγγχρονα σημεῖα παριστῶσι· τόσας δὲ ἐγγχρόνους σιωπὰς ποιοῦμεν, ὅσας ἀπλᾶς αὐταὶ ἔχουσι.

(1) Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν γένει διαστημάτων, ὁ διδάσκαλος δεόν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει μουσικὸν ὄργανον. Κατάλληλον δὲ ὄργανον εἰς τὸ νὰ παριστῇ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν γένει διαστημάτων εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Εὐκλείδης ὀνομάζει Κανόνα, καὶ ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται μενόχορδον ἢ Πανδουρίς. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς χορδῆς τεταμένης ἐπὶ σανίδος, ἧς τὸ μῆκος διαιρεῖται οὕτως, ὥστε νὰ διακρίνονται εὐκόλως πάντα τὰ διαστήματα. Πρὸς τὸν σχηματισμὸν τούτου, ἴδρα Εὐκλείδην περὶ μουσικῆς κτλ.

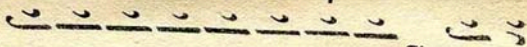
Σημειωτέον ὅμως καὶ τὸ ἐξῆς. Ὅταν εἰς τὴν φωνὴν κτυ-
πῶμεν τοὺς σημειουμένους χρόνους, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν δὲν
προφέρομεν εἰς ἐκάστην πλήξιν τὸ ὄνομα τῆς οἰκείας χορ-
δῆς Πα, Βου κτλ. Τὸ ὄνομα τῆς χορδῆς ἢ τοῦ φθόγγου προ-
φέρεται πάντοτε ἐπὶ τῆς πρώτης πλήξεως τῆς χορδῆς, οὐχὶ
δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πλήξεων τῶν ἐγχρόνων σημείων. Π. χ.

καὶ οὐχὶ . Ὅρα καὶ γυμνάσματα.

Νη-η η-η

Νη-νη-νη-νη

Ἔτερον ἐκ τοῦ π

Πα-α Βου-ου Γα-α Δι-ι Κε-ε Ζω-ω Νη-η Πα-α π' Πα-α Νη-η

Ζω-ω Κε-ε Δι-ι Γα-α Βου-ου Πα-α π

Τὸ γύμνασμα τοῦτο ἐκτὸς τοῦ ἴσου μᾶς διδάσκει περὶ τῶν
χαρακτήρων τοῦ ὀλίγου καὶ τῆς ἀποστρόφου. Ἀρχεται καὶ
τοῦτο ἐκ τῆς μαρτυρίας Πα, ἣτις εἶναι καὶ βᾶσις. Πρώτην φω-
νὴν βλέπομεν τὸ ἴσον· τοῦτο ὡς ἐρρήθη θὰ προφερθῆ με-
τὴν χορδὴν τοῦ Πα. Εἶτα μεταβαίνομεν εἰς τὸ κατόπιν ὀλί-
γον. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν κλίμακα καὶ βλέποντες φωνὴν ὀ-
ξύτητος ἔχουσαν μίαν φωνὴν, ἐκ τῆς χορδῆς Πα θὰ μεταβῶμεν
εἰς τὸν Βου. Ὡσαύτως διὰ τοῦ παρακατιόντος ὀλίγου, ἔχοντος
ὀξύτητα μιᾶς φωνῆς, θὰ μεταβῶμεν ἐκ τῆς χορδῆς Βου εἰς τὴν
Γα, ἐπίσης ἐκ τῆς χορδῆς Γα εἰς τὴν Δι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς,
μέχρις οὗ φθάνομεν εἰς τὸν ὀξὺ Πα, ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκειται
καὶ ἡ μαρτυρία του, δηλοῦσα ὅτι ἐφθάσαμεν ὀρθῶς. Ἐκεῖθεν
μεταβαίνομεν εἰς τὸ ἴσον μετὴν χορδὴν τοῦ Πα. Εἶτα βλέ-
ποντες τὴν ἀπόστροφον, ἣτις ἔχει μίαν φωνὴν κατιοῦσαν, ἐκ

τοῦ ὀξέος Πα εἰς ὄν εὐρίσκομεθα, κατερχόμενοι κατὰ μίαν φωνήν, εὐρίσκομεν τὴν χορδὴν Νη. Βλέποντες τὴν κατόπιν ἀποστροφον, καταβαίνομεν μίαν ἔτι φωνήν, καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν χορδὴν Ζω· καὶ οὕτω καθεξῆς, κατερχόμενοι οὕτω εἰς τὴν βάσιμον χορδὴν Πα, ὅπου εὐρίσκεται καὶ ἡ μαρτυρία δεικνύουσα ὅτι ἐφθάσαμεν ὀρθῶς.

Ἐκ τῶν καταστροφέντων γυμνασμάτων, ὀδηγεῖται πλέον ὁ σπουδαστὴς νὰ παραλλαγίξῃ τοὺς χαρακτῆρας χωρὶς νὰ βλέπῃ ὑπ' αὐτοὺς τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων. Διότι ἔχων οὗτος ἐν τῷ νῷ τὴν λειτουργίαν τῆς κλίμακος, ὅταν βλέπῃ φωνὴν ἰσότητος, ἐκ τῆς χορδῆς εἰς ἣν εὐρίσκεται δὲν μεταβαίνει εἰς ὀξυτέραν ἢ βαρύτεραν, ἀλλὰ προφέρει τὴν αὐτὴν χορδὴν. Ὡσαύτως ἐκ τῆς χορδῆς εἰς ἣν εὐρίσκεται, ἐὰν βλέπῃ ὅτι ἡ κατόπιν φωνὴ εἶναι ἀνιοῦσα, ἀναβαίνει· ἐὰν δὲ εἶναι κατιοῦσα, καταβαίνει.

Ἐτερα ἐκ τοῦ Πα $\overset{\pi}{\underset{\rho}{\text{q}}}$

(1)

(2)

(3)

Ἐπὶ τῶν γυμνασμάτων τούτων, ἐκτὸς τοῦ ἴσου, τοῦ ὀλίγου καὶ τῆς ἀποστροφου, γίνεται χρῆσις τῶν κεντημάτων καὶ τῆς ὑπορροῆς. Ὅθεν ἐπὶ τοῦ πρώτου γυμνάσματος, ἡ πρώτη φωνὴ ἦτοι τὸ ἴσον, φέρει τὸν βάσιμον Πα, ὡς προηγούμενον· κατόπιν διὰ τῶν κεντημάτων ὡς ἐχόντων μιᾶς φωνῆς ὀξύτητα, ἐκ τῆς χορδῆς Πα, μεταβαίνομεν εἰς τὴν χορδὴν

Ὡς εἶπομεν, ἡ πεταστὴ ἔχουσα δξύτητα μιᾶς φωνῆς, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ἐγγίζομεν τὴν ἄνω ἐκ τῆς δξύτητός τῆς χορδῆν ἐπιστρέφοντες ἀκαριαίως εἰς τὴν θέσιν τῆς. Ὅθεν ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν κλίμακα, εἰς τὴν πρώτην φωνὴν τοῦ ἴσου προφέρομεν τὸν βásiμον φθόγγον Πα. Εἰς τὴν δευτέραν φωνὴν ἦτοι τὴν πεταστὴν, ἀναβαίνομεν ἐκ τοῦ φθόγγου Πα εἰς τὸν Βου ἐγγίζοντες τὸν Γα καὶ ἐπιστρέφοντες ὡς εἶπομεν ἀκαριαίως εἰς τὸν φθόγγον τῆς Βου. Τοιουτοτρόπως πράττομεν μέχρι τοῦ δξέος Πα. Εἶτα βλέπομεν ἐπὶ τῆς πεταστῆς ἴσου· ὅταν ὑπάρχη αὕτη ἢ γραφὴ, τότε προφέρομεν μόνον τὸ ἴσον. Ὅθεν ἀπαγγέλλομεν τὴν γραφὴν ταύτην μὲ τὴν χορδῆν τοῦ δξέος Πα. Ἐπειδὴ ὅμως κάτωθι τοῦ ἴσου εἶναι ἡ πεταστὴ, ἐπὶ τοῦ ἴσου προφέρομεν μόνον τὸ ποιόν τῆς. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, χάριν τῆς πεταστῆς, τὸ ἴσον δὲν προφέρεται ἐνταῦθα ἀλυγίστως. Κατόπιν κατερχόμεθα βαθμηδὸν εἰς τὸν βásiμον Πα, διατηροῦντες συγχρόνως τὸ ποιόν τῆς πεταστῆς.

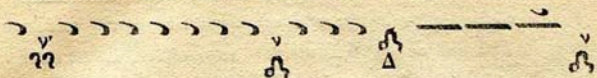
§ 17. Τὰ μέχρι τοῦδε γυμνάσματα ἐφηρημόσαμεν ἐπὶ τῶν ὀκτὼ χορδῶν τῆς Διατονικῆς κλίμακος. Ὅταν ὅμως εἰς τὰς μελωδίας αἱ ὀκτὼ χορδαὶ δὲν ἐπαρκοῦσι, τότε διπλασιάζομεν ἢ καὶ τριπλασιάζομεν τὴν κλίμακα, ἐπαναλαμβάνοντες οὕτω τὰς αὐτὰς χορδὰς καὶ τὰ αὐτὰ διαστήματα ἐπὶ τε τὸ δξὸ καὶ τὸ βαρὺ. Ἐνεκα τούτου λέγομεν ὅτι, ὁσάκις ἔχομεν μίαν κλίμακα μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν χορδῶν, ὡς ἡ ἐκ τοῦ βαρέος Πα μέχρι τοῦ ἀντιστοίχου δξέος Πα, ἢ ἡ ἐκ τοῦ βαρέος Νη μέχρι τοῦ ἀντιστοίχου δξέος νη κτλ. αὕτη καλεῖται κλίμαξ διαπασῶν, ἦτοι κλίμαξ ἐμπειρέχουσα ὅλας τὰς χορδὰς. Ὅσάκις διπλασιάζομεν ταύτην, τότε λέγεται κλίμαξ δις Διαπασῶν, καὶ ὅταν τριπλασιάζωμεν, τρὶς Διαπασῶν. Πρὸς διάκρισιν δὲ τούτων θέτομεν ἐπὶ μὲν τῆς Διαπασῶν κλίμακος μίαν ὀξειάν ἄνωθεν τοῦ δξυτέρου αὐτῆς φθόγγου, ὡς ', ἐπὶ τῆς

Ἡ κατὰ τὸ δις δις διαπασῶν δύο ὀξείας ' ' καὶ ἐπὶ τῆς διαπασῶν κλίμαξ. τρις διαπασῶν (1) τρεῖς ' ' ' ' .

Μαγνησίαι κατὰ τὸ δις Διαπασῶν

Δι	12	Δι	Ὡς ἐν τῷ παρόντι διαγράμματι βλέπομεν, (Σχ. 3) ἡ δις Διαπασῶν κλίμαξ σχηματίζεται διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν φθόγγων τῆς κλίμακος πρὸς τὸ ἀνιέναι καὶ κατιέναι ἤτοι διὰ συνεχοῦς ἀναβάσεως ἐκ τοῦ ὀξυτέρου φθόγγου τῆς κλίμακος καὶ συνεχοῦς καταβάσεως ἐκ τοῦ βαρυτέρου αὐτῆς φθόγγου. Ὁσάκις ὁμοῦς αἱ χορδαὶ τῆς κλίμακος δι' ἐπαναλήψεως βαδίζουσι κάτωθι τοῦ βασίμου αὐτῆς φθόγγου ἢ ἄνωθεν τοῦ ἀντιστοίχου τοῦ ὀξέος, ἵνα ἀπαγγέλλωμεν ταύτας ἀπροσκοπίτως, δεόν νὰ τηρῶμεν ἀλανθάστως τὴν διαδοχὴν τῶν χορδῶν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν διαστημάτων.
Γα	7	Γύμνασμα κατὰ τὸ δις Διαπασῶν	
Βου	9	Ἐκ τοῦ	
Πα	12	_____	
Νη	7	_____	
Ζω	9	_____	
Κε	12	_____	
Δι	12	_____	
Γα	7	_____	
Βου	9	_____	
Πα	12	_____	
Νη	7	_____	
Ζω	9	_____	
Κε	12	_____	
Δι	12	_____	

(1) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο ἐν χρήσει ἡ τρις διαπασῶν κλίμαξ. Διὰ ταύτης δὲ ἔψαλλον ὠρισμένοι φωναί. Ἡ κλίμαξ αὕτη διηγεῖτο εἰς τρία μέρη εἰς τὸ ὀπατοειδές, τὸ μεσοειδές καὶ τὸ νητοειδές. Καὶ διὰ μὲν τοῦ ὀπατοειδοῦς ἔψαλλον οἱ βαρεῖαι φωνᾶς ἔχοντες, διὰ τοῦ μεσοειδοῦς οἱ ἔχοντες μεσαίαν φωνὴν καὶ διὰ τοῦ νητοειδοῦς οἱ παιδῆς καὶ αἱ γυναῖκες.

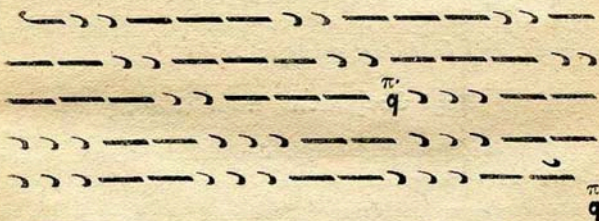
Και ἐν τῷ διαγράμματι τῆς κλίμακος, καὶ ἐν τῷ γυμνασμάτι τούτῳ, ἔχομεν κλίμακα δις Διαπασῶν ὡς πρὸς τὴν χορδὴν Δι.

Περὶ συνεχοῦς παραλλαγῆς.

§ 18. Παραλλαγή καλεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν συλλαβῶν τῶν φθόγγων ἐπὶ τῶν ἐγκεχαραγμένων χαρακτηῶν. Ἡ παραλλαγή διακρίνεται εἰς ἀπλὴν καὶ σύνθετον. Καὶ ἀπλὴ μὲν εἶναι ἡ συνεχῆς παραλλαγή, σύνθετος δὲ ἡ ὑπερβατή. Συνεχῆς παραλλαγή καλεῖται ἡ ἀπὸ χορδῆς εἰς ἄμμεσον χορδὴν μετάβασις. Τοῦτέστιν εἶναι ἐκείνη, ἣν μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῶν γυμνασμάτων τῆς διατονικῆς κλίμακος εἶδομεν.

Γύμνασμα τῆς συνεχοῦς παραλλαγῆς.

Ἐκ τοῦ π
9

Ὡς βλέπομεν, τὸ γύμνασμα τοῦτο τῆς συνεχοῦς παραλλαγῆς δυνάμεθα πλέον νὰ ψάλλωμεν εὐκόλως, ἀφοῦ ἐγνωρίζομεν τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα ἐκάστης φωνῆς, τὸν τρόπον τοῦ ἀνιέναι καὶ κατιέναι τῆς κλίμακος, ὡς καὶ τὴν δια-

δοχήν τῶν χορδῶν αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῆς κλίμακος ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρὺ, ὅταν δὲν ἐπαρκῶσιν, ὡς εἶπομεν αἱ ὀκτὼ χορδαὶ τῆς Διατονικῆς κλίμακος.

Ὅθεν ὡς δεικνύνται, βᾶσιμος φθόγγος τοῦ γυμνάσματος εἶναι ὁ Πα. Ἐπὶ τῆς πρώτης φωνῆς τοῦ ἴσου προφέρομεν τὸν φθόγγον Πα, εἶτα κατερχόμενοι ἐπὶ τῆς πρώτης ἀποστρόφου, προφέρομεν τὸν φθόγγον Νη, κατόπιν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀποστρόφου, προφέρομεν τὸν Ζω, μετὰ ταῦτα ἀνερχόμενοι μίαν φωνὴν τοῦ πρώτου ὀλίγου, προφέρομεν τὸν φθόγγον Νη, τοῦ δευτέρου ὀλίγου, προφέρομεν τὸν Πα, τοῦ τρίτου τὸν Βου καὶ καθεξῆς. Οὕτω πως πράττομεν ἐπὶ τοῦ ὅλου γυμνάσματος.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα γυμνάσματα σκοποῦσι τὴν ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν τῆς μουσικῆς κατανοήσιν τῆς κλίμακος, διὰ τῶν ἕξ φωνῶν ἧτοι τοῦ ἴσου, τοῦ ὀλίγου, τῆς πεταστῆς, τῶν κεντημάτων, τῆς ἀποστρόφου καὶ τῆς ὑπορροῆς. Ὅθεν ὑπολείπεται ἔτι, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ὑπολοίπων τεσσάρων χαρακτῆρων, ἧτοι τοῦ κεντήματος, τῆς ὑψηλῆς, τοῦ ἐλαφροῦ καὶ τῆς χαμηλῆς, ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑπερβατὴν καλουμένην παραλλαγήν, περὶ ᾧ ἀμέσως γενήσεται λόγος.

Περὶ ὑπερβατῆς παραλλαγῆς.

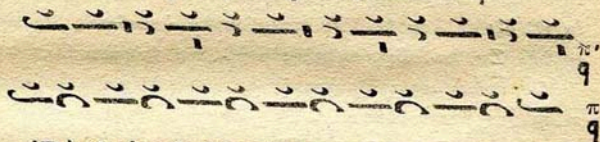
Τὴν ὑπερβατὴν παραλλαγήν ὀνομάσαμεν σύνθετον, διότι αὕτη, πλὴν τῶν φωνῶν ἐκείνων, αἵτινες παριστάνουσι δύο ἢ πλειοτέρας φωνὰς ὀξύτητος ἢ βαρύτητος, σχηματίζεται ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο ἢ πλειοτέρων φωνῶν εἰς μίαν. Ὅθεν·

Ἐπερβατὴ παραλλαγή καλεῖται ἡ ἀπὸ χορδῆς μετάβασις οὐχὶ εἰς ἄμεσον χορδὴν ἀλλ' ἀπωτέραν. Τοῦτέστιν οὐχὶ ἀπὸ τῆς χορδῆς Πα εἰς τὴν Βου, εἰς τὴν Γα καὶ τὰνάπαλιν, δι-

ὅτι αὕτη καλεῖται ἀπλῆ ἢ συνεχῆς παραλλαγή, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χορδῆς Πα εἰς τὴν Γα, ἀπὸ τῆς Πα εἰς τὴν Δι, ἀπὸ τῆς Δι εἰς τὴν Πα, (ἐν ἀναβάσει καὶ καταβάσει), εἰς τρόπον ὥστε νὰ σιωπῶνται οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ὄντες εἰς, δύο ἢ πλειότεροι φθόγγοι, καίτοι λαμβανόμενοι, προφερόμενος οὕτω ὁ τελευταῖος τοῦ τυχόντος διαστήματος φθόγγος. Ἡ οὕτω πως γενομένη διαδοχὴ τῶν φθόγγων καλεῖται ὑπερβατὴ παραλλαγή. Καὶ πρῶτον περὶ διφωνίας.

§ 20. Διφωνίαν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν ὑπερβατὴν παραλλαγὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἀναβαίνομεν καὶ καταβαίνομεν ἀνὰ δύο φωνάς.

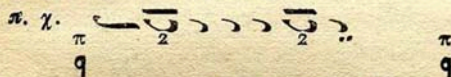
Γύμνασμα Διφωνίας. Ἐκ τοῦ π η

Ἐπὶ τῆς ὑπερβατῆς ταύτης παραλλαγῆς, βλέπομεν ὅτι αἱ δύο φωναί, ἤτοι τὸ ὀλίγον καὶ τὸ κέντημα, εὐρίσκονται ἐν συνθέσει, ἀποτελοῦσαι μίαν. Ὅθεν μία ἢ τοῦ ὀλίγου φωνῆ καὶ δύο τοῦ κεντήματος, γίνονται τρεῖς, ὥστε ἔδει ν' ἀναβῶμεν ὑπερβατῶς τρεῖς, καὶ ὁμῶς ἀναβαίνομεν δύο μόνον, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον. Διότι ὡςάκις τὸ κέντημα εὐρίσκεται πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀλίγου ἢ ὑπὸ τὸ ὀλίγον, τότε τὸ ὀλίγον ὑποτάσσεται, τοῦτέστι δὲν ὁμιλεῖται ὥστε ἀντὶ ν' ἀναβῶμεν τρεῖς ἀναβαίνομεν δύο μόνον. Ἐκανοῖσθη δὲ τὸ κέντημα μετὰ τοῦ ὀλίγου οὕτως, διότι τὸ κέντημα εἶναι ἀσθενὴς φωνή, μὴ δυναμένη νὰ παρασταθῇ μόνη της. Ἐπομένως ἐπὶ τοῦ γυμνασματος τῆς διφωνίας, ἀναγινώσκομεν ὡς ἐξῆς. Λαμβάνοντας

ὡς βάσιν τὴν μαρτυρίαν Πα, ἐρχόμεθα εἰς τὴν πρώτην φωνὴν ἦτοι τὸ ἴσον, ὅπερ κατὰ τὰ προλεχθέντα ἠχοῖ τὸν βάσιμον Πα. Εἶτα μεταβαίνομεν εἰς τὴν πρώτην διφωνίαν ἀναβαίοντες οὕτω ἐκ τῆς χορδῆς Πα εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, δύο φωνάς, προφέρομεν τὴν χορδὴν Γα. Ὁ φθόγγος Γα πρέπει νὰ εὐρισκῆται εἰς τὴν φυσικὴν του θέσιν, ἦτοι τοῦ Βου, κατὰ ἓνα διάστημα ὀξύτερον. Κατόπιν ἐκ τοῦ φθόγγου Γα κατερχόμενοι τὴν ἀπὸστροφον, ἐκφωνοῦμεν τὸν Βου. Μετὰ ταῦτα ἐρχόμεθα πάλιν εἰς διφωνίαν, καὶ ἐκ τοῦ φθόγγου Βου εἰς δὲν εὐρισκόμεθα, ἀνερχόμεθα εἰς τὸν Δι καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρι τοῦ ὀξέος Πα Ἐκεῖθεν μετὰ τὸ ἴσον, ὅπερ ἐκφωνοῦμεν μὲ τὴν χορδὴν τοῦ ὀξέος Πα, ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἐλαφρόν, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωρίζομεν, ἔχει δύο φωνάς κατιούσας. Ὅθεν ἐκ τῆς ὀξείας χορδῆς Πα, κατερχόμεθα ὑπερβατῶς εἰς τὴν χορδὴν Ζω, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς βασίμου Πα.

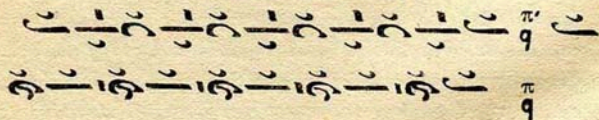
Ὁ συνδιασμός τῆς πεταστῆς μετὰ τοῦ ὀλίγου παρέχει ἐπίσης ὑπερβατὴν διφωνίαν.

Περὶ τριφωνίας.

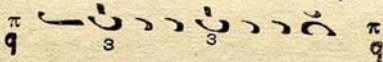
§ 21. Τριφωνίαν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν ὑπερβατὴν παραλλαγὴν, δι' ἧς ἀναβαίνομεν ἢ καταβαίνομεν ἀνὰ τρεῖς χορδάς.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π γ

Είδομεν ὅτι ὁσάκις τὸ κέντημα εὐρίσκεται παραπλεύρως τοῦ ἄλλιγου ἢ ὑπὸ τὸ ἄλλιγον, τότε τὸ ἄλλιγον δὲν ὀμιλεῖται. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως γυμνάσματος τὸ κέντημα εὐρίσκεται ἄνωθεν τοῦ ἄλλιγου. Ὅθεν ὁσάκις τὸ κέντημα εὐρίσκεται ἄνωθεν τοῦ ἄλλιγου, τότε τὸ ἄλλιγον ὀμιλεῖται. Κατὰ συνέπειαν ἀναβαίνομεν οὐχὶ δύο, ἀλλὰ τρεῖς φωνάς. Ὅθεν ἀπὸ τὸ ἴσον, ὅπερ ἐκφωνεῖ τὴν βásiμου χορδὴν Πα, θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὴν χορδὴν Δι. Ἡ χορδὴ ὅμως Δι δεόν νὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν φυσικὴν τῆς θέσιν. Ἐκ τῆς χορδῆς Δι καταβαίνομεν δύο φωνάς διὰ τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν χορδὴν Βου, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ὀξέος Πα. Ἐκεῖθεν μετὰ τὸ ἴσον ὅπερ προφέρομεν μὲ τὴν ὀξειαν χορδὴν Πα, καταβαίνοντες κατὰ μιαν τριφωνίαν, συνισταμένην ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀποστρόφου, ἐρχόμεθα εἰς τὴν χορδὴν Κε. Μετὰ ταῦτα ἀναβαίνοντες δύο, ἐρχόμεθα εἰς τὸν Νη, καταβαίνοντες δὲ ἐκ τῆς χορδῆς ταύτης τρεῖς, ἐρχόμεθα εἰς τὴν Δι, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς βásiμου χορδῆς Πα.

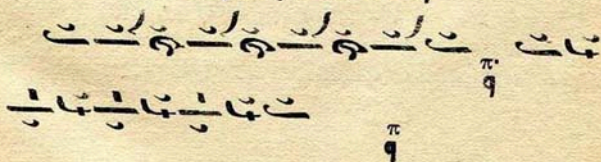
Ἐπίσης ἔχομεν τριφωνίαν καὶ ὅταν ἐπὶ τῆς πεταστῆς τεθῇ τὸ κέντημα π. χ.

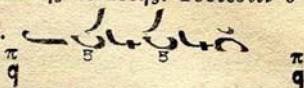
Περὶ τετραφωνίας.

§ 22. Τετραφωνίαν λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὴν ὑπερβατὴν παραλλαγὴν, δι' ἧς ἀναβαίνομεν ἢ καταβαίνομεν ἀνὰ τέσσαρας φωνάς.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π

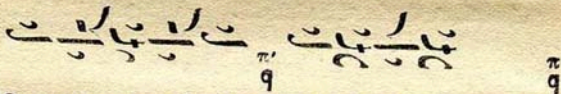
μέσον ἢ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς πεταστῆς. Τουτέστιν ὀμιλεῖται καὶ ἡ πεταστή. Π. χ.

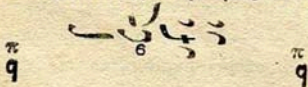
Περὶ ἑξαφωνίας.

§ 24. Ἐξαφωνίαν λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὴν ὑπερβατὴν παραλλαγὴν, δι' ἧς ἀναβαίνομεν καὶ καταβαίνομεν ἀνὰ ἕξ χορδὰς.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π

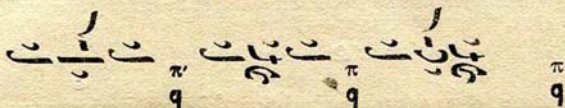
Ὡς παρατηροῦμεν ἐνταῦθα, μετὰ τὸ ἴσον ἔχομεν τρεῖς φωνὰς ἐν συνθέσει. Ἔδει λοιπὸν νὰ ἔχωμεν ἐπτά φωνὰς ὑπερβατῶς ἥτοι μίαν τοῦ ὀλίγου, δύο τοῦ κεντήματος καὶ τέσσαρας τῆς ὑψηλῆς. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ὑψηλὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ ὀλίγου, τοῦτο δὲν ὀμιλεῖται· κατὰ συνέπειαν ἀναβαίνομεν ὑπερβατῶς φωνὰς ἕξ καὶ φθάνομεν μετὰ τὸ ἴσον ἐν ϕ εὐρίσκεται ἡ βásiμος χορδὴ Πα, εἰς τὴν χορδὴν τοῦ Νη εἶτα καταβαίνομεν ὑπερβατῶς φωνὰς πέντε καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν χορδὴν Βου καὶ καθεξῆς, μέχρι τοῦ ὀξέος Πα. Κατόπιν μετὰ τὸ ἴσον, ὅπερ φέρει τὸν ὀξὺ Πα, καταβαίνομεν μίαν ἑξαφωνίαν ὑπερβατῶς, καὶ ἀχωρίστως, ἥτοι τὰς τέσσαρας τῆς χαμηλῆς καὶ τὰς δύο τοῦ ἐλαφροῦ καὶ καθεξῆς, μέχρι τοῦ βασίμου Πα. Τὰ αὐτὰ ἐφαρμοζονται καὶ ἐπὶ τῆς πεταστῆς, διατηρούσης ὁμως πάντοτε τὸ ποιὸν τῆς. Π. χ.

Περὶ ἑπταφωνίας.

§ 25. Ἐπταφωνία λέγεται ἡ ὑπερβατὴ παραλλαγή, δι' ἧς ἀναβαίνομεν καὶ καταβαίνομεν ἐκ τῆς χορδῆς εἰς ἣν εὐρισκόμεθα ἀνὰ ἑπτὰ φωνάς.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π

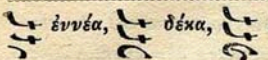

Ἐνταῦθα ἐκ τῆς βάσεως Πα, ἀναβαίνομεν μετὰ τὸ ἴσον ἐπὶ φωνάς, καθόσον τὸ ὀλίγον φέρει τὴν ὑψηλὴν εἰς τὸ μέσον καὶ ὀμιλεῖται. Ὅθεν ἐκ τοῦ βαρέως Πα ἀναβαίνοντες ὑπερβατῶς μίαν ἑπταφωνίαν, ἦτοι μίαν τοῦ ὀλίγου, δύο τοῦ κεντήματος καὶ τέσσαρας τῆς ὑψηλῆς, φθάνομεν εἰς τὸν ὀξὺ Πα. Εἶτα δὲ μετὰ τὸ ἴσον, ὕπερ ἐκφωνεῖ τὸν ὀξὺ Πα, καταβαίνοντες ἐπὶ φωνάς, ἦτοι τὰς τέσσαρας τῆς χαμηλῆς, τὰς δύο τοῦ ἐλαφροῦ καὶ τὴν τῆς ἀποστρόφου, ὑπερβατῶς καὶ ἀχωρίστως, φθάνομεν εἰς τὸν βάσιμον Πα κτλ. Τοῦτο ἐφαρμόζομεν καὶ ἐπὶ τῆς πεταστῆς, διατηρούσης πάντοτε τὸ ποιόντης.

Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν αἱ ὑπερβαταὶ παραλλαγαὶ σχηματίζονται διὰ τῆς ἐνώσεως δύο ἢ πλειοτέρων φωνῶν, ἐκτὸς τῶν δύο φωνῶν, ἦτοι τοῦ ἐλαφροῦ καὶ τῆς χαμηλῆς, αἷτινες σχηματίζουσιν ὑπερβατὴν παραλλαγὴν καὶ μόναι τῶν.

§ 26. Κατὰ τὸν ἀνωτέρωτρόπον συμπλέκοντες τὰς φωνάς, σχηματίζομεν ὀκταφωνίαν, ἐννεαφωνίαν καὶ καθεξῆς Ὅθεν σχηματίζομεν ὀκταφωνίαν διὰ τῆς παρούσης γραφῆς $\frac{\text{JJ}}{8}$. Κατὰ τοὺς κανόνας οὗς ἐξεθέσαμεν καὶ διὰ γυμνασμάτων, τὸ ὀλί-

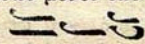
γον δὲν προφέρεται ἔνεκα τῆς ὑψηλῆς, εὐρισκομένης εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον. Διὸ ἀναβαίνομεν φωνὰς ὀκτώ καὶ οὐχὶ ἑννέα· ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης , ἔχομεν ὀκτώ φωνάς, τῆς πεταστῆς διατηρούσης πάντοτε τὸ ποιόν της. Ἡ γραφή αὕτη , παριστᾷ φωνὰς ἑννέα, διότι ἐνταῦθα κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τὸ ὀλίγον ὁμιλεῖται. Ὡσαύτως ἡ γραφή αὕτη , παριστᾷ ἑννέα, διότι ἡ πεταστὴ ὁμιλεῖται. Ἐπίσης ἡ γραφή αὕτη ἢ ἡ αὐτὴ διὰ τῆς πεταστῆς , παριστᾷ (ἐκάστη) ἑνεαφωνίαν, λαμβανομένην ὁμοῦ μετὰ τῶν κεντημάτων ὑπερβατῶς καὶ ἀχωρίστως. Ἡ γραφή αὕτη παριστᾷ δέκα, μὴ ὁμιλουμένου διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ ὀλίγου· ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα δέκα, μὴ ὁμιλουμένης τῆς πεταστῆς, διατηρούσης ὅμως τὸ ποιόν της· αἱ γραφαὶ αὗται , , δηλοῦσιν ἑνδεκα, διότι καὶ τὸ ὀλίγον καὶ ἡ πεταστὴ ὁμιλοῦνται εὐρισκομένης τῆς δευτέρας ὑψηλῆς εἰς τὸ μέσον· αἱ γραφαὶ αὗται , , παριστᾷσι δώδεκα· διότι ἔνεκα τῆς ὑψηλῆς, τὸ ὀλίγον καὶ ἡ πεταστὴ δὲν ὁμιλοῦνται, καὶ καθ' ἑξῆς. Καὶ ταῦτα ἐν ὑπερβατῇ ἀναβάσει. Ἡ γραφή αὕτη , σημαίει ὑπερβατὴν παραλλαγὴν ὀκτῶ φωνῶν πρὸς τὸ βαρὺ, αὕτη

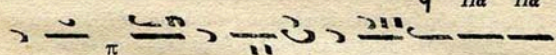
 ἐννέα, δέκα, ἑνδεκά, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· καὶ ταῦτα ἐν ὑπερβατῇ καταβάσει.

Μέχρι τοῦδε διὰ διαφορῶν παραδειγμάτων, βασιζομένων ἐπὶ τῆς διατονικῆς κλίμακος, ἐποιησάμεθα λόγον περὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ὑπερβατῆς παραλλαγῆς. Εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ γυμνάσματα καὶ τὰ παραδείγματα δέον ὁ διδάσκαλος νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του, ὅπως ὁ μαθητὴς κατανοήσῃ καλῶς τὸν τρόπον τοῦ ἀναγινώσκειν ὀρθῶς τὰς διαφοροὺς παραλλαγάς. Συγχρόνως δὲ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν γυμνασμάτων δέον νὰ γίνηται διάκρισις τῶν διαφορῶν διαστημάτων.

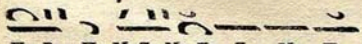
Περὶ ἐπιρροῆς χαρακτῆρων ἐν συνθέσει διατελούντων.

§ 26. Ὅσακις τὸ ἴσον ἢ κατιοῦσα φωνὴ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστῆς, τότε τὸ ὀλίγον καὶ ἡ πεταστὴ δὲν ὁμιλοῦνται, οὐχ ἤττον ὅμως, αἱ ὑποτασσόμεναι αὐταὶ φωναί, διατηροῦσι τὸ ποιὸν των. Ὡσαύτως ὅταν τὸ ἴσον ἐπικάθηται εἰς τὸ ὀλίγον οὐχ μόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἄλλης ἀνιούσης φωνῆς, τότε τὸ ὀλίγον σιωπᾶται προφερομένων μόνον τῶν ἄνω αὐτοῦ εὐρισκομένων φωνῶν· π. χ.

π Πα Πα Πα

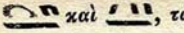

Νη Πα ρ Πα βου Πα ΒουΓα Βου Πα ΝηΠα Πα Βου Γα

Πα Βου Πα ΝηΖωΝη Κε Ζω Νη Πα π ρ

Ὡς παρατηροῦμεν, εἰς τὴν πρώτην φωνὴν τοῦ ὀλίγου ἐπικάθηται ἴσον. Εἰς τὴν γραφὴν ταύτην τὸ ὀλίγον δὲν ὁμιλεῖται, κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα, ἀλλὰ μόνον τὸ ἴσον, προφερόμε-

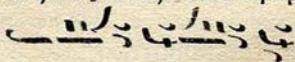
νον ζωηρῶς. Εἰς τὴν τρίτην φωνὴν εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς πεταστικῆς ἐπίσης ἴσον· καὶ ἐνταῦθα ἡ πεταστικὴ δὲν ἀναβαίνει, διατηρεῖ ὅμως τὸ ποιόν της. Ἐπὶ τῆς ἑκτης συνθέτου φωνῆς ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἐπικάθηνται ἴσον καὶ κεντήματα· καὶ ἐνταῦθα τὸ ὀλίγον δὲν ὁμιλεῖται, εἰμὴ μόνον τὸ ἴσον καὶ τὰ κεντήματα. Ἐπὶ τῆς ἐννάτης συνθέτου φωνῆς, ἦτοι τῆς πεταστικῆς ἐπικάθηνται ἀπόστροφος· καὶ ἐνταῦθα ἡ πεταστικὴ δὲν ὁμιλεῖται εἰμὴ ἢ ἀπόστροφος προφερομένη μετὰ τοῦ ποιοῦ τῆς πεταστικῆς. Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ἐνδεκάτης φωνῆς τὸ ὀλίγον δὲν ὁμιλεῖται εἰμὴ ἢ ἀπόστροφος καὶ τὰ κεντήματα. Εἰς τὰς συνθέτους φωνὰς ἦτοι δεκάτην πέμπτην καὶ δεκάτην ἑβδόμην , τὰ ὀλίγα δὲν ὁμιλοῦνται εἰμὴ αἱ ἄνωθεν αὐτῶν εὐρισκόμεναι φωναί, ἦτοι τὸ ἑλαφρὸν καὶ τὰ κεντήματα ἐπὶ τοῦ πρώτου, καὶ ἡ ὑπορροή καὶ τὰ κεντήματα ἐπὶ τοῦ δευτέρου· ὅρα τὸ ἐν λόγῳ παράδειγμα. Τοῦτ' αὐτὸ ἐφαρμοζομεν διὰ πᾶσαν ἄλλην σύνθετον φωνὴν, φέρουσαν ἴσον μετ' ἀνιούσης ἢ κατιούσης μετ' ἀνιούσης ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἢ τῆς πεταστικῆς. Π. χ. κ.τ.λ. ὅθεν ἐπὶ τῶν συν-

θέτων τούτων φωνῶν, μόνον αἱ ἄνωθεν τῆς πεταστικῆς καὶ τοῦ ὀλίγου φωναὶ ὁμιλοῦνται.

Ὅταν ἐπὶ τοῦ ὀλίγου τεθῶσιν ὑψηλὴ καὶ κεντήματα, εἰ μὲν ἢ ὑψηλὴ εὐρίσκηται εἰς τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀλίγου ἄκρου, τὸ ὀλίγον δὲν ὁμιλεῖται, ψαλλομένης κεχωρισμένως πρώτου τῆς ὑψηλῆς καὶ εἶτα τῶν κεντημάτων· ἦτοι ἀνεβαίνομεν τέσσαρας διὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ μίαν διὰ τὰ κεντήματα· εἰ δὲ ἢ ὑψηλὴ εὐρίσκηται εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ὀλίγου ἄκρου μετὰ τῶν κεντημάτων, τότε τὸ ὀλίγον ὁμιλεῖται, ψαλλομένων τῶν φωνῶν κεχωρισμένως· ἦτοι πρώτου τοῦ ὀλίγου μετὰ τῆς ὑψηλῆς, τουτέστι φωνὰς πέντε, καὶ εἶτα τὴν μίαν τῶν κεντημάτων. Π. χ.

π

9

Κε Ζω Κε Πα Ζω Νη Ζω Πα

π

9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ γοργοῦ κ.τ.λ. καὶ ἀργοῦ.

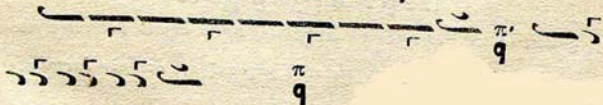
§ 27. Περὶ τῶν ἐγχρόνων σημεῖων ἐποιησάμεθα λόγον. Ἐπιφυλάχθημεν ὁμῶς περὶ τῶν δύο ἐτι ὑπολειπομένων ἤτοι τοῦ γοργοῦ κ.τ.λ. καὶ τοῦ ἀργοῦ.

Περὶ γοργοῦ.

§ 28. Διὰ τῆς λέξεως γοργὸν ἐννοοῦμεν τὸν σύντομον χρόνον. Ἴνα δὲ ἐννοήσωμεν καλῶς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ λέγομεν τὰ ἐξῆς.

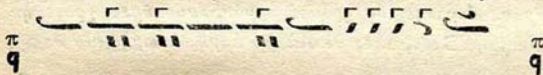
Τὸ γοργὸν ἔχον ἀξίαν ἡμίσεως χρόνου, προὑποτίθησι χρόνον ἀργόν. Λέγοντες δὲ χρόνον ἀργόν, ἐννοοῦμεν χρονικὴν ἀγωγὴν ἀργήν. Βαδίζοντες δὲ διὰ τῆς ἀργῆς ἀγωγῆς, εἰὰ θελήσωμεν νὰ συντάμωμεν ταύτην, θέτομεν γοργὸν οὕτως χ , ὅπερ σημαίνει χρόνον σύντομον. Θέτοντες δὲ τὸ γοργὸν οὕτως, ἐννοοῦμεν ἀλλαγὴν ἀγωγῆς, γενομένης οὕτω τῆς ἀργῆς συντόμου κατὰ τὸ ἥμισυ. Τοῦτο ὁμῶς γίνεται ὅταν διὰ τῆς νέας συντόμου ἀγωγῆς πρόκηται νὰ ψάλλωμεν ὀλόκληρον ᾠσμα ἢ γραμμὴν τινα. Ὅταν ὁμῶς πρόκηται νὰ συντάμωμεν μίαν φωνήν, τότε δὲν μεταβάλλομεν τὴν ἀργὴν ἀγωγὴν εἰς σύντομον, ἀλλὰ συντάμομεν ταύτην ἄλλως ἢτοι τὴν φωνὴν τὴν φέρουσαν γοργὸν λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν. Τούτου δὲ γενομένου, δαπανῶμεν διὰ δύο φθόγγους ἓνα μόνον χρόνον, ἐνῶ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ γοργοῦ ἔδαπανῶμεν δύο. Τοῦτο πράττομεν καὶ ἀπὸ συντόμου εἰς συντομώτερον χρόνον βαίνοντες.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π

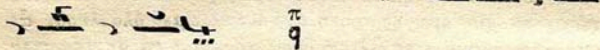

Εἰς τὸ γύμνασμα τοῦτο πᾶσα φωνὴ φέρουσα γοργόν, (1) λαμβάνεται εἰς τὴν ἄρσιν, ἢ δ' ἐπομένη εἰς τὴν θέσιν. Ἐκ τούτου δηλὸν γίνεται ὅτι δὲν πάσχει μόνη ἡ φωνὴ ἡ φέρουσα τὸ γοργόν χρονικὴν μείωσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπομένη ἡ οὔσα ἄνευ γοργοῦ. Πάσχει δὲ ἡ ἐπομένη διότι αὕτη ἔχει μόνον θέσιν. Ἄρα ἔνεκα τοῦ γοργοῦ λείπει ἀπ' αὐτῆς ἡ ἄρσις.

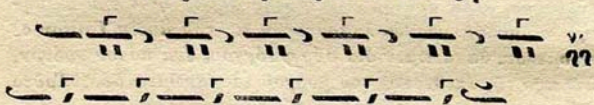
Ὅταν τὰ κεντήματα εὐρίσκωνται κάτωθι τοῦ ὀλίγου καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ὑπάρχει γοργόν, τότε λαμβάνομεν πρῶτον τὰ κεντήματα εἰς τὴν ἄρσιν καὶ εἶτα τὸ ὀλίγον εἰς τὴν θέσιν. Τῆς ὑπορροῆς δὲ φερούσης γοργόν, τὴν πρώτην αὐτῆς φωνὴν λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν καὶ τὴν δευτέραν εἰς τὴν θέσιν π.χ.

Ὅταν ἐπὶ τοῦ ὀλίγου εὐρίσκωνται κεντήματα φέροντα γοργόν, τότε λαμβάνομεν πρῶτον εἰς τὴν θέσιν τὸ ὀλίγον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἄρσιν τὰ κεντήματα π.χ.

Ἄλλο γύμνασμα ἐκ τοῦ Ω

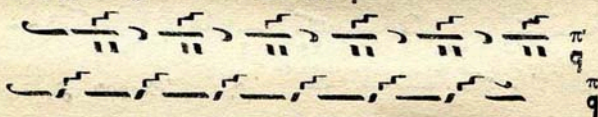
Τὸ γύμνασμα τοῦτο ἐκτελεῖται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω κανόνας.

Περὶ διγόργου.

§ 29. Ὅταν θέλωμεν νὰ μεταβάλλωμεν τὴν σύντομον ἀγω-

(1) Τὸ γοργόν τιθέμενον εἰς τοὺς χαρακτήρας, ὅτι μὲν ἐπιγράφεται, ἄλλοτε δὲ ὀπογράφεται.

γὴν, ἦτοι τοῦ γοργοῦ, εἰς συντομωτέραν κατὰ τὸ ἡμισυ, τότε διπλασιάζομεν τὸ γοργὸν οὕτω χ . Τοῦτο ὅμως πράττομεν ὅταν πρόκηται νὰ ἐκτελέσωμεν ὀλόκληρον ἄσμα ἢ γραμμὴν αὐτοῦ. Ὅταν ὅμως δὲν εἶναι χρεία ἀλλαγῆς χρόνου, ἀλλὰ πρόκειται νὰ θέσωμεν εἰς ἓνα χρόνον τρεῖς φθόγγους, τότε θέτομεν ἐπὶ μιᾶς φωνῆς δίγοργον (1). Τοῦτου γενομένου, ἡ ἄρσις τέμνεται εἰς δύο μέρη, καὶ λαμβάνομεν δύο φωνὰς εἰς τὴν ἄρσιν, καὶ μίαν εἰς τὴν θέσιν, ἄνευ μεταβολῆς τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς. Π χ . Ἐκ τοῦ π

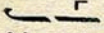
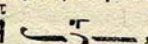
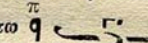
Ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τούτου, τὰς δύο φωνὰς ἦτοι τὰ κεντήματα καὶ τὸ ὀλίγον διὰ τοῦ διγόργου λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν, τὴν δὲ ἀπόστροφον εἰς τὴν θέσιν. Ἐπίσης τὴν ὑποροπὴν τὴν φέρουσαν δίγοργον, λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν, τὸ δὲ ὀλίγον εἰς τὴν θέσιν, λαμβάνοντες οὕτω τρεῖς φθόγγους εἰς ἓνα χρόνον.

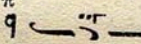
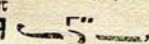
Περὶ τριγόργου.

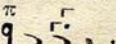
§ 30. Διὰ τοῦ τριγόργου, ὁ χρόνος γίνεται ἔτι συντομώτερος. Ὅταν ὅμως δὲν μεταβάλλωμεν τὴν ἀγωγὴν, (ἄλλως τε τρίγοργος χρονικὴ ἀγωγή ἐν τῇ μουσικῇ μας δὲν ὑπάρχει), ἐπὶ δὲ τῶν φωνῶν βλέπομεν τρίγοργον, τότε τὴν ἄρσιν τέμνομεν εἰς τρία, λαμβάνοντες οὕτω τρεῖς φθόγγους εἰς τὴν ἄρσιν καὶ ἓνα εἰς τὴν θέσιν, ἦτοι λαμβάνομεν τέσσαρας φθόγ-

(1) Τὸ γοργὸν διπλασιαζόμενον καλεῖται δίγοργον, τριπλασιαζόμενον τρίγοργον, τετραπλασιαζόμενον τετράγοργον, πεντάγοργον κτλ.

Περὶ ἡμιγόργου ἢ ἡμιαπλῆς.

§ 31. Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, τὸ γοργὸν ὅταν εὐρίσκηται οὕτω , διαιρεῖ τὸν χρόνον εἰς δύο, εἰς τρόπον ὥστε οἱ δύο φθόγγοι ἐξοδεύουσιν ἀπὸ ἡμισυ χρόνον ἕκαστος. Ὅταν ὁμοῦς τεθῆ ἀπλῆ ἐπὶ τοῦ γοργοῦ, ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τρία. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀπλῆ εὐρίσκηται πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ γοργοῦ μέρος οὕτω , τότε τὰ δύο τρίτα ἐξοδεύει τὸ ἴσον καὶ τὸ ἐν τρίτον ἢ ἀπόστροφος. Ἐὰν δὲ εὐρίσκηται πρὸς τὸ δεξιὸν οὕτω , τότε τὸ ἴσον ἐξοδεύει ἐν τρίτον τοῦ χρόνου, ἢ δὲ ἀπόστροφος τὰ δύο τρίτα.

Ὅσακις τεθῆ ἐπὶ τοῦ γοργοῦ διπλῆ, τότε ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη· καὶ ἐὰν μὲν ἡ διπλῆ εὐρίσκηται πρὸς τὸ ἀριστερὸν οὕτω , τότε τὰ τρία τέταρτα τοῦ χρόνου ἐξοδεύει τὸ ἴσον, τὸ ἐν δὲ τέταρτον ἢ ἀπόστροφος. Ἐὰν δὲ εὐρίσκηται πρὸς τὸ ἀριστερὸν οὕτω , τότε τὸ ἐν τέταρτον ἐξοδεύει τὸ ἴσον καὶ τὰ τρία τέταρτα ἢ ἀπόστροφος.

Ὁσαύτως ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης , ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τέσσαρα. Τούτων ὁ πρῶτος φθόγγος ἦτοι ἢ ἀπόστροφος, ἐξοδεύει τὰ δύο τέταρτα τοῦ χρόνου, οἱ δὲ ἐπόμενοι δύο ἦτοι ἢ ἀπόστροφος καὶ τὰ κεντήματα ἐξοδεύουσιν ἀπὸ ἐν τέταρτον. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης , ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τέσσαρα. Τούτων τὸ ἐν τέταρτον δαπανᾷ ἢ πρώτη ἀπόστροφος, τὰ δύο τέταρτα ἢ δευτέρα καὶ τὸ ἐν τέταρτον τὰ κεντήματα.

Ὁμοίως ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης , ὁ

χρόνος διαιρείται εἰς πέντε μέρη. Τούτων τὰ τρία ἐξοδεύονται εἰς τὸ ἴσον καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἀνὰ ἓν εἰς τὰς φωνὰς ἀπόστροφον καὶ ὀλίγον. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀντιθέτου π ρ εἰς τὸ ἴσον δαπανᾶται ἓν μέρος, εἰς τὴν ἀπόστροφον τρία καὶ εἰς τὸ ὀλίγον ἓν.

Κατ' ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ ὑποδιαιρέσωμεν τὸν χρόνον τιθεμένης τῆς ἀπλῆς ἢ διπλῆς καὶ ἐπὶ ἄλλης θέσεως τοῦ διγόργου, ἤτοι ἔμπροσθεν ἢ ὀπισθεν. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τριγόργου κτλ.

Διαίρεσις τοῦ χρόνου.

Συνεπτυγμένως

Ἀναλελυμένως

Τρία

π ρ ρ — Πρὸς ἀριστερὰ

π ρ ρ — π ρ

π ρ ρ — Πρὸς δεξιὰ

π ρ ρ — π ρ

Τέσσαρα

π ρ ρ ρ — Πρὸς ἀριστερὰ

π ρ ρ ρ — π ρ

π ρ ρ ρ — Πρὸς δεξιὰ

π ρ ρ ρ — π ρ

Τέσσαρα

π ρ ρ ρ — Πρὸς ἀριστερὰ

π ρ ρ ρ — π ρ

π ρ ρ ρ — Πρὸς δεξιὰ

π ρ ρ ρ — π ρ

Πέντε

π ρ ρ ρ ρ — Πρὸς ἀριστερὰ

π ρ ρ ρ ρ — π ρ

π ρ ρ ρ ρ — Πρὸς δεξιὰ

π ρ ρ ρ ρ — π ρ

Καὶ ἐπὶ τῆς σιωπῆς ὁσάκις εὐρίσκηται ἄνωθεν αὐτῆς γοργὸν ἢ γοργὸν μετ' ἀπλῆς ἢ διπλῆς, τόσῳ ἔμπροσθεν ὅσον καὶ ὀπισθεν, ἐφαρμόζονται τὰ αὐτὰ περὶ χρονικῆς διαιρέσεως λεχθέντα π. χ.

Ἐπὶ τῆς σιωπῆς τῆς φερούσης γοργὸν οὕτω Γ , τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου ὁμιλεῖται εἰς τὴν ἄρσιν, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ σιωπᾶται εἰς τὴν θέσιν. Ὅσάκις εὐρίσκηται ἐπὶ τῆς σιωπῆς γοργὸν μετ' ἡμιαπλῆς οὕτω Γ , τὰ δύο τρίτα τοῦ χρόνου ὁμιλοῦνται καὶ τὸ ἓν τρίτον σιωπᾶται. Ἐπὶ τῆς γραφῆς δὲ ταύτης Γ ἀντιστρόφως γίνεται ἡ ἐνέργεια.

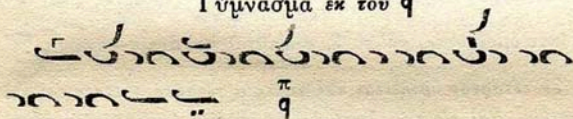
Ἐπίσης ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης Γ τὰ τρία τέταρτα τοῦ χρόνου ὁμιλοῦνται καὶ τὸ ἓν σιωπᾶται καὶ ἀντιστρόφως Γ τὸ ἓν τέταρτον ὁμιλεῖται καὶ τὰ τρία τέταρτα σιωπᾶνται καὶ καθεξῆς. Καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀξίαν χρονικὴν, διότι ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς φωνῆς τοῦ ψάλλοντος, τῆς γενομένης διὰ τοῦ Σταυροῦ, μέχρι τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἀκολούθου χαρακτηῆρος διὰ νέου πνεύματος, μεσολαβεῖ χρονικόν τι διάστημα ἡμίσεως χρόνου.

Περὶ συνεχοῦς ἐλαφροῦ.

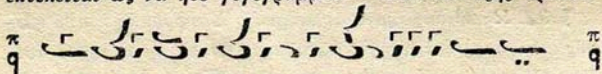
§ 32. Ὡς ἐδιδάχθημεν ἀνωτέρω, τὸ Ἐλαφρὸν ἔχει δύο φωνὰς κατιούσας καὶ ἐνεργεῖ ὑπερβατῶς. Ὅταν ὅμως τοῦτο συνδιασθῇ μετὰ τῆς ἀποστροφῆς οὕτως Γ , ὡς γνωρίζομεν, τὸ σύνολον ἀμφοτέρων τῶν φωνῶν ἀποτελεῖ ποσοτικὴν ἀξίαν τριῶν φωνῶν πρὸς τὸ κατιέναι. Οὐχ' ἦττον ὑπάρχει καὶ ἐξαιρέσεις ἢ ἐξῆς. Ὅταν ἡ ἀπόστροφος ἄπτεται τοῦ ἐλαφροῦ οὕτως Γ , τότε καταβαίνομεν συνεχῶς δύο μόνον φωνὰς τῆς μὲν πρώτης λαμβανομένης εἰς τὴν ἄρσιν, τῆς δὲ δευτέρας εἰς

τὴν θέσιν· τούτέστιν ὡσὰν νὰ ἦναι ὑπορορὴ φέρουσα γορ-
 γόν· δηλαδὴ οὕτω Γ, διὸ καὶ συνεχὲς ἔλαφρον καλεῖται. Ἐν
 ἄλλαις λέξεσι τὸ ἔλαφρον καταλαμβάνει τὴν θέσιν τῆς ὑπορ-
 ορῆς, ἢ δὲ ἀπόστροφος τὴν τοῦ γοργοῦ. Μεταξὺ ὅμως τοῦ
 συνεχοῦς ἔλαφροῦ καὶ τῆς ὑπορορῆς φερούσης γοργόν
 Γ, ὑπάρχει θεωρητικὸς λόγος ὁ ἐξῆς. Ὅτι εἰς μὲν τὸ συνεχὲς
 ἔλαφρον τίθεται λέξεις, ἥτις προφέρεται εἰς τὴν πληξιν τοῦ
 ἔλαφροῦ, εἰς δὲ τὴν ὑπορορὴν οὐχί. Μόνον ἐν τοῖς κρατήμα-
 σιν ἀπαντᾷ τις ὑπὸ τὴν ὑπορορὴν λέξεις ὡς ρι, ρε, λε, ρα
 καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς ὄσμοσιν ὡς λα, λα κτλ. καὶ τοῦτο χά-
 ριν ἐξοικονομήσεως χρόνου.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π q

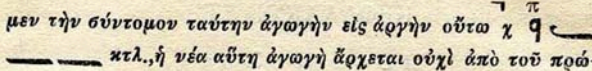

Ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τούτου ἕκαστον συνεχὲς ἔλαφρον
 ἐξοδεύει ἓνα χρόνον, λαμβανομένης τῆς μιᾶς φωνῆς εἰς τὴν
 ἄρσιν καὶ τῆς ἐτέρας εἰς τὴν θέσιν, δηλ. ὡς νὰ ἔχη οὕτως·
 Γ ἢ Γ. Ἐπομένως τὸ παρὸν γύμνασμα τοῦ συνεχοῦς ἔλαφροῦ
 ἐκτελεῖται ὡς νὰ ἦτο γεγεγραμμένον κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον·

Περὶ ἀργοῦ.

§ 33. Τὸ ἀργὸν ὡς ἐσημειώσαμεν, ἔχει ἓνα χρόνον, καὶ τίθε-
 ται πάντοτε ἐπὶ τοῦ ὀλίγου, φερόντος κάτωθι κεντήματα οὕτω
. Τὸ ἀργὸν προὔποτίθησι σύντομον χρονικὴν ἀγωγὴν χ.
 Τοῦ ἀργοῦ δὲ τεθειμένου, ἐννοεῖται ἡ μεταβολὴ τῆς συντό-

μουάγωγῆς εἰς ἀργήν. Π.χ. ἔχομεν σύντομον ἀγωγὴν $\overset{\Gamma}{\chi}$ δι' ἧς ψάλλομεν οὕτως $\overset{\pi}{\rho}$ κτλ., αἰφνης ὅμως μεταβάλλομεν τὴν σύντομον ταύτην ἀγωγὴν εἰς ἀργήν οὕτως $\overset{\Gamma}{\chi}$ $\overset{\pi}{\rho}$ κτλ., ἡ νέα αὕτη ἀγωγὴ ἄρχεται οὐχὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου φθόγγου ἦτοι τοῦ ἴσου, ἀλλ' ἐκ τοῦ δευτέρου φθόγγου ἦτοι τοῦ ὀλίγου. Συνεπῶς ἡ πρώτη φωνή, ἦτοι τὸ ἴσον ψάλλεται διὰ τῆς προηγουμένης συντόμου ἀγωγῆς $\overset{\Gamma}{\chi}$ ἡ ἀγωγὴ δὲ αὕτη ὡς πρὸς τὴν $\overset{\Gamma}{\chi}$ ἀργήν, εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μικροτέρα. Ὅθεν ὅταν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀργοῦ πρόκειται νὰ γίνῃ οὐχὶ εἰς ὀλόκληρον γραμμὴν, ἀλλ' εἰς δύο μόνον φωνὰς οὕτως $\overset{\Gamma}{\chi}$, τότε ἡ ἀγωγὴ δὲν μεταβάλλεται, ἀλλὰ μένει ἡ προηγουμένη, λαμβανομένων τῶν κεντημάτων εἰς τὴν ἄρσιν, καὶ τοῦ ὀλίγου εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾧ προσμετροῦται καὶ ὁ χρόνος τοῦ ἀργοῦ. Ὅθεν λαμβανόμεν ἐπιτήρησιν ταύτης $\overset{\Gamma}{\chi}$, τὰ κεντήματα εἰς τὴν ἄρσιν, ἐννοοῦντες ταῦτα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν σύντομον ἀγωγὴν, καὶ τὸ ὀλίγον εἰς τὴν θέσιν, προσθέτουτες συγχρόνως εἰς αὐτὸ ἓνα χρόνον τοῦ ἀργοῦ· λ.χ. εἰάν ἔχομεν $\overset{\pi}{\rho}$ τοῦτο ψάλλομεν οὕτως $\overset{\pi}{\rho}$.

Τὸ ἀργὸν διπλασιάζεται εἰάν ἐπ' αὐτοῦ φέρωμεν μίαν κάθετον λ.χ. $\overset{\Gamma}{\chi}$, ὅτε ἔχομεν τρεῖς χρόνους. Τριπλασιάζεται δὲ τοῦτο εἰάν φέρωμεν ἐπὶ τοῦ διπλασιασθέντος ἔτι μίαν εὐθείαν· π.χ. $\overset{\Gamma}{\chi}$, ὅτε ἔχομεν ἐπίσης τέσσαρας χρόνους π.χ.

$\overset{\pi}{\rho}$ $\overset{\Gamma}{\chi}$ $\overset{\Gamma}{\chi}$ $\overset{\pi}{\rho}$

Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐκτελεῖται ὡς νὰ ἔχη οὕτω·

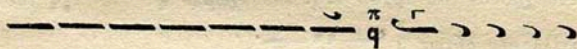

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ μέλους.

§ 39. Τὰ μέχρι τοῦδε καταστροφθέντα διάφορα γυμνάσματα ἐκτελοῦνται διὰ τῆς λεγομένης παραλλαγῆς· ἤδη ἐξεταστέον καὶ περὶ μέλους. Εἰς ἕκαστον μουσικὸν ᾄσμα διακρίνομεν τὴν παραλλαγὴν καὶ τὸ μέλος. Καὶ παραλλαγή ὡς εἶπομεν εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν συλλαβῶν τῶν φθόγγων ἐπάνω εἰς τοὺς ἐγκεχαραγμένους χαρακτήρας, ἧτοι ἡ τῶν μουσικῶν φθόγγων ἢ χορδῶν ἀπαγγελία. Μέλος δὲ ἡ ἀλλαγὴ τῶν συλλαβῶν τῶν φθόγγων διὰ τῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων, τοῦτέστι τὸ εἰς τὴν παραλλαγὴν ἐφηρμοσμένον κείμενον. Διὸ ἐπάναγκες καθίσταται εἰς τοὺς σπουδαστὰς νὰ ἐκμανθάνωσι πρῶτον πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς τὴν παραλλαγὴν, εἶτα δὲ τὸ μέλος.

Γύμνασμα ἐκ τοῦ π ρ

Οὐ τως οὐν α να βαι νε και οὐ τως οὐν κα

τα βαι νε

Ἐπὶ τοῦ παρόντος γυμνάσματος οἱ χαρακτήρες ψαλλόμενοι μόνον τῶν ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην παραλλαγὴν, ψαλλόμενοι δὲ οὗτοι πάλιν μετὰ τῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων, παρέχουσι τὸ λεγόμενον μέλος.

"Ετερον ἐκ τοῦ ♩ χ

Θε λω να μα θα μου σι κην την Εκ κλη σι α

στι ι ι κην ♩ "Ετερον ♩ Ο θε ος η μων

εν τω ου ρα νω και αι αι εν τη η

γη η ♩

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ χρονικῶν ἀγωγῶν.

§ 36. Ἡ ἐπι τὸ βραδύ ἢ τὸ ταχὺ τακτικὴ κίνησις τῆς χειρὸς, καλεῖται ἀγωγή. Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν ὁ χρόνος δέον νὰ ᾔηται ὠρισμένος. Ἐχοντες δὲ ὑπ' ὄψει τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν ἑνὸς δευτέρου λεπτοῦ, ὄντος τοῦ ἑνὸς ἐξηκοστοῦ τοῦ ἑνὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας, σημειοῦμεν τὸν χρόνον, εἰς σύντομον ἢ ἀργὸν κτλ., δι' ἑνὸς X , φέροντος ἄνωθεν ἀργὸν χ , ἢ διαργὸν χ ἢ τρίαργον χ , γοργὸν χ , ἢ δίγοργον χ , παριστάοντες οὕτω ὠρισμένως πλεον τὰς διαφόρους τῶν μελωδιῶν χρονικὰς ἀγωγὰς. Ὅθεν τὸ γραφόμενον χ σημαίνει χρόνον, τὸ ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ εὐρισκόμενον ἐγχορονον σημεῖον, φανεροὶ τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου. Ἐπομένως τὸ χ σημαίνει χρόνον ἀργὸν ἐξοδεύοντα ἐν δεύτερον λεπτόν· τὸ χ δηλοῖ χρόνον ἀργότερον ἐξοδεύοντα ἐν καὶ ἡμισυ δευτερόλεπτον, καὶ τὸ χ δεικνύει χρόνον ἐτι ἀργό-

τερον δαπανῶντα δύο δευτερόλεπτα, τὸ χ ^Γ παριστᾷ χρόνον σύν-
τομον ἐξοδευόντα τὸ ἡμισυ τοῦ δευτερολέπτου, καὶ τὸ χ ^Γ ση-
μαίνει χρόνον ἐξοδευόντα τὸ ἐν τέταρτον τοῦ δευτερολέπτου.
Ὅθεν ἔχομεν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν γένει μελωδιῶν πέντε
ἀγωγὰς. Αἱ πέντε αὗται ἀγωγαὶ ἀπαντῶνται εἰς τὰς μελωδίας
ἐν ἀρχῇ, ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐν τέλει διὰ τὰς τελικὰς καταλήξεις.

Αἱ ἀνωτέρω ἀγωγαὶ ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστι-
κῶν καὶ ἐξωτερικῶν ᾠσμάτων. Οὐχ ἦττον ἔχομεν καὶ ἄλλας
χροنيκὰς ἀγωγὰς αἵτινες ἀπαντῶνται εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ᾠσμα-
τα. Καὶ πρῶτον ἔχομεν τὴν ἀγωγὴν τὴν σημειουμένην ἐπὶ τῶν
σχετικῶν ᾠσμάτων οὕτω 1 ^Γ χ̣ μὲ 2 ^Γ χ̣. Ἡ χρονικὴ αὕτη ἀ-
γωγὴ ὑπ' ἐμοῦ ἤδη τὸ πρῶτον ἐφαρμοσθεῖσα ἐν τῇ ἡμετέρῳ
μουσικῇ, εἰς ἣν καὶ τὰ φραιότερα Ἑλληνικὰ ᾠσματα ὑπάγον-
ται, ἰδίως δὲ τὰ τῶν χορῶν, ὡς βλέπομεν, συνίσταται ἐκ δύο
χρόνων, ὧν ἕκαστος κτυπώμενος ἐξοδεύει ἐν δευτέρῳ λεπτόν.
Τούτων ὁ εἰς βαδίζει ἀδιαλύτως, ὁ δ' ἕτερος ἀναλελυμένως·
δηλαδὴ ὁ δεύτερος χρόνος ἀναλύεται εἰς δύο ἐτέρους χρόνους
ἐξισουμένους ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν τῷ πρώτῳ,
ἕκαστος τῶν ὁποίων πάλιν κτυπώμενος ἐξοδεύει τὸ ἡμισυτοῦ
δευτέρου λεπτοῦ ἤτοι ἡ ἀγωγὴ αὕτη συνίσταται ἀπὸ ἑνα χρό-
νον ἀργὸν καὶ δύο συντόμους. Καὶ τὸν μὲν ἀργὸν σημειῶ
μὲ τὸ 1 ^Γ χ̣, τοὺς δὲ ἐτέρους δύο τοὺς ἴσους τῷ πρώτῳ κατὰ
τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν μὲ 2 ^Γ χ̣. Πρὸς εὐκόλον κατανόησιν
ἰδὲ καὶ τὸ ἐξῆς ὑπόδειγμα :

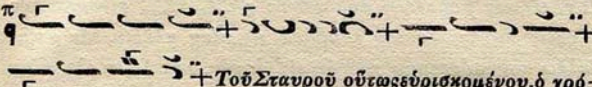
π ^Γ 1 ^Γ 2 ^Γ 1 ^Γ 2 ^Γ 1 ^Γ 2
9 χ̣ χ̣ χ̣ χ̣ χ̣ χ̣ χ̣

καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἡ χρονικὴ δὲ αὕτη ἀγωγὴ δέον ὑπὸ τοῦ

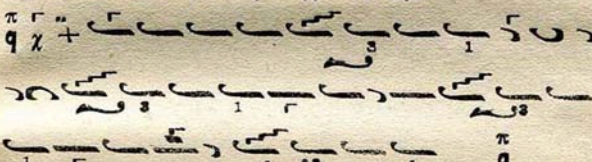
ἄδοντος νὰ ἐννοηθῆ καλῶς, ἄλλως τὰ ἐν αὐτῇ (1 ᾠ μὲ 2 ᾠ) εὐρίσκόμενα ἄσματα, ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν των, τὴν χάριν των.

Ἐπίσης ἔχομεν καὶ τὴν γνωστὴν ἀγωγὴν τὴν σημειουμένην ἐπὶ τῶν ἁσμάτων μετὰ Σταυροῦ οὕτω $\chi +$

Διὰ τῆς ἀγωγῆς ταύτης προσθέτομεν μετὰ τέσσαρας χρόνους τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, μὲ δύο ἀπλᾶς ἀριστερόθεν π.χ.

π
 ρ

Τοῦ Σταυροῦ οὕτως εὐρίσκομένου, ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τέσσαρα. Τούτων τὰ τρία τέταρτα προστίθενται εἰς τὸν χρόνον τοῦ κλάσματος καὶ τὸ ἐν τέταρτον εἰς τὸ κόμμα τοῦ Σταυροῦ. Ὅπως δὲ τὴν ἀγωγὴν ταύτην ἐννοήσωμεν, ἀναλύομεν τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ὡς ἐξῆς·

π
 ρ $\chi +$

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀγωγῶν (1) δυνάμεθα νὰ ἐπιτελέσωμεν ἀπροσκόπτως τὰς ἐν γένει μελωδίας, τόσῃ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὅσον καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἢ μᾶλλον δημώδεις μελωδίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ διπλοῦ χρόνου.

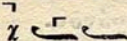
§ 34. Διπλοῦς χρόνος ἐστὶ ἡ ἔνωσις δύο χρόνων εἰς ἓνα.

(1) Ἐπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἀγωγαὶ λίαν ταχεῖς, δι' ὧν οὔτε ἡ γλῶσσα προφθάνει νὰ προφέρῃ οὔτε ἡ χεὶρ νὰ κτυπᾷ τὰς συλλαβὰς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παράστασις αὐτῶν ἐξαργυρᾶται ἐκ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ ἕξου, ἰκάστου, ἔνεκα τούτου δὲν ἐσημειώσαμεν κατέας.

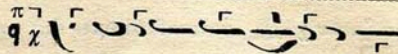
Ὅθεν διὰ τοῦ λεγομένου διπλοῦ χρόνου συγχωνεύονται δύο πλήξεις εἰς μίαν. Ἡ μία ὅμως αὕτη πλήξις κατὰ τὴν χρονικὴν ἀξίαν, δεῖον νὰ εἶναι ἴση ὡς πρὸς τὰς δύο συγχωνευθείσας. Ἐπομένως ὁ διπλοῦς χρόνος δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἀπλοποιήσις τῶν χρονικῶν πλήξεων. Ἡ ἀπλοποιήσις δ' αὕτη γίνεται διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χρόνου ἀπὸ συντόμου εἰς ἀργόν.

Π.χ. εἰς τὰς παρούσας δύο φωνὰς χ γίνονται δύο πλήξεις· ταύτας λοιπὸν λαμβάνω εἰς μίαν πλήξιν, ἐὰν μεταβάλλω τὸν σύντομον χρόνον εἰς ἀργόν, καὶ λάβω τὴν μίαν φωνὴν εἰς τὴν ἄρσιν καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὴν θέσιν οὕτω χ . Ὡς ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τούτου βλέπομεν, ἡ χρονικὴ ἀξία τῶν δύο πλήξεων τοῦ συντόμου χρόνου, ἐξισοῦται μὲ τὴν μίαν πλήξιν τοῦ ἀργοῦ, καθόσον ἐκάστη πλήξις τῶν δύο συντόμων χρόνων, ἐξοδεύει τὸ ἥμισυ τοῦ δευτερολέπτου, ἐν ᾧ ἡμία πλήξις τοῦ ἀργοῦ χρόνου, ἐξοδεύει ἐν δευτερόλεπτον.

Κατ' ἀναλογίαν ἀπλοποιοῦντες τὰς πλήξεις, λέγομεν ὅτι, ἀφοῦ τὰς δύο συντόμους πλήξεις συγχωνεύομεν εἰς μίαν ἀργήν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ συγχωνεύωμεν τὴν μίαν σύντομον πλήξιν εἰς ἥμισυ ἀργήν, τὴν ἥμισυ εἰς τέταρτον καὶ καθεξῆς· π. χ.

Τὰς δύο συντόμους χ ἀντικαθιστῶμεν διὰ μιᾶς ἀργῆς οὕτω χ

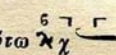
Τὴν μίαν χ ἀντικαθιστῶμεν διὰ δι' ἡμίσεως ἀργῆς χ

ψάλλομεν οὕτω $\overset{\pi}{\rho} \chi$

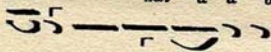
Κυ ρι ε Ε κε κρα ξα προς

— Ἡ λαμβάνομεν τὴν πρώτην εἰς τὴν θέσιν καὶ τὴν δευ-
σε^α τέραν εἰς τὴν ἄρσιν.

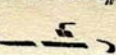
Ὅταν ὁμοῦς συμπίπτωσι δύο λέξεις κατὰ σειρὰν τονισμέ-
ναι, τότε ἡ πρώτη λαμβάνεται εἰς τὴν ἄρσιν καὶ ἡ δευτέρα εἰς
τὴν θέσιν.

Π.χ. Τὸ $\overset{6}{\kappa} \chi$ οὕτω $\overset{6}{\kappa} \chi$

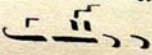
καὶ α α σω γη θο με νος καὶ

α α σω γη θο με νος

Ὅσάκις ἡ φωνὴ τὴν ὁποῖαν λαμβάνομεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν
ἄρσιν, φέρει καὶ γοργόν, τότε ἡ ἄρσις τέμνεται εἰς δύο. Οὕτω
δὲ λαμβάνεται εἰς τὴν ἄρσιν οὐ μόνον ἡ φωνὴ ἢ φέρουσα τὸ
γοργόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπομένη. Τοῦτέστι τὸ γοργόν ἐν ταύτῃ

τῇ περιπτώσει γίνεται δίγοργον. Π. χ. Τὸ $\overset{\nu}{\rho} \chi$

Α νοι οι

 ψάλλεται οὕτω $\overset{\nu}{\rho} \chi$

ξα αν το ο ος σου

Α νοι οι ξα

αν το ο ος σου

Ὡς βλέπομεν ἐν τῷ παραδείγματι τούτῳ, οὐ μόνον τὰς φε-
ρούσας φωνὰς γοργόν λαμβάνομεν εἰς τὴν ἄρσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς
ἐπομένας Ἐν τοιαύτῃ ὁμοῦς περιπτώσει, ὁσάκις καὶ ἡ παρα-
κατιοῦσα φωνὴ φέρει γοργόν, τότε λαμβάνομεν καὶ ταύτην
εἰς τὴν ἄρσιν μετὰ τῶν ἄλλων δύο προηγουμένων, ὥσπερ εἰς
τὴν πρώτην αὐτῶν φωνὴν νὰ εὐρίσκηται τρίγοργον. Π. χ. Τὸ

Δι' ἐκάστην πλήξιν τῆς χρονικῆς ταύτης ἀγωγῆς χ, ἐξοδεύομεν ἔν δευτερολέπτου, τὸ ἥμισυ τοῦ δευτερολέπτου, ἦτοι ἡ διὰ τοῦ γοργοῦ ἄρσις, εἶναι τὸ ἔν δεύτερον τοῦ δευτερολέπτου, τιθεμένης δὲ ἀπλῆς εἰς τὸ γοργόν, ἦτοι εἰς τὸ ἔν δεύτερον, ἡ ἄρσις διχάζεται εἰς δύο, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι ἔν τέταρτον τοῦ δευτερολέπτου. Τούτων τὸ μὲν ἔν τέταρτον προστίθεται εἰς τὴν προηγουμένην φωνήν, τὸ δὲ ἕτερον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐπομένην, ἦτοι εἰς τὴν φέρουσαν γοργόν μεθ' ἡμιαπλῆς φωνήν. Ἀφοῦ ὅμως τὸ ἥμισυ τῆς ἄρσεως ἐξισοῦται μὲ ἔν τέταρτον, ὁλόκληρος ἡ ἄρσις θὰ ἐξισῶται μὲ δύο τέταρτα. Ἀφοῦ ἡ ἄρσις ἐξισοῦται μὲ δύο τέταρτα καὶ ἡ θέσις θὰ ἐξισῶται μὲ δύο τέταρτα. "Ὅθεν εἰς τὰ δύο τέταρτα τῆς θέσεως, προσθήτομεν καὶ ἔν τέταρτον τῆς ἄρσεως χάριν τῆς ἡμιαπλῆς, καὶ οὕτω ἔχομεν $\frac{3}{4}$ διὰ τὴν θέσιν καὶ $\frac{1}{4}$ διὰ τὴν ἄρσιν, διαιροῦντες οὕτω τὸν χρόνον εἰς τέσσαρα ⁽¹⁾ καὶ οὐχὶ εἰς τρία, ὅπως ἀλλοχοῦ σημειοῦμεν. Τούτου γενομένου, εἰς ἐκάστην πλήξιν ἐξοδεύομεν $\frac{3}{4}$ εἰς δὲ τὴν φωνὴν τὴν ἐννοουμένην ὡς φέρουσαν γοργόν μεθ' ἡμιαπλῆς ἐξοδεύομεν $\frac{1}{4}$. "Ὅστε ἡ ἀγωγή τοῦ διπλοῦ χορευτοῦ χρόνου ἐξοδεύει $\frac{3}{4}$ εἰς τὴν θέσιν καὶ $\frac{1}{4}$ εἰς τὴν ἄρσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

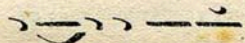

Περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀχρόνων ὑποστάσεων.

§ 37. Αἱ ἄχρονοι ὑποστάσεις συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν μουσικὴν, διότι αὐταὶ συνδιαζόμεναι, ὡς εἶπομεν, μετὰ τῶν

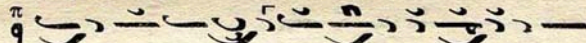
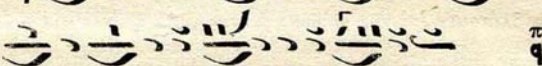

(1) Τὴν διὰ κλασμάτων ἀνάλυσιν ἐποιησάμεθα, ὅπως γίνωμεν καταληπτοὶ τοῖς ἀναγνώσταις. Τὴν ἀνάλυσιν ταύτην τῆς ἡμιαπλῆς, θεωροῦμεν ὀρθοτέραν. Ἐξηγήθημεν δὲ ἄλλως προηγουμένως, εἰπόντες ὅτι διὰ τῆς ἡμιαπλῆς ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τρία καὶ καθεξῆς, ὅπως μὴ προσκρούσωμεν εἰς τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων διδασκάλων.

φθόγγων, παρέχουσιν ἡμῖν τὸ ποιὸν τῆς μουσικῆς. Συντελοῦσι δὲ μεγάλως εἰς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μελῶν καὶ εἰς τὴν ὁρθὴν καὶ κανονικὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν⁽¹⁾. Καὶ πρῶτον περὶ ψηφιστοῦ.

Διὰ τοῦ σημείου τοῦ ψηφιστοῦ προσθέτομεν εἰς τὴν φωνὴν εἰς ἣν εὐρίσκεται, ἔντασίν τινα, ἐνισχύοντες οὕτω ζωη-

ρῶς ταύτην. Π. χ. Ἐκ τοῦ

Εἰς τὰ ὀλίγα τὰ φέροντα κάτωθι τὸ ψηφιστόν, προσθέτομεν δύναμίν τινα οὕτως εἰπεῖν. Τὸ ψηφιστόν τίθεται εἰς τὸ ἴσον, τὸ ὀλίγον, καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν Πεταστὴν. Πολλάκις ὁμως εἶναι ἀνάγκη ἵνα τὴν ἐνέργειαν τοῦ ψηφιστοῦ ἔχωσι καὶ οἱ ἄλλοι χαρακτῆρες τόσῳ ἀνιόντες ὅσον καὶ κατιόντες. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εὐρίσκωνται ἐν συνθέσει μετὰ τοῦ ὀλίγου. Π. χ.

Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο βλέπομεν χαρακτῆρας, οἵτινες λαμβάνουσι ψηφιστόν ἀπ' εὐθείας, καὶ χαρακτῆρας, οἵτινες λαμβάνουσι τοῦτο, εὐρισκόμενοι ἐν συνθέσει μετ' ἄλλων φωνῶν. Εἰς τὰς φωνὰς τὰς φερούσας ψηφιστόν καὶ κλάσμα, ἡ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ γίνεται εἰς τὸν τελευταίου χρόνον, ἦτοι τὸ κλάσμα. Εἰς τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ἐπειδὴ εἰς τὰ κεντήματα δὲν

τίθεται ψηφιστόν, ταῦτα συνδιάζομεν μετὰ τοῦ ὀλίγου, καὶ οὕτω γίνεται ἡ τοῦ ψηφιστοῦ ἐνέργεια ἐπὶ τῶν κεντημάτων. Εἰς τὴν γραφὴν ἐπίσης ταύτην , ἐπειδὴ ὑπὸ τὴν ἀπόστροφον

(1) Ἐκτὸς τῶν ἀχρόνων τοίτων σημείων, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα, ἅτινα μὴ ὄντα σήμερον ἐν χρήσει παραλείπομεν.

δὲν τίθεται ψηφιστόν, ὅπως ἢ ἀπόστροφος προφερθῆ μετὰ ψηφιστοῦ, θέτομεν τὸ ὀλίγον, καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ ψηφιστόν. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης ἢ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ γίνεται εἰς τὰ κεντήματα. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης ἢ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ γίνεται εἰς τὰ κεντήματα. Οἱ αὐτοὶ λόγοι ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς χαρακτήρας, τοὺς φέροντας κάτωθι τοῦ ὀλίγου ψηφιστόν.

Τὸ ὄμαλον ἐνεργεῖ πάντοτε ἐπὶ τῶν φωνῶν ἢ ἐπὶ τοῦ τελευταίου χρόνου τῆς φωνῆς. Διὰ τοῦ ὄμαλου προφέρομεν τοὺς χαρακτήρας διὰ τοῦ λάρυγγος, μετὰ τινος ὀξέος κυματισμοῦ τῆς φωνῆς. Ἐπογράφεται δὲ εἰς ὄλους τοὺς χαρακτήρας, πλὴν τῶν κεντημάτων, τῆς πεταστῆς καὶ τῆς ὑπορροῆς.

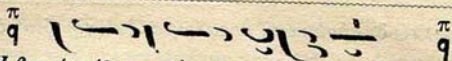
Π. χ. π
     π
 ρ

Ὡς βλέπομεν ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης ἢ ἐνέργεια τοῦ ὄμαλου γίνεται ἐπὶ τοῦ κλάσματος, ἐνθ' ἐπὶ τῶν λοιπῶν γραφῶν, τὸ ὄμαλον ἐπενεργεῖ εἰς ὄλους τοὺς χαρακτήρας.

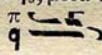
Τὸ ἀντικένωμα ὑπογράφομενον τῷ ὀλίγῳ μὲ κατιόντα χαρακτήρα, ἀπαιτεῖ νὰ προφέρηται ἡ φωνὴ μὲ πέταγμα. Ἐὰν δὲ τεθῆ κάτωθεν τοῦ ἀντικενώματος ἀπλῆ, καὶ ὁ παρακατιῶν φθόγγος εἶναι κατιοῦσα φωνὴ μὲ γοργόν, τότε ἡ φωνὴ τοῦ κατιόντος χαρακτήρος προφέρεται ὡς κρεμαμένη καὶ ἀχώριστος.

Π. χ. π   π
 ρ

Διὰ τῆς βαρείας ὁ χαρακτήρ εἰς ὃν εὐρίσκεται, προφέρεται μετὰ ζωηρότητος. Ἡ ζωηρότης δὲ τούτου δεῖν νὰ διακρίνητε τοῦ τε ἡγουμένου καὶ ἐπομένου χαρακτήρος. Π. χ.

Ἡ βαρεία τίθεται καὶ πρὸς ὀρθογραφίαν τῶν μουσικῶν γραμμῶν, ὑπογράφεται δὲ εἰς πάντας τοὺς χαρακτηῖρας, πλὴν τῶν κεντημάτων.

Ἡ βαρεία ὅταν τίθεται ἔμπροσθεν δύο ἀποστρόφων ὡς , τότε ἐπιτρέπεται λέξις εἰς τὴν πρώτην ἀπόστροφον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ὅτε ἡ δευτέρα ἀπόστροφος λαμβάνει τὸ φωνῆεν ἢ τὸν φθόγγον τῆς προηγουμένης, μετὰ τοῦ τυχόντος εὐφωνικοῦ τῆς λέξεως στοιχείου. Π. χ. . Ω-

ει ει πε εν

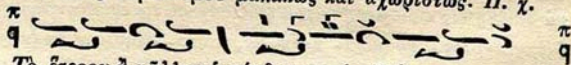
σαύτως ὅταν ἡ βαρεία τίθεται πρὸ δύο ἀποστρόφων, τὴν μὲν πρώτην ἀπόστροφον προφέρομεν ζωηρῶς, τὴν δὲ δευτέραν ἐλαφρῶς. Ἡ βαρεία τίθεται ἐπὶ σειρᾷ ἀποστρόφων οὕτω .

Ἐπὶ σειρᾷ ὅμως ἀποστρόφων φερουσῶν ὅλων λέξεις οὕτω , εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἀπό-

και α σω σοι Χρι στε

στροφον δὲν τίθεται βαρεία, ὡς τινὲς νεωτερίζοντες ἀστοχάστως προσγράφουσι.

Τὸ ἕτερον ὄπερ καλεῖται καὶ σύνδεσμος ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ συνδέῃ τὰς φωνάς, καὶ νὰ ἀπαγγέλωμεν ταύτας, μετὰ λεπτοῦ τινος κυματισμοῦ μαλακῶς καὶ ἀχωρίστως. Π. χ.

Τὸ ἕτερον ἢ μάλλον ὁ σύνδεσμος, ὡς βλέπομεν, συμπλέκει ἴσον μὲ ἴσον, ἴσον μετ' ἀνιόντων καὶ κατιόντων φθόγγων, ἀνιόντας φθόγγους μετὰ κατιόντων καὶ τ' ἀνάπαλιν κτλ.

Τὸ ἐνδόφωνον σπανίως ἀπαντῶμενον ἐν ταῖς μουσικαῖς συνθέσεσι, τῶν κρατημάτων μάλλον, ἔχει τὴν ιδιότητα ὁ-

πως ὁ φθόγγος εἰς δν εὐρίσκεται προφέρηται ἀπὸ τὴν ῥίνα διὰ στόματος κεκλεισμένον. Π. χ.

π ρ ε μ ε ρι ρε . Τίθεται εἰς οἰανδήποτε

χορδὴν, καὶ πάσχει μόνον καὶ μόνον ὁ φθόγγος, ὅστις φέρει τοῦτο, μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν εὐρισκομένου χρόνου.

Ὁ Σταυρὸς + ἀπαντῶμενος, τέμνει τὴν φωνὴν, σκοπῶν οὕτω τὴν διευκρίνησιν τῶν λέξεων. Περὶ τούτου ἐποιησάμεθα λόγον ἀνωτέρω, ἀποδόσαντες εἰς αὐτὸν καὶ χρονικὴν ἀξίαν, ἥτοι παῦσιν ἡμίσεως χρόνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Περὶ ῥυθμοῦ.

§ 38. Ἐκαστον ᾄσμα δέον νὰ ἦναι συντεθειμένον κανονικῶς ὡς πρὸς τὸ γένος, ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν μουσικῶν χαρακτήρων καὶ ἐγγένει τῶν παρακολουθημάτων αὐτῶν, καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν αὐτοῦ ἀγωγὴν. Το ᾄσμα δὲ διὰ νὰ ἦναι κανονικόν, δέον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νὰ ῥέῃ εὐτάκτως καὶ μετὰ χάριτος. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ ᾄσμα δέον νὰ ἀνήκῃ εἰς ῥυθμόν. Χαρακτηρίζεται δὲ ὁ ῥυθμὸς κατὰ τὸ ταχὺ καὶ τὸ βραδύ· ἡ βραδύτης δὲ ἢ ἡ ταχύτης τῶν τακτικῶν κινήσεων τῆς χειρὸς ἢ τοῦ ποδός, ὡς εἶπομεν, καλεῖται ἀγωγή. Ἐκαστον λοιπὸν ᾄσμα δέον νὰ ἀνήκῃ εἰς ὀρισμένην ἀγωγὴν. Ὅθεν αἱ εἰς ἐκάστην ἀγωγὴν διακρινόμεναι χρονικαὶ κινήσεις, αὗται δέον νὰ ἀνήκωσιν εἰς ἰσόχρονα μέρη, αἵτινα καλοῦνται ῥυθμικοὶ πόδες. Ὅταν λοιπὸν εἰς τὴν καταμέτρησιν τῶν ἰσοχρόνων μερῶν ἢ ποδῶν, τηρῆται ἡ διωρισμένη αὐτῶν τάξις, ὑπάρχει ῥυθμὸς. Ὅθεν ῥυθμὸς (1) εἶναι σύστημα ἐκ χρόνων, κατὰ τινὰ τάξιν συγκειμέ-

(1) «Ρυθμὸς ἐστὶ χρόνων εὐτακτος σύνθεσις» κατὰ τὸν Νικόμαχον. Κατὰ τὸν Ἀριστόξηνον «Χρόνος διηρημένος ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ῥυθμίζε-

νων ἢ μᾶλλον ῥυθμὸς ἐστίν, ἢ τακτικὴ καὶ ὀρθὴ σύνθεσις τῶν φωνῶν τῶν μελοποιημένων γραμμῶν, καὶ ἡ συνέχεια τοῦ χρόνου. Ἐπομένως ὕλη τοῦ ῥυθμοῦ εἶναι ὁ χρόνος καθῶς καὶ ὕλη τῆς μελωδίας εἰσὶν οἱ φθόγγοι. Ποῦς δὲ εἶναι μέρος τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον καταλαμβάνομεν τὸν ὅλον ῥυθμόν.

(¹) Μέρη δὲ τοῦ ποδὸς εἶναι ἡ θέσις καὶ ἡ ἄρσις. Ὅθεν ἔχομεν πόδας δισημούς, τρισημούς καὶ τετρασημούς. Καὶ δίσημος καλεῖται ὅταν ὁ χρονικὸς παλμὸς καταμετρεῖται δὶς· τρίσημος ὁ τρὶς καὶ τετράσημος ὁ τετράκις. Οἱ ῥυθμοὶ εἶναι διάφοροι, ὡσαύτως καὶ οἱ πόδες αὐτῶν, ἀνήκοντες εἰς τὰ οἰκεία αὐτῶν γέννη. (²) Ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν μουσικῇ, ἔχομεν δύο ῥυθ-

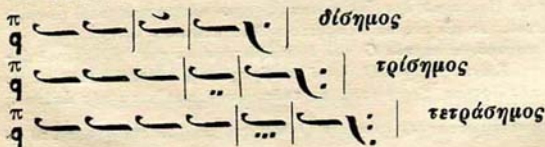
σθαι δυναμένων». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «Ρυθμῶ δὲ χαίρομεν, διὰ τὸ γνῶρισμα καὶ τεταγμένον ἀριθμὸν ἔχειν καὶ κινεῖν ἡμᾶς τεταγμένως. Οἰκιοτέρα γὰρ ἢ τεταγμένη κίνησις φύσει τῆς ἀτάκτου διὰ τὸ ἔθος τρόποις χαίρομεν».

(1) Ἐφευρέτης δὲ τῶν ῥυθμῶν εἶναι ὁ Ἀρχιλοχος, ὁ Ὀλυμπος, ὁ Ὅρφευς καὶ ἄλλοι.

(2) Γένη τῶν ποδῶν εἶναι τρεῖς, τὸ ἴσον, τὸ διπλάσιον καὶ τὸ ἡμιόλιον. Καὶ ἴσον μὲν εἶναι τὸ δακτυλικόν, ἐπειδὴ ἡ μία θέσις αὐτοῦ εἶναι ἴση μὲ δύο ἄρσεις· ὡς ὁ 0 11. Διπλάσιον εἶναι τὸ ἰαμβικόν, ἐπειδὴ ἡ θέσις εἶναι διπλάσια τῆς ἄρσεως, ὡς 10. ἡμιόλιον δὲ εἶναι τὸ παιωνικόν, ἐπειδὴ αἱ δύο θέσεις εἶναι ἡμιόλια τῆς ἄρσεως ὡς 001. Ἐν τῷ δακτυλικῷ γένει πόδες ῥυθμικοὶ εἶναι ἕξ, ἐν τῷ ἰαμβικῷ τέσσαρες καὶ ἐν τῷ Παιωνικῷ δύο Ὅρα λεπτομέρειαν αὐτῶν τοὺς περὶ ῥυθμοῦ συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ τὸ θεωρητικὸν Χρυσάνθου.

Τὰ προσφθικὰ σημεῖα 0 καὶ 1, ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Τούτων τὸ μὲν 0 δηλοῖ τὸ βραχὺ τῆς θέσεως, τὸ δὲ 1 τὸ βραχὺ τῆς ἄρσεως. Γραφόμενα δὲ ταῦτα συνθέτως μετὰ τῆς ἀπλῆς ἢ τοῦ στίγματος οὕτως, 0 1, τὸ μὲν 0 δηλοῖ τὸ μακρὸν τῆς θέσεως, τὸ δὲ 1 τὸ μακρὸν τῆς ἄρσεως. Σχηματίζονται δὲ ἄχρι τοῦ δισπονδείου 0 1 καὶ μέχρι τοῦ ὀρθίου ἰάμβου 1 0 κτλ.

μούς· τὸν δίσημον καὶ τὸν τετράσημον. Τὰς Ἐκκλησιαστικὰς β-
 θεν μελωδίας, δέον νὰ μετρῶμεν ἢ ἀνὰ δύο χρόνους, ἢ ἀνὰ τέσ-
 σαρας. Τοῦτου δὲ γενομένου, τὸ μέλος αὐτῶν θὰ ἦναι ἑμμετρον,
 διότι οἱ φθόγγοι ἐκάστης μελωδίας θὰ φυλάττωσιν οὕτω τὴν
 αὐτὴν τάξιν, ἣν ἔχουσιν οἱ χρόνοι τοῦ ἑυθμοῦ. (1) Ἐκτὸς ὅμως
 τοῦ δισήμου καὶ τετρασήμου ἑυθμοῦ, εἰς τινα ἕσματα ὡς εἰς τὰ
 Μεγαλυνάρια τῆς Ἰσακπαντῆς καὶ εἰς τὰ ἐν γένει ἐξαποστειλά-
 ρια, ἐμφωλεύει καὶ τρίσημος ἑυθμός. Τοὺς τρεῖς δὲ τούτους
 ἑυθμοὺς εὐρίσκει τις εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἕσματα, ἐὰν ἐξετά-
 σῃ ταῦτα λίαν ἐπιμελῶς καὶ ἐπισταμένως, καθόσον δὲν διευκρι-
 νίζονται οὗτοι εὐκόλως καὶ ἐναργῶς, ὡς ὄντες προσβεβλημένοι
 Τοὺς τρεῖς δὲ τούτους ἑυθμοὺς δέον ἡμεῖς νὰ ἐφαρμολογῶμεν εἰς
 τὴν σύνθεσιν τῶν μελωδιῶν μας ἀπαραλλάκτως· τοῦτέστι τὰς
 μὲν τοῦ Εἰρημολογικοῦ καὶ στιχηρατικοῦ εἰδους μελωδίας, εἰς
 δίσημον ἑυθμόν, ἥτοι ἕκαστος ποῦς νὰ μετρᾷ δύο χρόνους, τὰς
 δὲ τῶν ἐξαποστειλαρίων εἰς τρίσημον, ἥτοι ἕκαστος ποῦς νὰ με-
 τρᾷ τρεῖς χρόνους καὶ τὰς τοῦ Παπαδικοῦ εἰς τετράσημον, ἥτοι
 ἕκαστος ποῦς νὰ μετρᾷ τέσσαρας χρόνους. Ὅθεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ
 μουσικῇ ἐννοοῦμεν τὸ ἑμμετρον μέλος διὰ τῆς καταμετρήσεως
 τῶν χρόνων ἀνὰ δύο, ἀνὰ τέσσαρας ἢ καὶ τρεῖς· ἐν ἄλλαις λέ-
 ξεσι, δὲν χωρίζομεν τοὺς χαρακτῆρας τῆς μελωδίας διὰ καθέ-
 των γραμμῶν οὕτως·

(1) Περὶ τοῦ ἑυθμοῦ ἐν τῇ ὁμνογραφίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας,
 ὄρα πραγματεία Π. Κουπιτόρη.

ἀλλ' ἐννοοῦμεν τούτους κεχωρισμένους ἄνευ καθέτων γραμμῶν, μετρῶντες ὡς εἶπομεν, ἀνὰ δύο, τρεῖς, τέσσαρας χρόνους, οὕτως·

π
 ρ — — — — — · δίσημος
 π
 ρ — — — — — : τρίσημος καὶ
 π
 ρ — — — — — : τετράσημος

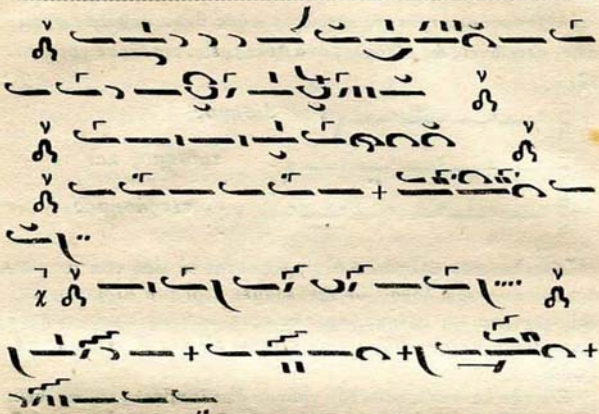
Ἄνωθεν τῶν μελωδιῶν δὲν γράφονται τὰ εἶδη τῶν μέτρων, διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὃν ἐξεθέσαμεν περὶ τοῦ Εἰρμολογικοῦ καὶ στιχηρατικοῦ μέλους, περὶ τῶν ἑξαποστειλαρίων, ὡς καὶ τοῦ Παπαδικοῦ μέλους Ἐξαίρεσις γίνεται εἰς τὰς ἑξωτερικὰς μελωδίας.

Εἰς τὴν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψει οἱ χαρακτήρες οὔτινες φέρουσι γοργὸν ἢ γοργά, ἀλλ' ἐκεῖνοι οὔτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν. Διότι ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰς ἄρσεις, τότε σχηματίζομεν συνθέτους ἑυθμούς, οὔτινες ἐφ' ἑκάστης μελωδίας θὰ σημειῶνται δι' ἀριθμῶν κλασματικῶν, μὴ ὄντων ἐν χρήσει τῇ μουσικῇ μας, καθὸ περιττῶν, ἄλλως οἱ σύνθετοι ἑυθμοὶ ἀπλοποιούμενοι, οὐδὲν ἄλλο γίνονται, εἰμὴ ἑυθμοὶ δίσημοι, τρίσημοι καὶ τετράσημοι.

Διάφορα Γυμνάσματα ἐκ τοῦ ν χ

ν χ
 ν — — — — — ν
 ν — — — — — ν
 ν — — — — — ν
 ν — — — — — ν

(1) Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, πρῶτον λαμβάνομεν τὸ ὀλίγον καὶ τὸ κέντημα μὲ δισφωνίαν καὶ εἶτα τὰ κεντήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Περὶ συστημάτων.

§ 40. Σύστημα καλεῖται ὁ τρόπος, ὅστις σχηματίζεται ἐκ κλίμακος περιχοῦσης δύο ἢ πλείονα διαστήματα. Κατὰ τὸν Εὐκλείδην, Σύστημα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ περιέχεται ἀπὸ διαστήματα περισσότερα ἀπὸ ἓν. Τὰ συστήματα εἶναι τέσσαρα· τὸ ὀκτάχορδον, τὸ πεντάχορδον, τὸ τετράχορδον καὶ τὸ τρίχορδον. Καὶ ὀκτάχορδον σύστημα εἶναι ἡ κλίμαξ ἢ περιλαμβάνουσα ὀκτὼ χορδὰς καὶ ἑπτὰ διαστήματα. Πεντάχορδον, ὅπερ λέγεται καὶ τροχός, εἶναι τὸ ἔχον πέντε χορδὰς καὶ τέσσαρα διαστήματα, τετράχορδον εἶναι τὸ ἔχον τέσσαρας χορδὰς καὶ τρία διαστήματα καὶ τρίχορδον ⁽¹⁾ τέλος εἶναι τὸ ἔχον τρεῖς χορδὰς καὶ δύο διαστήματα.

(1) Ἡ ἀρχαία Μουσικὴ εἶχε πολλὰ συστήματα. Πρῶτον καὶ ἀρχαιότατον οὐσθημα ἦτο τὸ τετράχορδον ἢ τετραγῆρης αἰοιδή, σύστημα τεσσά-

Τὰ παρόντα διαγράμματα παριστῶσι τὰ τέσσαρα συστήματα τῆς μουσικῆς μας. Ἐξετάζοντες δὲ τὰ διαστήματα τούτων, βλέπομεν ὅτι ὁ πρῶτος τόνος τοῦ πενταχόρδου συστήματος, συμφωνεῖ μὲ τὸν τέταρτον τόνον, ἦτοι ὁ Πα μὲ τὸν Κε. Ἐπίσης ὁ πρῶτος τόνος τοῦ ὀκταχόρδου, συμφωνεῖ μὲ τὸν ἕβδομον, τούτέστιν ὁ βᾶσιμος Νη μὲ τὸν ἄνω Νη. Ὡσαύτως ὁ πρῶτος τόνος τοῦ τετραχόρδου, μὲ τὸν τρίτον, ἦτοι ὁ Νη μὲ τὸν Γα, καὶ ὁ πρῶτος τοῦ τρι-

χόρδου μὲ τὸν δεύτερον, τούτέστιν ὁ Βου μὲ τὸν Δι.

§ 42. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ τὸ ἐντελῶς φυσικώτερον ἐκ τῶν

φων φθόγγων, οὗτινος τὰ πέρατα ἀπειχον μίαν συλλαβὴν. Οἱ φθόγγοι τοῦ τετραχόρδου διεκρίνοντο ὡς ἑξῆς. Ὑπάτη (χορδή), ἐκαλεῖτο ἡ κατώτατη φωνή, παρῦπάτη ἡ ἀμέσως μεγαλειτέρα, παρανήτη ἡ λιχανὸς καὶ τρίτη ἡ ὕψηλοτέρα τῆς παρῦπάτης, καὶ νήτη ἡ νεατή ἡ ἀνωτάτη. Ἡ μουσικὴ δὲ θεωρία τῶν ἀρχαίων, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ τετραχόρδου.

(1) Οἱ κάτωθι τῶν διαγραμμάτων ἐθρισκόμενοι ἀριθμοὶ 68, 40, 28 καὶ 21, φανεροῦσιν ἐκ πόσων ἴσων μικρῶν τμημάτων, ἀπαρτίζεται ἐκάστη τῶν συστημάτων τούτων κλίμαξ. Τῶν συστημάτων τούτων, τὸ πεντάχορδον λέγεται καὶ πεντάφθογγον, τὸ ὀκτάχορδον καὶ ὀκτάφθογγον καὶ καθ' ἑξῆς, καθόσον φθόγγος ἢ χορδή, εἶναι ἕν καὶ τὸ αὐτό.

(2) Τὸ τρίχορδον σύστημα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ βαδίζει κατὰ διφωνίαν, ἦτοι ἀπὸ τόνου ἐλάχιστον καὶ τόνου μείζονα. Τούτέστιν εἶναι ἡ κλίμαξ ἐκείνη, εἰς ἣν ἀνάγεται ὁ Β'. χρωματικὸς ἦχος.

Ἡ κατὰ τὸν τροχὸν καὶ τὸ πεντάχορδον διατονικὴ κλίμαξ

ὁ Κε	ζ'	12	φ
	η		
	θ'	12	α
	ι'		
	κ'	7	β
	λ'		
	μ'	9	γ
ὁ Κε	ν'	12	δ
	ξ'		
	ο'	12	ε
	π'		
	ρ'	7	ς
	σ'		
ὁ Κε	τ'	9	φ
	θ'	12	α
	ι'	12	β
	κ'	7	γ
	λ'		
ὁ Κε	μ'	9	δ
	ν'	12	ε
	ξ'		
	ο'	12	ς
	π'		
	ρ'	7	φ
	σ'		
ὁ Κε	τ'	9	α
	θ'		

Ἐν καταβάσει κατὰ τὴν παλαιάν καὶ νέαν μέθοδον

Ἐν ἀναβάσει κατὰ τὴν παλαιάν καὶ νέαν μέθοδον

συστημάτων καὶ πρωτότυπον, εἶναι τὸ ὀκτάχορδον Σύστημα. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα, βάσιν ἔχουσι τὸ ἑλληνικὸν πεντάχορδον, τὸ ὁποῖον καλεῖται καὶ τροχός, καὶ ὅπερ φέρει, ὡς εἶπομεν, τέσσαρα διαστήματα, ἐξ ὧν τὰ μὲν τρία κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἦσαν τόνοι, τὸ δὲ ἔνλειμμα, τοῦτέστιν ἡμιτόνιον.

Διὰ τοὺς φθόγγους τοῦ πεντάχορδου οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὰς μονοσυλλάβους λέξεις τε, τα, τη, τω, τς· οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ ἄχρι τῶν χρόνων Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Μαδύτου, μετεχειρίζοντο ἐν ἀναβάσει μὲν, τὰς λέξεις ἀγαλῆς, κεαλῆς, γαγά, ἄγια, ἐν καταβάσει δὲ τὰς ααλῆς, κεεαλῆς, αεαλῆς, κεάγια (1). Αὗται δὲ αἱ λέξεις εἰσὶν οἱ φθόγγοι τοῦ τροχοῦ.

(1) Παράγεται τὸ ἀγαλῆς ἀπὸ τοῦ ἀνα ἄνεσ, τοῦτέστιν ἀναξ ἄφεσ. Τὸ κεαλῆς ἀπὸ τοῦ ναὶ ἄνεσ· τὸ γαγά, ἀπὸ τοῦ ἀνα ἀνα, καὶ τὸ ἄγια, ἀπὸ τοῦ ἄγια. Τὸ δὲ ὅλον ἔχει οὕτως· Ἀναξ ἄφεσ, ναὶ ἄφεσ ἀναξ ἄγια. Τοῦτέστιν ἀποτελεῖ εὐχὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφιερωμένην. — Κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, τὸ μὲν γαγά σημαίνει Θεὸς Θεέ, τὸ δὲ ἄγια σῶσον. Διὰ τῆς συνθέσεως τούτων, ποιεῖ καὶ τὴν λέξιν νανάα.

2.) Αἱ πλησιέστεραι τῇ κλίμακι χροαὶ δεικνύουσι τὸν τροχόν, αἱ ἀπώτεραι δὲ τὸ πεντάχορδον.

Κατὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς, τροχὸς⁽¹⁾/λέγεται ἡ μέθοδος ἐκείνη, δι' ἧς ἀναβαίνομεν καὶ καταβαίνομεν διατονικῶς τὰ διαστήματα τοῦ πενταχόρδου, διὰ τῶν εἰρημένων ὀκτὼ λέξεων ἢ πολλυσυλλάβων φθόγγων. Συνεπῶς πεντάχορδον ἢ τροχὸς, εἶναι ἡ κλίμαξ, ἣτις περιέχει τέσσαρα διαστήματα, περικλειόμενα ἀπὸ πέντε χορδᾶς. Τὰ διαστήματα ταῦτα ἐπαναλαμβανόμενα ἐπί τε τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρὺ, σχηματίζουσι τὴν ἀνωτέρω κλίμακα.

Ἐν τῇ ἀνωτέρω κλίμακι ἐξετάζοντες τὰ διαστήματα, εὐρίσκομεν ταῦτα κατατεταγμένα κατὰ τὸ πεντάχορδον σύστημα· τοῦτέστι κατὰ τε τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατάβασιν τῶν χορδῶν, ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ τέσσαρα διαστήματα· ἦτοι ἔν εἰασσον, ἔν ἐλάχιστον καὶ δύο μείζονα, παρέχοντα οὕτω ἄθροισμα 40 μερῶν. Αὕτη ἡ κλίμαξ σχηματίζεται, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χροᾶς τοῦ Κε ὀ εἰς τὴν χορδὴν Πα, τῆς δὲ χροᾶς τοῦ Πα ρ εἰς τὴν τοῦ Κε, καὶ καθεξῆς, μεταφερομένων οὕτω τῶν τετραχόρδων, καὶ συνεπῶς μεταβαλλομένων τῶν σχετικῶν διαστημάτων. Ἐνεκα δὲ τούτου καὶ αἱ μαρτυρίαι γράφονται μικτῶς· τοῦτέστιν ἡ μαρτυρία τοῦ κατιόντος Πα, παριστιᾶ καὶ τὸν Κε, ἢ δὲ τοῦ ἀνιόντος Πα, παριστιᾶ καὶ τὸν Δι· ἡ μαρτυρία τοῦ κατιόντος Νη, παριστιᾶ καὶ τὸν Δι, ἢ δὲ τοῦ ἀνιόντος Νη καὶ τὸν Γα, καὶ καθεξῆς.

Ἡ κατὰ τὸν τροχὸν⁽¹⁾ Διατονικὴ κλίμαξ, κατὰ τοὺς παλαιοὺς παραλλάγεται οὕτως.

(1) Διὰ τοῦ τροχοῦ ἐδιδάσκοντο οἱ ἀρχαριοὶ τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατάβασιν τῶν φθόγγων. Ἐκλήθη δὲ τροχὸς ἔνεκα τοῦ κύκλου, οὗτινος τὰς τέσσαρας διασταυρουμένας διαμέτρους, μετεχειρίζοντο πρὸς ἐκκολωτέραν κατάληψιν τῆς θεωρίας.

(2) Ἡ τοῦ τροχοῦ διδασκαλία, μετὰ τὴν ἀπλοποίησιν τῆς μουσικῆς μας, ἔκτοτε δὲν εἶναι ἐν χρήσει. Πλὴν ὁ σπουδαστὴς τῆς μουσικῆς, δεόντως ἔχῃ γνώσιν τινὰ περὶ αὐτοῦ.

π
 ρ

A *ῥα* *λες* *λε* *α* *λες* *ῥα* *ῥα* *α* *α* *γι* *α*

α *ῥα* *λες* *λε* *α* *λες* *κα* *ῥα* *α* *α* *γι* *α*

α *ῥα* *λες* *λε* *α* *λες* *ῥα* *ῥα* *α* *α* *γι* *α*

α *ῥα* *λες* *λε* *α* *γι* *ε* *α* *α* *λες* *λε* *χε* *α* *λες* *α*

λε *α* *λες* *λε* *α* *γι* *ε* *α* *α* *λες* *λε* *χε* *α* *λες* *α* *λε*

α *λες* *λε* *α* *γι* *ε* *α* *α* *λες* *λε* *χε* *α* *λες* *α* *λε* *α*

λες *λε* *α* *γι* *ε* *α* *α* *λες* *λε* *α* *γι* *α* *α* *ῥα*

λες *λε* *α* *λες* *α* *λε* *α* *λες*

π
 ρ

Κατὰ δὲ τὸ νέον σύστημα, ἦτοι καθ' ἡμᾶς, παραλλαγίζεται οὕτως·

π ρ δ δ

ρ π

Ὡς βλέπομεν ἐν τῷ παρόντι γυμνάσματι, πρὸς σχηματισμὸν τοῦ πενταχόρδου συστήματος, εἰς ἐκάστην πέμπτην χορδὴν ἐν

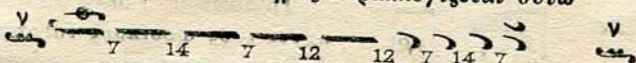
ἀναβάσει, θέτομεν τὴν χορὰν τοῦ Πα ρ, ἐν καταβάσει δὲ τὴν τοῦ Κε δ.

Τὸ τετράχορδον σύστημα καθ' ἡμᾶς παραλλαγίζεται οὕτω·

Ἐνταῦθα εἰς ἐκάστην τετάρτην χορδὴν, ἐν ἀναβάσει θέτομεν τὴν χορὰν τοῦ Νη ρ, ἐν καταβάσει δὲ τὴν τοῦ Γα ϕ.

Καὶ τὸ τρίχορδον καθ' ἡμᾶς παραλλογίζεται οὕτω·

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τὸ τρίχορδον σύστημα βαδίζει κατὰ διφωνίαν· τοὔτεστι κατὰ ἐλάχιστον καὶ μείζον διάστημα· ὅρα ταῦτα διὰ τῶν ἐν τῷ παρόντι γυμνάσματι ἀριθμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

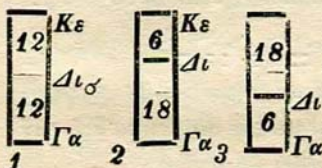
Περὶ διέσεως καὶ ὑφέσεως.

§ 41. Ἡ διέσις καὶ ἡ ὑφesis εἶναι σημεῖα, ἅτινα τιθέμενα ἐπὶ τῶν χορδῶν, ἀλλοιοῦσι τὰ διαστήματα αὐτῶν. Τὸ σημεῖον τῆς διέσεως γράφεται οὕτω ς, τῆς ὑφέσεως οὕτως ρ.

Διὰ τῆς διέσεως ἐπέρχεται τουικὴ ἀύξησης, διὰ δὲ τῆς ὑφέσεως τουικὴ ἐλάττωσις. Τοὔτεστιν ὅταν τεθῇ ἡ διέσις εἰς ἀνιόντα χαρακτῆρα, τὸ διάστημα αὐτοῦ ἀυξάνει κατὰ τὸ ἥμισυ, ὅταν δὲ τεθῇ ὑφesis, τὸ διάστημα αὐτοῦ ἐλαττοῦται ἐπίσης κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἀυξανόμενον ὅμως διὰ τῆς διέσεως ἐνὸς τόνου, ἐλαττοῦται ὁ ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἐπόμενος, ἐλαττοῦμενον δὲ διὰ τῆς ὑφέσεως, ἀυξάνει ὁ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἐπόμενος. Π.χ. ρ ς

Ἐνταῦθα τὸ διάστημα Γα—Δι ἔχων δώδεκα μέρη, ἀυξάνεται διὰ τῆς διέσεως κατὰ ἓν ἡμιτόνιον, (ὅπερ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸ ἐπόμενον Δι—Κε), καὶ γίνεται 18 μερῶν, τὸ δὲ διάστημα Δι—Κε ἡμιτόνιον. Τοὔναντίον δὲ συμβάλει διὰ τῆς ὑφέσεως

π. χ. $\overset{\rho}{\gamma} \text{ — } \overset{\sigma}{\Delta} \text{ — } \overset{\chi}{\eta}$ Ἐνταῦθα θέτοντες εἰς τὴν χορδὴν Δι ὕφρουν, ἐλαττοῦμεν τὸ διάστημα Δι—Γα, κατὰ ἓν ἡμιτόνιον, προστιθέμενον εἰς τὸ διάστημα Δι—Κε, ὅπερ 12 ὄν μερῶν, διὰ τῆς προσθέσεως τοῦ ἡμιτονίου γίνεται 18. Ὅθεν ἔχομεν τὸ μὲν Δι—Γα ἡμιτόνιον, τὸ δὲ Δι—Κε 18 μερῶν. Τὴν ἐνέργειαν τῆς διέσεως καὶ ὑφέσεως ἰδὲ εἰς τὰ παρόντα διαγράμματα.

Τὸ πρῶτον⁽¹⁾ διάγραμμα δεικνύει τοὺς φυσικοὺς τόνους, τὸ δεύτερον⁽²⁾ τὴν διὰ τῆς διέσεως ἀλλοίωσιν τῶν φυσικῶν τόνων καὶ τὸ τρίτον⁽³⁾ τὴν διὰ τῆς ὑφέσεως ἀλλοίωσιν αὐτῶν.

§42. Ὅσακις ἡ δίεσις καὶ ἡ ὕφρουν εὐρίσκονται ἐπὶ χορδῶν ἐγκλειουσῶν ἐλάσσονα ἢ ἐλάχιστα διαστήματα, ταῦτα ἀυξάνονται ἢ μειοῦνται κατὰ ἡμιτόνιον ἢ κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ διαστήματός των, ⁽¹⁾ τοὔτέστι κατὰ τριτημόριον ⁽²⁾ καὶ τεταρτημόριον. Π. χ.

$\overset{\rho}{\pi} \text{ — } \overset{\sigma}{\eta} \text{ — } \overset{\chi}{\gamma}$ Τεθείσης τῆς διέσεως εἰς τὸν φθόγγον Βου, τὸ διάστημα Πα—Βου, ὄν 9 μερῶν, γίνεται 13, ἀυξάνον

(1) Τὸ ἡμισυ κυρίως τοῦ διαστήματος Πα—Βου, εἶναι τεσσάρων μερῶν καὶ ἡμίσεως ὅπως ὅμως ἀποφύγωμεν τοὺς κλασματικοὺς ἀριθμοὺς, ἀυξάνομεν τὸ διάστημα τοῦτο κατὰ τέσσαρα μόνον μέρη.

(2) Τριτημόριον εἶναι τὸ ἓν τρίτον τοῦ μείζονος τόνου ἤτοι τὰ $\frac{4}{12}$, τοὔτέστι τὰ τέσσαρα αὐτοῦ μέρη. Τεταρτημόριον δὲ τὸ ἓν τέταρτον, ἤτοι τὰ $\frac{3}{12}$ τοῦ μείζονος τόνου, τοὔτέστι τὰ τρία αὐτοῦ μέρη. Ὅταν δὲ πρόκηται νὰ ἀυξήσωμεν κατὰ ἓν τριτημόριον τὸ διάστημα, μεταχειριζόμεθα τὸ σημεῖον τῆς πλεονεξίας, ὅπερ εἶναι τοῦτο $\overset{\circ}{\sigma}$, ἀυξάνον κατὰ ἓν τριτημόριον, τετμημένον δὲ κατὰ δύο καὶ καθεξῆς. Ὅταν δὲ πρόκηται νὰ ἐλαττώσωμεν κατὰ τριτημόριον, μεταχειριζόμεθα τὸ σημεῖον τῆς μειονεξίας $\overset{\rho}{\sigma}$, ὅπερ τεμνόμενον ἐλαττοῖ κατὰ δύο τριτημόρια. Συνεπῶς τοῦτο μὲν τὸ σημεῖον $\overset{\circ}{\sigma}$ παριστᾷ τὴν πλεονεξίαν, τοῦτο δὲ $\overset{\rho}{\sigma}$ τὴν μειονεξίαν.

οὕτω κατὰ τὸ ἡμισυ, ἐνῶ τὸ διάστημα Βου—Γα ὄν 7 μερῶν, ἐλαττοῦται κατὰ 4 μέρη, ἤτοι κατὰ ἓν τριτημόριον, γινόμενον οὕτω 3 μερῶν.

7	Γα	3	Γα
9	Βου	13	σ
1	Πα	2	Πα

Τὴν τοιαύτην δ' ἐνέργειαν τῆς διέσεως ἰδὲ καὶ διὰ διαγραμμάτων.

Τούτων τὸ μὲν πρῶτον (1) δεικνύει τοὺς φυσικοὺς τόνους, τὸ δὲ δευτέρου (2) τὴν διὰ τῆς διέσεως ἀλλοίωσιν αὐτῶν.

Τὸ ἄντικτιον δὲ συμβαίνει διὰ τῆς ὑφέ-

σεως. Π. γ. $\overset{\chi}{\eta}$ $\overset{\rho}{\rho}$ $\overset{\nu}{\gamma}$

Ἐνταῦθα τὸ διάστημα Κε—Ζω ἐλαττοῦμεν κατὰ ἓν ἡμιτόνιον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ αὐτὸ διάστημα Κε—Ζω, διὰ τῆς ὑφέσεως ἐλαττοῦμεν καὶ κατὰ ἓν τριτημόριον. Τούτου γενομένου τὸ διάστημα Κε—Ζω γίνεται πέντε μερῶν, τὸ δὲ Ζω—Νη ἑνδεκα (1)

(1) Ἐὰν παρεδεχόμεθα τὴν διατονικὴν κλίμακα, ὅπως ἄλλοι τινὲς νεωτερίζοντες, δηλαδὴ μὲ πέντε μείζονα διαστήματα, καὶ δύο ἡμιτόνια τότε ἡ διὰ τῆς διέσεως καὶ ὑφέσεως ἀλλοίωσις τῶν διαστημάτων θὰ ἦτο λίαν εὐχερής. Τὴν τοιαύτην ὁμως διαίρεσιν τῆς κλίμακος ἀποκρούοντες κατηγορηματικῶς ὡς μὴ ὀρθήν, ἀσπαζόμεθα καὶ ἐπικροτοῦμεν τὴν τῶν ἀρχαίων διδασκάλων, τῶν σημειωσάντων εἰς τὴν διατονικὴν κλίμακα, τρεῖς μείζονας, φέροντος ἐκάστον ἀνὰ δώδεκα μέρη, δύο ἐλάσσονας, ἀνὰ ἑννέα καὶ δύο ἐλαχίστους, ἀνὰ ἑπτὰ. Ἡ οὕτω πως γενομένη διαίρεσις τῆς κλίμακος ὅπο τῶν ἀρχαίων, εἶναι λίαν ὀρθὴ καὶ κανονικὴ. Ἄλλως τε τὰ διαστήματα 12, 9 καὶ 7 δὲν ἐπέθησαν εἰς τὴν κλίμακα ἀβασανίστως, ἀλλὰ κατόπι ἐμβρυθῶν μελετῶν καὶ λεπτοτάτης καταμετρούσεως τῶν διαστημάτων. Προκειμένου ὁμως περὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως τῆς διέσεως καὶ ὑφέσεως, καὶ προπάντων τῆς ἀκριβοῦς ποσαστάσεως τῶν ἀλλοιουμένων διαστημάτων, λέγω ὅτι ἡ ἀκριβὴς τούτων παράστασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ καλοῦ λάβρυγος τοῦ μουσικοῦ ἢ τῆς λεπτῆς δεξιώσεως τοῦ δὲ ἑντατοῦ ὄργάνου. Ἡ ἀκριβὴς ὁμως παράστασις τῶν τοιοῦτων διαστη-

Τὴν καθ' ἡμιτόνιον καὶ τριτημόριον ἐνέργειαν τῆς ὑφέσεως σημειοῦμεν διὰ τῶν ἐξῆς διαγραμμάτων.

7	Nη
9	Κε

13	Nη
3	Κε

11	Nη
5	Κε

Τὸ πρῶτον (1) διάγραμμα δεικνύει τοὺς φυσικοὺς τόνους, τὸ δεύτερον (2) τὴν διὰ τῆς ὑφέσεως μείωσιν τοῦ διαστήματος Κε—Ζω καθ' ἡμιτόνιον καὶ τὸ τρίτον (3) τὴν μείωσιν ἐπίσης τούτου κατὰ τριτημόριον.

§43. Ἡ Δίεσις τιθεμένη εἰς κατιόντας χαρακτηῖρας ἐλαττοί. Π.χ.

$\overset{\gamma}{\eta} \rightsquigarrow \overset{\sigma}{\eta}$ ἦτοι τὸ διάστημα Γα—Βου, γίνεται 3 μερῶν, τὸ δὲ Βου—Πα 13. Ἡ ἐλάττωσις ὅμως αὕτη εἶναι φαινομενική, καθόσον τιθεμένης τῆς διέσεως εἰς τὸν Βου ἐν καταβάσει, ἐπέρχεται ἡ αὕτη ἀλλοίωσις τῶν διαστημάτων, οἷα προκύπτει, ὅταν

τεθῆ ἡ δίεσις εἰς τὸν Βου ἐν ἀναβάσει. Π.χ. $\overset{\pi}{\eta} \rightsquigarrow \overset{\sigma}{\eta}$
Καὶ ἐνταῦθα τὸ διάστημα Πα—Βου εἶναι 13 μερῶν, τὸ δὲ Βου—Γα, τριῶν. Τοῦτέστιν ἡ δίεσις πάντοτε ἀυξάνει.

Τὸνναντίον ἡ ὕψις τιθεμένη εἰς κατιόντας χαρακτηῖρας, ἀυξάνει. Π.χ. $\overset{\delta}{\eta} \rightsquigarrow \overset{\nu}{\eta}$ ἦτοι τὸ διάστημα Βου—Πα, γίνεται 14 μερῶν, τὸ δὲ Πα—Nη 7. Ἡ αὐξησις ὅμως καὶ ἐνταῦθα

μάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τυγχάνει δόσκολος. Ἐνεκα τούτου τὰ ἀλλοιωτικά ταῦτα σημεῖα δηλονότι ἡ δίεσις καὶ ἡ ὕψις, καλοῦνται ῥητὰ καὶ ἄλογα· ῥητὰ μὲν διότι ψάλλονται, ἄλογα δὲ, διότι δὲν δύναμεθα ἐπακριβῶς νὰ ὀρίσωμεν τὴν κατὰ τὰ μέρη αὐξήσιν ἢ ἐλάττωσιν αὐτῶν. Ὅχι ἦντιν πρὸς διαστάθμισιν αὐτῶν καὶ εὐχεστῆ σχηματισμῶν τῶν ἐν γένει κλιμάκων, λέγομεν ὅτι ἡ μὲν δίεσις, τὰ μείζονα ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστα διαστήματα, ἀυξάνει κατὰ ἡμιτόνιον, τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον, ἡ δὲ ὕψις ἐλαττοί ἅπαντα ταῦτα τὰ διαστήματα ἀπαρλλάττωσιν.

τοῦ διαστήματος Πα—Βου, εἶναι φαινομενική, καθόσον τιθε-
μένης τῆς ὑφέσεως εἰς τὸν Πα ἐν καταβάσει, ἐπέρχεται ἡ αὐτὴ
ἀλλοίωσις, ἥτις προκύπτει ὅταν τεθῇ ὑφῆσις εἰς τὸν Πα ἐν ἀνα-
βάσει. Π.χ. $\overset{\vee}{\text{♩}}$ $\overset{\rho}{\text{—}}$ $\overset{\vee}{\text{—}}$ καὶ ἐνταῦθα τὸ διάστημα Νη
— Πα εἶναι 7 μερῶν, τὸ δὲ Πα—Βου 14 (1). Ἀηλονότι ἡ ὑφε-
σις πάντοτε ἐλαττοῖ. Τιθεμένης ὁμως διέσεως εἰς κατιόντας χα-
ρακτῆρας, τὰ ἐκ τοῦ ἐλαττουμένου διαστήματος ἀφαιρούμενα
μέρη προστίθενται εἰς τὸ ἄμεσον πρὸς τὸ βαρὺ διάστημα. Τιθε-
μένης δὲ τῆς ὑφέσεως εἰς κατιόντας χαρακτῆρας, τὰ εἰς τὸ ἀξά-
νόμενον διάστημα προστιθέμενα μέρη ἀφαιροῦνται ἐκ τοῦ ἄ-
μέσου πρὸς τὸ βαρὺ διάστημα.

§44. Ἡ δῖσις καὶ ἡ ὑφῆσις τίθενται ἐφ' ὄλων τῶν μουσικῶν χα-
ρακτῆρων. Συνεπῶς τίθενται καὶ ἐπὶ τοῦ ἴσου. Π. χ. $\overset{\vee}{\text{♩}}$ $\overset{\rho}{\text{—}}$
 $\overset{\vee}{\text{—}}$. Ἐνταῦθα τὸ δεύτερον ἴσον, φέρων δῖσιν, εὐρίσκει-
ται κατὰ ἐνῆμιτόνιον ὀξύτερον τοῦ προηγουμένου. Τοῦναντίον
δὲ συμβαίνει διὰ τῆς ὑφέσεως λ. χ. $\overset{\vee}{\text{♩}}$ $\overset{\rho}{\text{—}}$ $\overset{\vee}{\text{—}}$. Ἐν-
ταῦθα τὸ δεύτερον ἴσον εὐρίσκεται κατὰ ἐν ἡμιτόνιον βαρύτε-
ρον τοῦ προηγουμένου.

§45. Ἡ Δῖσις καὶ ἡ ὑφῆσις ἀπαντῶνται καὶ τετμημένοι οὕτω
 $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$, $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$. Αἱ τοιαῦται αὐτῶν τομαί, σημαίνουσι δῖσιν δι-

(1) Ἐνταῦθα σημειοῦμεν 14 καὶ οὐχὶ 15 μέρη, διὰ τὸν λόγον ὅτι
τὸ ἐλάχιστον διάστημα σέγκεται ἀπὸ 7 μέρη. Τοῦτέστιν ἀφαιροῦμεν
διὰ τῆς ὑφέσεως, ἀπὸ τὸ διάστημα νη-πα πέντε μόνον μέρη, ἅτινα προσ-
θέτομεν εἰς τὸ ἔλασσον διάστημα πα-βου, γενόμενον οὕτω 14 μερῶν. Ἀλ-
λως εἰ τὰ ἐπτά μέρη τοῦ ἐλαχίστου διαστήματος, δυνάμεθα νὰ ἐκνοή-
σωμεν ὡς ἡμιτόνιον τοῦ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, τοιαίου διαστήματος, τῆς
μαλακῆς λεγομένης κλίμακος, ὅπερ ἔφερε 15 μέρη.

έσεως καὶ ὑφῆσιν ὑφέσεως. Τοῦτέστιν ἡ δίεσις γραφομένη μὲ μίαν τομὴν σ δεικνύει ὅτι λαμβάνει ἕν τεταρτημόριον ἔτι, ὅταν μὲ δύο σ , δύο τεταρτημόρια καὶ ὅταν μὲ τρεῖς, τρία τεταρτημόρια. Ὡσαύτως ἡ ὑφέσις γραφομένη μὲ μίαν τομὴν ρ , μὲ δύο ρ , καὶ μὲ τρεῖς, σημαίνει τὸ ἐναντίον τῆς διέσεως. Π. χ. Ἐὰν εἰς τὴν χορδὴν Δι, θέσω δίεσιν, τὸ διάστημα Γα—Δι, ἀπὸ ὅσα μέρει ἔχει, θὰ λάβῃ ἔτερα ἕξ. Ἐὰν ταύτην τάμω οὕτω σ , θὰ λάβῃ ἔτερα τρία καὶ καθεξῆς. Ἐὰν δὲ θέσω ὑφῆσιν, τοῦναντίον συμβήσεται· δηλαδὴ ἀπὸ τὸ διάστημα Δι—Γα, θὰ ἀφαιρέσω ἕξ τῆς ὑφέσεως. Ἐἴτα δὲ ἐὰν τάμω ταύτην οὕτω ρ , θὰ ἀφαιρέσω ἔτερα τρία καὶ καθεξῆς. Ἴδὲ καὶ ὑποδείγματα.

12	Κε	3	Κε	21	Κε
12	Δι	21	Δι	3	Δι
1		2		3	
	Γα		Γα		Γα

Τούτων τὸ πρῶτον (1) δεικνύει τοὺς φυσικοὺς τόνους, τὸ δεῦτερον (2) τὴν ἀλλοίωσιν τῶν διαστημάτων διὰ διέσεως τετμημένης καὶ τὸ τρίτον τὴν ἀλλοίωσιν τῶν διαστημάτων δι' ὑφέσεως τετμημένης.

Αἱ τετμημέναι διέσεις καὶ ὑφέσεις, καλοῦνται ἡμιδιέσεις καὶ ἡμιυφέσεις. (1)

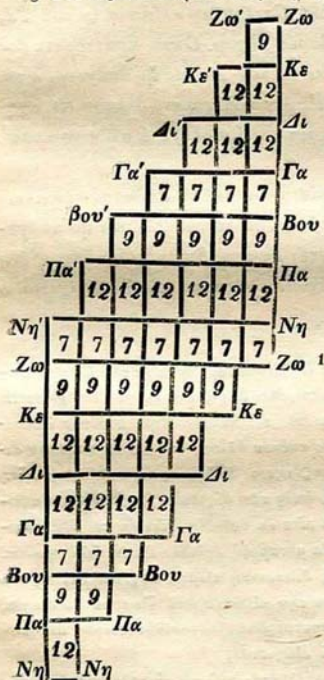
§46. Ἡ Δίεσις καὶ ἡ ὑφέσις, ὡς καὶ αἱ ἡμιδιέσεις καὶ ἡ ἡμιυφέσεις, ἄλλοτε μὲν τίθενται ὑπὸ τῶν χαρακτηριστῶν, ἄλλοτε δὲ ἐπ' αὐτῶν. Τιθέμεναι δὲ ἐπὶ τῆς ὑποχορδῆς οὕτω σ , ρ , ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ πρώτου αὐτῆς φθόγγου, τιθέμεναι δὲ ὑπ' αὐτὴν σ , ρ , ἐπὶ τοῦ δευτέρου. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης $\frac{\sigma}{\rho}$, ἡ δίεσις ἀνήκει εἰς τὴν δευτέραν φωνὴν τῆς ὑποχορδῆς. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἀλλοιωτικῶν σημείων.

(1) Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ἡ Δίεσις καὶ ὑφέσις, τίθενται μόνον ἐπὶ τῶν τόνων, αἱ δὲ ἡμιδιέσεις καὶ ἡμιυφέσεις ἐπὶ τῶν τόνων καὶ ἡμιτονίων. Τὴν γνώμην ταύτην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δίεσιν καὶ ὑφέσιν ὅτι τίθενται ἐπὶ τῶν τόνων μόνων, δὲν θεωρῶ ὀρθήν, καθόσον ἡ ὑφέσις καὶ ἡ δίεσις τίθενται καὶ ἐπὶ ἡμιτονίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ σχηματισμοῦ τῶν Διατονικῶν κλίμακων
τε καὶ τρόπων

§ 47. Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἡ Διατονικὴ Κλίμαξ εἶναι ἡ

κυρία καὶ πρωτότυπος, ἐξ ἧς
πάσαι αἱ ἄλλαι παράγονται.
Τὴν Διατονικὴν κλίμακα ἀρ-
χίζομεν ἐνταῦθα ἐκτῆς χορ-
δῆς Νη⁽²⁾, ἐξ ἧς σχηματίζο-
μεν τὰς λοιπὰς διατονικὰς
κλίμακας, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν
πάλιν προκύπτοντας τρό-
πους ἢ ἤχους.

Τὸ παρὸν διάγραμμα δει-
κνύει τὸν τρόπον δι' οὗ σχη-
ματίζονται αἱ διατονικαὶ
κλίμακες, ἀπάντων τῶν δι-
ατονικῶν τρόπων, ἐκ τῆς
πρωτοτύπου διατονικῆς. Ὁ-
θεν'

'Ἐὰν ἐξ αὐτῆς λάβωμεν τὴν
χορδὴν Πα ὡς βάσιν, καὶ ἀ-
νέλθωμεν εἰς τὸν ἀντίστοι-
χον ἡξὺ Πα, σχηματίζομεν
κλίμακα ἐκ τοῦ Πα, εἰς ἣν
ὕπάρχονται ὁ Πρῶτος ἤχος,
ὁ Πλάγιός του καὶ ὁ Τέταρ-

(1) Ἡ βάσις τοῦ Ζω, ἐννοεῖται καὶ κάτωθι τοῦ βασίμου Νη.

(2) 'Ἐρωτητέον' διατι τὴν διατονικὴν κλίμακα δὲν ἀρχίζομεν ἐνταῦ-

τος στιχηραρικῶς.⁽¹⁾ Ἐπίσης ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν χορδὴν Βου, καὶ ἀνέλθωμεν μέχρι τοῦ ἀντίστοιχου ὀξέος Βου, ἔχομεν τὸν τέταρτον ἦχον εἰρμολογικῶς.

Ὡσαύτως ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν χορδὴν Γα, καὶ ἀνέλθωμεν εἰς τὸν ἀντίστοιχον ὀξὺ Γα, ἔχομεν κλίμακα ἐκ τοῦ Γα, διὰ τὰ μέλη τοῦ τρίτου καὶ βαρέως ἦχου. Οὕτω πράττοντες διὰ τὸν Δι, ἔχομεν ἑτέραν κλίμακα ἐκ τοῦ Δι, εἰς ἣν ἀνάγεται ὁ τέταρτος ἦχος παπαδικῶς. Τοῦτ' αὐτὸ πράττοντες διὰ τὸν Κε, σχηματίζομεν κλίμακα ἐκ τοῦ Κε, διὰ τὰ εἰρμολογικὰ μέλη τοῦ καθ' ἡμᾶς Πλαγίου πρώτου.

Ἐπίσης λαμβάνοντες ὡς βάσιν τὸν βαρὺν Ζω, κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, σχηματίζομεν κλίμακα ἐκ τοῦ Ζω, εἰς ἣν ἀνάγεται ὁ βαρὺς ἦχος. Λαμβάνοντες δὲ τὸν βάσιμον φθόγγον Νη τῆς πρωτοτύπου κλίμακος, ἔχομεν κλίμακα εἰς ἣν ἀνάγεται ὁ πλάγιος τοῦ τετάρτου ἦχος.

Θα ἐκ τοῦ στοιχείου Α φέροντος Π ἔμπροσθεν, ἦτοι ἐκ τοῦ Πα τηροῦντες οὕτω τὴν τάξιν τοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλ' ἀρχίζομεν ἐκ τοῦ στοιχείου Η, φέροντος πρὸ αὐτοῦ τὸ γράμμα Ν, ἦτοι ἐκ τοῦ Νη; Διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἄλλοτε ἠπό τινων παλαιῶν διδασκάλων ἐγένετο οὐ σμικρὰ συζήτησις. Καὶ ἄμωσ $\chi\eta$ συζήτησις αὕτη κατέληξε καὶ ἠπὲρ τῶν μὲν καὶ ἠπὲρ τῶν δέ, διότι ἐπέσθησαν ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη, ὅτι εἴτε ἐκ τοῦ Νη, εἴτε ἐκ τοῦ Πα ἤρχίζον τὴν κλίμακα ταύτην, οὐδεμία μεταβολὴ ἐγένετο εἰς τὰ διαστήματα. Διὰ τὸν λόγον λοιπὸν τοῦτον, ἡ διατονικὴ κλίμαξ ἄρχεται καὶ ἐκ τοῦ Νη ἄλλως τε διατὶ ν' ἀρχίζομεν τὴν κλίμακα ἀπὸ ἔλασσον διάστημα, καὶ οὐχὶ ἀπὸ μείζον, ἔχοντες τοιοῦτοτρόπως κανονικὴν σειρὰν διαστημάτων ἦτοι μείζον, ἔλασσον καὶ ἐλάχιστον;

(1) Ἐκ τῆς βάσεως δὲ Πα, ψάλλονται καὶ τὰ εἰρμολογικὰ καὶ παπαδικὰ μέλη τοῦ πρώτου ἦχου, ὡς καὶ τὰ παπαδικὰ τοῦ πλαγίου του πρώτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ ἤχων ἢ τρόπων.

§ 48. Ἦχος λέγεται τὸ ἴδιον αἰσθημα, ὅπερ παράγεται ἐπὶ τοῦ ὄργανου τῆς ἀκοῆς ἡμῶν, ὑπὸ τῶν παλμικῶν κινήσεων τῶν ἐλαστικῶν σωμάτων, καθ' ἃ διδάσκει ἡ τῆς ἀκουστικῆς φυσικῆ, ἐν ἣ δεικνυται σαφῶς ἡ διαφορὰ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κρότου καὶ ψόφου.

Διὰ τὰ παραχθῆ ὄθεν ἦχος, ἀπαιτοῦνται τρία τινα· ἀήρ, δύναμις τις θλίβουσα τὸν ἀέρα καὶ ὠτίον ὑπὸ τοῦ κινήθέντος ἀέρος πληττόμενον.⁽¹⁾

Ὅθεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ ἦχος ἢ τρόπος⁽²⁾ λέγεται τὸ μέλος, ὅπερ αἰσθανόμεθα διὰ τῆς ἀκοῆς ἡμῶν, ἐκ τῆς συμπλοκῆς χορδῶν ὁδεουσῶν ἐπὶ ὠρισμένων θέσεων τῆς οἰκείας αὐτῶν κλίμακος.

§ 49. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, βάσει κυρίως ἡ ἐκκλησιαστικῆ ἡμῶν μουσικῆ ἔχει τὸ ἑλληνικὸν πεντάχορδον. Ἐξ αὐτοῦ σχηματίζονται αἱ ἰδιάζουσαι κλίμακες τῶν ἤχων, ὧν πάλιν παρ' ἡμῖν βάσις, ὡς εἶπομεν, εἶναι ἡ κυρία καὶ πρωτότοκος Διατονικὴ Κλίμαξ.

Οἱ ἦχοι εἶναι ὀκτώ. Οὗτοι διαιροῦνται εἰς δύο. Εἰς τέσσαρας κυρίους, οἵτινες εἶναι ὁ Πρῶτος, ὁ Δεύτερος, ὁ Τρίτος

(1) Κατὰ τὸν Εὐκλείδην «Πάντες οἱ φθόγγοι γίνονται πληγῆς τινος γιγνομίνης».

(2) Οἱ τρόποι ἐν τῇ μουσικῇ μας, καλοῦνται ἦχοι. Ὁ ἦχος ὅμως εἶναι ὄνομα γενικώτερον καὶ σημαίνει πάντα κρότον, ἐνῶ τρόπος εἶναι ὄνομα μερικώτερον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἑκαλεῖτο τρόπος, καὶ οὐ μόνον τρόπος ἀλλὰ καὶ Νόμος, καὶ Σκοπὸς καὶ εἶδος, ἐξ οὗ τὰ εἰδήλια, καὶ Στροφὴ, ἐξ οὗ καὶ αἱ Στροφαὶ τῶν ποιητῶν, καὶ Στροφάρια ἐκ τῆς στροφῆς καὶ Τροπάρια ἐκ τοῦ Τρόπος.

καὶ ὁ Τέταρτος, καὶ εἰς τέσσαρας πλαγίους, οὔτινες ὡσαύτως εἶναι ὁ Πλάγιος τοῦ Πρώτου, ὁ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου, ὁ Πλάγιος τοῦ Τρίτου ὁ καὶ Βαρῦς καλούμενος καὶ ὁ Πλάγιος τοῦ Τετάρτου.

Οἱ τέσσαρες κύριοι ἤχοι παρήχθησαν ἀπὸ τὸ εἰρημένον πεντάχορδον, διὰ τῆς ἀναβάσεως τῶν τόνων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βαρέως ἐπὶ τὸ ὀξύ, οἱ δὲ πλάγιοι ἀπὸ τοῦ ὀξέος πρὸς τὸ βαρῦ. Κύριοι ἤχοι εἶναι οἱ ἔχοντες τὰς βάσεις αὐτῶν ὀξυτέρας τῶν πλαγίων, κατὰ μίαν τετρατονίαν, Πλάγιοι δὲ οἱ τούναντίον. Ὅθεν διὰ τῶν τεσσάρων κυρίων ἤχων καὶ τῶν τεσσάρων πλαγίων, ἐμουσουργήθη ὁ Πρόδρομος τῶν μελιρρῦτων ἀκολουθιῶν καὶ τάξεων, δηλονότι ἡ καλουμένη Ὀκτάηχος, ἣν συνέθετο ὁ μουσουργὸς καὶ μελωδὸς τῆς Ἐκκλησίας ἄγιος Ἰωάννης ὁ Λαμασκηνός. Οἱ ὀκτὼ ἤχοι, ἀνήκουσιν εἰς γένη.

§ 50. Γένος καλεῖται τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον κλιμάκων, δι' ὧν ψάλλονται διάφορα μελωδήματα, εἰς ὠρισμένα αὐτῶν διαστήματα.

Τὰ γένη εἶναι τρία· Διατονικόν, Χρωματικόν παλ' Ἐναρμόνιον.

§ 51. Διατονικὸν γένος, ὅπερ εἶναι τὸ φυσικώτερον, πρεσβύτερον καὶ εὐκολώτερον, καλεῖται ἐκεῖνο, ὅπερ πληροῦ τὸ Διαπασῶν σύστημα μὲ διαστήματα ἐπτά, ἐξ ὧν μείζονα εἶναι τρία, ἐλάσσονα δύο καὶ ἐλάχιστα δύο.

Εἰς τὸ Διατονικὸν γένος ἀνήκουσιν οἱ ἐξῆς ἤχοι· Ὁ Πρῶτος, ὁ Πλάγιος τοῦ Πρώτου, ὁ Τέταρτος καὶ ὁ Πλάγιος τοῦ Τετάρτου.

§ 52. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀλλοιωτικῶν σημείων, τοὔτέστι τῆς Διέσεως καὶ τῆς Ἐφέσεως, ἐπὶ τῶν χορδῶν

τῆς Διατονικῆς κλίμακος, ἀλλοιοῦνται τὰ διαστήματα ταύτης ἀξανάμενα οὕτω ἢ ἐλαττούμενα. Τὰ ἀλλοιούμενα ταῦτα διαστήματα συστηματοποιηθέντα, παρήγαγον τὸ χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον γένος.¹

§ 52. Χρωματικὸν γένος, ὅπερ εἶναι δεύτερον, τεχνικώτερον καὶ δυσκολώτερον, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπὸ διαστήματα μείζονα, τεταρτημόριον, ἡμιόλιον, ὃ ἐστὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον, ὃ ἐστὶν ἐλάχιστος τόνος. Εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκουσιν ὁ Δεύτερος ἦχος καὶ ὁ Πλάγιος τοῦ Δευτέρου.

§ 53. Ἐναρμόνιον γένος, ὅπερ εἶναι ἀκριβέστερον, ἐσχατον καὶ δυσκολώτατον, εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπὸ διαστήματα μείζονα, μείζονα καὶ τεταρτημόρια. Εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκουσιν ὁ Τρίτος ἦχος καὶ ὁ Πλάγιος τοῦ Τρίτου ἤτοι ὁ Βαρῦς

§ 54. Ἐκαστος τῶν ἤχων διακρίνεται ὡς πρὸς τὸ μέλος, εἰς Στιχηραρικόν,² Σιρμολογικὸν καὶ Παπαδικόν. Καὶ Στιχηραρικὸν μέλος λέγεται ἐκεῖνο, εἰς ὃ ὑπάγονται τὰ ἰδιόμελα τροπάρια καὶ δοξαστικά. Εἰρμολογικὸν ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἀνήκουσιν ἐν γένει οἱ Εἰρμοί, τὰ σύντομα μέλη καὶ τὰ Προσόμοια, καὶ Παπαδικὸν τὸ εἰς ὃ εὐρίσκονται τὰ ἀργὰ μαθήματα, ἤτοι Χερουβικά, Κοινωνικά κτλ. ἅτινα ψάλλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καθ' ἃς στιγμὰς ἀναγινώσκονται αἱ εὐχαὶ παρὰ τῶν ἱερέων.

(1) Ὡς ἐπιμαρτυρεῖ ὁ Εὐκλείδης, οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, εἶχον τρία γένη· Τὸ Διατονικόν, τὸ Χρωματικὸν καὶ τὸ Ἐναρμόνιον. Ταῦτα διεμορφώθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν λαῶν κατὰ τὸν χαρακτήρα ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν. Τὰ τρία ταῦτα γένη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, παρεδέξατο καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ μουσικῇ.

(2) Ἐκτὸς τοῦ συνήθους Στιχηραρικοῦ μέλους, ἐπάρχει καὶ παλαιὸν στιχηραρικὸν μέλος. Τοιοῦτον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ εὐρίσκεται εἰς τὸ παλαιὸν Ἀναστασιματάριον, εἰς τὸ Δοξαστάριον τοῦ Ἰακώβου κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ συστατικῶν τῶν ἤχων.

§ 55. Εἰς ἕναστον ἤχον ἢ τρόπον, διακρίνομεν τέσσαρα συστατικά. Ταῦτα εἶναι α) τὸ προήχημα ἢ ἀπήχημα, β) ἡ κλίμαξ, γ) οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι καὶ δ) αἱ καταλήξεις.

§ 56. Προήχημα⁽¹⁾ ἢ ἀπήχημα λέγεται ἡ βάσις, ἣν ὁ ψάλλον ἐκφωνεῖ πρὸ τῆς ἐνάρεξεως τοῦ μουσικοῦ μαθήματος, καὶ ἣτις προγράφεται τούτου. Γίνεται δὲ δι' ἐνὸς τῶν ὀκτώ φθόγγων.

§ 57. Κλίμαξ λέγεται ἡ σειρὰ φθόγγων, ὀδευόντων πρὸς τὸ ὄξυ καὶ τὸ βαρὺ, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ τυχόντος ἤχου.

§ 58. Δεσπόζοντες φθόγγοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὴν μελωδίαν ὡς ὀδηγοὶ καὶ γνωρίσματα μέλους, ἣτοι ἐκεῖνοι, οἵτινες συχνάκις ἐπαναλαμβάνονται καὶ περισσότερον ἀκούονται πρὸς διακρίσιν τοῦ μέλους, ἢ ἐκεῖνοι οἱ φθόγγοι εἰς οὓς ὁ ἤχος χαίρει νὰ ἐνδιατριβῇ.

§ 59. Καταλήξεις δὲ λέγονται ἐκεῖναι, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς τὴν μελωδίαν, ὡς αἱ ἐν τοῖς λόγοις τιθέμεναι στίξεις. Σκοποῦσι δὲ τὴν ἀνάπαυσιν τρόπον τινὰ τῶν μελωδιῶν.

Αἱ καταλήξεις διαίρουνται εἰς τρεῖς τάξεις· α) εἰς ἀτελεῖς, β) εἰς ἐντελεῖς καὶ γ) εἰς τελικὰς.⁽²⁾ Καὶ ἀτελεῖς μὲν καταλήξεις λέγονται ἐκεῖναι, αἵτινες σκοποῦσι τὴν τῆς μελωδίας ἀνάπαυσιν, πλὴν ἀτελῶς ὄμως, ἀπαιτοῦσαι οὕτως ἐξακολουθήσιν. Ἐντελεῖς ἐκεῖναι, αἵτινες ἀναπαύουσι τὴν μελωδίαν εἰς τὴν προκειμένην αὐτῆς βάσιν, καὶ τελικὰ ἐκεῖναι, δι' ὧν φανεροῦται τὸ

(1) Τὸ προήχημα λέγεται καὶ ἐνήχημα. Ἐνήχημα δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ ἤχου ἐπιβολή.

(2) Οἱ ἀρχαῖοι εἰς μὲν τὰ κόμματα ἔκαμον τὰς ἀτελεῖς καταλήξεις· εἰς δὲ τὰς ἀνω καὶ τελικὰς στιγμὰς, τὰς ἐντελεῖς καὶ τελικὰς καταλήξεις.

τέλος τῆς ὅλης μελωδίας, ὁμοιάζουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς ἐν τελείῃς.

§ 60. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν τῶν ἤχων, ἔχομεν σημεῖα τινά, ἅτινα δηλοῦσι καὶ χαρακτηρίζουσιν ἕκαστον ἤχον ἢ τρόπον. Τὰ σημεῖα ταῦτα προτάττομεν ἐν ἀρχῇ ἐκάστης μελωδίας καὶ χρησιμεύουσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἰδιαζούσης αὐτῶν βάσεως, καὶ μαρτυρίαν ἐνὸς ἐκάστου ἤχου. Ταῦτα καλοῦνται μαρ-

τυρίαι καὶ εἶναι τὰ ἐξῆς: καὶ . Ἐκαστον τούτων συνοδευόμενον μετὰ τοῦ οἰκείου φθόγγου, μᾶς δεικνύει τὴν κλίμακα ἐνὸς ἐκάστου μελωδίσματος

οὕτω: Πα, Κε, Δι, Βου, Γα, Πακαὶ Δι καὶ Βου Πα, Ζω, καὶ Νη. Τὰ σημεῖα ταῦτα μετὰ τῶν ἀρχικῶν γραμμῶν τῶν φθόγγων, δηλονότι αἱ μαρτυρίαι, τίθενται, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, εἰς τὸ μέσον ὡς καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκά-

στης μελωδίας οὕτω: Πα, Κε, Δι, Βου, Γα, Πακαὶ Δι καὶ Βου Πα, Ζω, καὶ Νη. Τὰ σημεῖα ὡς καὶ τὰς κλίμακας τῶν κτλ. ὅρα κατωτέρω εἰς τοὺς κατ' ἰδίαν ἤχους.

Ὅσακις αἱ μελωδίαὶ ὀξύνονται ἔνωθεν τῆς κλίμακός τῆς, αἱ μαρτυρίαι λαμβάνουσι καὶ μίαν ὀξειάν: π. χ. καὶ κτλ. Ὅσακις δὲ βαρύνονται κάτωθεν αὐτῆς, αὐταὶ τίθενται ἀνεστραμμένως. Π. χ. καὶ κτλ.

(1) Πᾶσα μαρτυρία σύγκεται ἀπὸ δύο μέρη· π. χ. ἡ μαρτυρία ἔχει δύο μέρη· τὸ μὲν εἶναι τὸ σημεῖον τὸ μαρτυροῦν τὴν ποιότητα τοῦ μέλους, τὸ δὲ τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τῶν φθόγγων, τὸ μαρτυροῦν τὴν βᾶσιν τοῦ τόνου ἢ τῆς κλίμακος.

§ 61. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σημείων, ἔχομεν καὶ ἕτερα σημεῖα, ἐν ὄλφ ὄντα δεκαοκτὼ τροπικὰ καλούμενα. Τὰ σημεῖα ταῦτα τίθενται καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἐκάστης μελωδίας, ὅτε μὲν ἄνωθεν, ὅτε δὲ κάτωθεν τῶν χαρακτήρων. Ταῦτα συνδέονται ἐνίοτε δι' ἐνὸς γράμματος τῶν ἐπτὰ φθόγγων τῆς κλίμακος. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἰσὶν αἱ λεγόμεναι χροαὶ ἢ φθοραὶ, καὶ σκοποῦσι τὴν ἀπὸ ἤχου εἰς ἤχον μετάβασιν ἢ μεταβολὴν κτλ., ὡς ἐν τῷ περὶ Διατονικῆς Κλίμακος ἐξεθέσαμεν.

Ἐκ τῶν δεκαοκτὼ χροῶν, ὁκτὼ ἀνήκουσιν εἰς τὸ Διατονικὸν γένος, ὧς ἀναγράφομεν οὕτω: Νη, Πα, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω, Νη

Πέντε εἰς τὸ χρωματικὸν αἱ ἐξῆς: Πα, Γα, Κε, Νη' | Βου, Δι, Ζω, Πα' | Δι | Νη, Βου, Δι, Ζω | Πα, Γα, Κε, Νη' | , καὶ πέντε εἰς τὸ ἐναρμόνιον, ἦτοι: αἱ Ζω, Γα καὶ ἐνίοτε Βου | Κε, Γα, Δι καὶ Κε.

Ὡς βλέπομεν οἱ φθόγγοι εἰς οὓς τίθενται αἱ χροαὶ εἰσὶν ὠρισμένοι. Ὅσακις ὁμοῦ χροαὶ τις τίθεται εἰς ἄλλον φθόγγον, τότε ὁ χαρακτήρ ἐκεῖνος ἐφ' οὗ τίθεται ἡ χροα ἀφίνει τὸν φθόγγον του καὶ λαμβάνει τὸν φθόγγον τῆς φθορᾶς.

§ 62. Ὅταν εἰς μελωδίαν τεθῇ χροα, τότε ἡ μελωδία εἰσέρχεται εἰς τὸν τρόπον ἢ ἤχον τῆς χροᾶς, ἀφίνουσα τὸν πρὸ αὐτῆς λ. χ. Ἐὰν εἰς φθόγγον μελωδίας, βαδιζούσης διατονικῶς, τεθῇ χροα τοῦ χρωματικοῦ γένους, ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χροᾶς ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ἐπομένου φθόγγου⁽¹⁾ αὐτῆς, παύει τὸ δι-

(1) Ὅρθον νομίζω εἶναι, ὅπως ἡ ἐνέργεια τῆς χροᾶς μὴ ἀρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου φθόγγου εἰς ὃν τίθεται αὐτῇ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπομένου.

ατονικόν και ἔρχεται τὸ χρωματικόν γένος, καὶ τάνάπαλιν. Ἐπίσης τοῦτ' αὐτὸ γίνεται ἐὰν τεθῆ ἑναρμόνιος χρῶα εἰς διατονικόν ἢ χρωματικόν μέλος, καὶ τάνάπαλιν.

Ῥσαύτως διὰ τῆς ἐπιθέσεως χρῶας, γίνεται μετὰβασις καὶ ἀπὸ τετραχόρδου εἰς τετράχορδον τοῦ αὐτοῦ γένους τῆς αὐτῆς κλίμακος. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐὰν λ. χ. ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε τοῦ διατονικοῦ γένους, τεθῆ ἡ διατονικὴ χρῶα τοῦ Πα ρ, ἢ ἐπὶ τοῦ φθόγγου Πα τοῦ χρωματικοῦ γένους, τεθῆ ἡ χρωματικὴ χρῶα τοῦ Πα ρ. ὡς Κε, καὶ καθεξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Περὶ τοῦ πρώτου ἤχου.

§ 63. Ὁ Πρῶτος (1) ἤχος ἀνάγεται, ὡς ἐρρέθη, εἰς τὸ Διατονικόν γένος. Μεταχειρίζεται δὲ ἐν μέρει μὲν τὴν διαπασῶν κλίμακα, τὴν δεικνύουσαν τὰ δύο τετράχορα ὅμοια, ὡς Νη Νη' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ τὸν τροχόν, ὅρα Σχήματα, 1, 2 καὶ 4, σελ. 12, 15, 62.

Ὁ Πρῶτος ἤχος σημειοῦται οὕτω $\overset{\text{π}}{\text{q}}$ Πα' ἀπηχεῖται δὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς μὲν, διὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως ἀγαλακτες, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως Νε. Ὡς $\overset{\text{π}}{\text{q}}$ $\underbrace{\quad}_{\text{κε}}$.

(1) Ὁ Πρῶτος ἤχος καλεῖται Δωριος, καθότι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν Δωριῶν ἐφ' ἃν καὶ ἐδιδάχθη Ἐφεδρος τοῦτον, ὡς λέγουσιν, ὁ ἐκ Θράκης Θάμυρις. Ὁ ἤχος οὗτος χαρακτηρίζεται διὰ τὸ ἀξιοματικόν, τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ χαρμόσυνον καὶ τὸ κόσμιον ἦθος. Κυρίως ὁ Πρῶτος ἤχος ἔρχεται ἐκ τῆς βάσεως Κε, καθὸ κύριος ἤχος, καὶ ὡς τοιοῦτος ὀξύτερος τοῦ πλάγιου του κατὰ μίαν τετραφωνίαν. Ἐκ τῆς χορδῆς δὲ Κε, οὐκ ὀλίγα μαθήματα τῶν ἀρχαίων ἄρχονται, ἐν οἷς καὶ τὸ Κάθισμα «Τὸν τάφον σου Σωτῆρ» ἐπὶ τῆς βάσεως ὅμως τοῦ καθίσματος, ἦτοι ἐπὶ τῆς χορδῆς Κε, τίθεται ἡ χρῶα τοῦ Β' ἤχου Δι, ψαλλόμενον οὕτω χρωματικῶς τοῦτέστιν ἐκ βάσεως Κε ὡς πρὸς τὴν ὀξύτητα, Δι δὲ ὡς πρὸς τὰ διαστήματα

Δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ ἤχου τούτου εἰς μὲν τὸ Στιχηρα-
ρικὸν μέλος εἶναι οἱ Πα, Γα, εἰς δὲ τὸ Εἰρημολογικὸν οἱ Πα, Δι
καὶ εἰς τὸ Παπαδικὸν οἱ Πα, Γα, Δι, Κε. Π. χ.

π
 ρ Κυ ρι ε ε κε κρα ξα προ ο ος σε π ρ

π
 ρ Κυ ρι ε ε κε κρα α ξα προ ο ος σε ε ρ ρ

π
 ρ Κυ υ υ ρι ι ι ι ε π ρ

Ἐνταῦθα ὁ Πα καὶ ὁ Γα, εἶναι οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι
 Στιχηραρικῶς.

π
 ρ Η μα ας δι ε βί βα σε ε πι νι κι ον

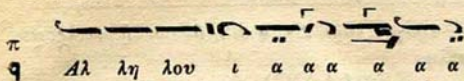
α α δο ον τας π ρ

Ἐνταῦθα ὁ Πα καὶ ὁ Δι, εἶναι οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι
 Εἰρημολογικῶς.

π
 ρ Ει κο νι ι ι ι ι ι ι ι ι ρ ρ

π
 ρ Χαι αι αι αι ρου ου βι ι ι ι ι ι μ ρ

π
 ρ Ζω ο ποι ω ω ω ω ω ω ω ω Δ ρ

Ἐνταῦθα οἱ Πα, Γα, Δι καὶ Κε, εἶναι οἱ δεσπόζοντες φθόγγοι Παπαδικῶς.

Ὁ πρῶτος ἦχος εἰς τὸ Στιχηραρικὸν μέλος ποιεῖ ἀτελεῖς μὲν καταλήξεις εἰς τοὺς Πα, Γα, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα. Εἰς τὸ Εἰρημολογικὸν μέλος, ἀτελεῖς μὲν ποιεῖ εἰς τοὺς Δι, Πα, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα. Καὶ εἰς τὸ Παπαδικόν, ἀτελεῖς μὲν ποιεῖ εἰς τοὺς Γα, Δι, Κε, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα.⁽¹⁾ Τοὺς περὶ ἀτελῶν, ἐντελῶν καὶ τελικῶν καταλήξεων κανόνας, ἐφήρμοσον εἰς τὰ περὶ δεσποζόντων φθόγγων παραδείγματα.

Ὁ πρῶτος ἦχος χροᾶς ἢ φθορᾶς ἔχει τὰς τοῦ διατονικοῦ γένους. Κυρία ὁμως χροᾶ πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἦχου, εἶναι αὕτη ρ.

§ 64. Εἰς τὰ μέλη τοῦ πρώτου ἦχου, ὡσάκις τίθεται ἡ χροᾶ τοῦ Κε ^δ, ἐπὶ τῆς βασίμου χορδῆς Πα, μεταφέρονται τὰ τετραχορδα, σχηματίζοντα οὕτω μικτὴν κλίμακα, ὡς πρὸς τὰς χορδὰς καὶ τὰ διαστήματα, καθιστώσα αὕτη τὰ μέλη ὡς πρὸς τὰς θέσεις των ἐμμελέστερα καὶ τεχνικώτερα. Διὰ τῆς ἐπιθέσεως ὁθεν τῆς χροᾶς Κε, εἰς τὸν Πα, τὸ ἐπὶ τὸ βαρὺ διάστημα Πα—Νη μείζον ὄν, ὀνομάζεται Κε—Δι. Ὡσαύτως τὸ Νη—Ζω ἐλάχιστον ὄν, ὀνομάζεται Δι—Γα, γενόμενον μείζον καὶ καθεξῆς. Τοῦτέστι τὰ ἐκ τοῦ Πα διαστήματα ἐνεργοῦσι μέχρι λύσεως τῆς φθορᾶς Κε, ὡς ἀπὸ τοῦ Κε ἀρχόμενα. Τοῦναντίον δὲ συμβαίνει ἐὰν τσθῆ ἐπὶ τῆς χορδῆς Κε, ἡ χροᾶ τοῦ Πα ρ· δηλαδὴ τὸ ἐπὶ τὸ δξὺ διάστημα Κε—Ζω ὀνομάζεται Πα—Βου, τὸ δξὺ Πα—Βου, ἔλασσον ὄν, ὀνομάζεται Δι—Κε, γενόμενον μείζον. Ὡσαύτως τὸ ἐπὶ τὸ βαρὺ διάστημα Δι—Γα μείζον ὄν, ὀνομάζεται Νη—Ζω, γενόμενον ἐλάχιστον καὶ καθεξῆς, μέχρι λύσεως τῆς φθορᾶς Πα ρ Ἐν ἄλλαις λέξεσι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χροῶν καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν τετραχορδῶν ἐπὶ τε τὸ βαρὺ καὶ τὸ δξὺ, σχηματίζε-

(1) Καὶ εἰς τὰ τρία μέλη τοῦ πρώτου ἦχου, ἐνίοτε γίνονται ἀτελεῖς καταλήξεις καὶ εἰς τὸν κατιόντα Ζω.

ται ἡ κλίμαξ τοῦ τροχοῦ, (ᾠρα Σχ. 4 σελ. 62) δι' ἧς ψάλλομεν τὰ ὡς εἴρηται μέλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ Δευτέρου ἤχου

§ 65. Ὁ δευτέρος⁽¹⁾ ἤχος ἀνάγεται εἰς τὸ χρωματικὸν γένος.

7
14
7
12
7
14
7

ν' σ' ζο' κ σ' Δ Γ σ' ε π σ' υ

Ἡ κλίμαξ δὲ τούτου βαδίζει κατὰ τὸ τρίχορον σύστημα, ἀρχομένη ἐκ τῆς χορδῆς Νη, ὡς δεικνύνται ἐν τῷ παρόντι διαγράμματι.

Τὰ διαστήματα⁽²⁾ τῆς παρούσης κλίμακος εἰσὶ δύο εἰδῶν ἐλάχιστον καὶ μείζον.⁽³⁾ Ταῦτα ἀρχόμενα ἐκ τοῦ βασίμου φθόγγου Νη, ἐπαναλαμβάνονται μέχρι τοῦ ἀντιστοίχου ὀξέος Νη.

Ἡ κλίμαξ αὕτη ἀρχομένη ἐκ τῆς χορδῆς Νη, δὲν ἀντιφωνεῖ ὡς δευτέρος, ἄνω τοῦ ὀξέος Νη. Τοῦτέστι δὲν δυνάμεθα νὰ βαδίσωμεν πρὸς τὸ ἀνιέναι καὶ κατιέναι ἐπ' ἄπειρον, ἄνευ μεταβολῆς τῶν διαστημάτων. Συνεπῶς ὁσάκις πρόκειται νὰ ὀδεύσωμεν ἄνω τοῦ ὀξέος Νη, τὰ διαστήματα ταύτης ἀντικαθίστανται διὰ τῶν διαστημάτων τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου. Πρὸς ἐκδήλωσιν δὲ τούτου, θέτομεν ἐπὶ τοῦ ὀξέος Νη τὴν χροάν τοῦ πλαγίου δευτέρου σ' (Δι), ἡ

Σχ. 5 68

(1) Ὁ δευτέρος ἤχος κατὰ τοὺς ἀρχαίους καλεῖται Λόδιος. Ἐκ τῆς Λυδίας ἔλκων τὴν καταγωγὴν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλικμάνο. Οὗτος ἐφευρὲς τὸν Λόδιον τρόπον. Ἐγραψε δὲ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, περὶ Μουσικῆς ἄλλοι ὅμως λέγουσιν ὅτι τοῦ ἤχου τούτου ἐφευρέτης εἶναι ὁ Ἀμφίων, καὶ ἕτεροι ὁ Ὀλυμπος. Τὸν δευτέρον ἤχον χαρακτηρίζει τὸ λιγυρόν, τὸ συγκινητικὸν καὶ χαῖνον. Ὁ δευτέρος ἤχος, κατὰ παράδοσιν, καλεῖται καὶ ἀγγελικός. Λέγεται δ' ὅτι τοῦ Κυρίου βαπτιζομένου, οἱ ἄγγελοι ἔμελλον τοὺς ὕμνους εἰς ἤχον δευτέρον.

(2) Τὰ διαστήματα τῆς κλίμακος τοῦ Β' ἤχου, ἐλήφθησαν ἐκ τῶν τῆς διατονικῆς, ἔτε ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα.

(3) Κατ' ἐλάχιστον διάστημα καὶ μείζον, βαδίζουσα ἡ κλίμαξ, ἦτοι

ἐπὶ τοῦ Δι τοῦ δευτέρου ἤχου, τὴν χρόαν τοῦ πλαγίου του
 Πα. (1)

Ὅσον δ' ἀφορᾷ περὶ τῶν ἐκ τοῦ βασίμου Νη χορδῶν τῆς κλίμακος πρὸς τὸ κατιέναι, οὐδεὶς λόγος γίνεται, διότι αἱ μελωδίαί τοῦ δευτέρου ἤχου μέχρι τοῦ βασίμου ἢ κατιόντος Νη κατέρχονται. Ἐὰν ὅμως παρουσιασθῇ ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν τοῦ βασίμου Νη, τότε ἐπ' αὐτοῦ θέτομεν τὴν χρόαν σ Δι τοῦ πλαγίου δευτέρου, ἀντικαθιστῶντες οὕτω δι' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τὸ βαρὺ διαστήματα.

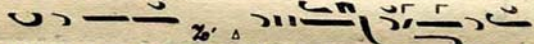
§ 66. Αἱ μελωδίαί τοῦ δευτέρου ἤχου, ἄρχονται ἐκ τῆς χορδῆς Δι ἢ τῆς Βου. Ἀπηχεῖται δὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς μὲν διὰ πολυσυλλάβου λέξεως **λεαλεές**, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως **Νε** ὡς

7 μὲ 12 τμήματα, τὸ ἄθροισμα τῶν τμημάτων τῆς ὅλης κλίμακος, ἀνέρχεται εἰς 64 μέρη. Ἐπειδὴ δὲ ἐκάστη κλίμαξ διὰ νὰ ἴηται πλήρης, δεόν νὰ ἔχη 68 μέρη ἢ τμήματα, ἕνεκα τούτου, ὅπως συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα τέσσαρα μέρη, τὸ πάλοι, οἱ μὲν τῶν διδασκάλων προσέθεσαν τέσσαρα τμήματα εἰς τὰ δύο ἐλάχιστα διαστήματα τῆς κλίμακος, ἦτοι εἰς τὸ Νη—Πα τοῦ κάτω τετραχορδου καὶ εἰς τὸν Δι—Κε τοῦ ἄνω, γενόμενα οὕτω ἀπὸ ἐπτά, ἑννέα ἕκαστον, οἱ δὲ, τὰ τέσσαρα μέρη προσέθεσαν εἰς τὰ δύο μείζονα Πα—Βου καὶ Κε—Ζω γενόμενα ταῦτα ἀπὸ δώδεκα, δεκατεσσάρων τμημάτων ἕκαστον. Ἡ προσθήκη ὅθεν αὕτη γίνεται ὅπως φέρη ἢ κλίμαξ ἄθροισμα 68 μερῶν. Συνεπῶς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἢ προσθήκη αὕτη, οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἔνασκει εἰς τὸ μέλος, ἀλλ' ἀποβλέπει εἰς τὴν θεωρίαν, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ κλίμαξ τοῦ δευτέρου ἤχου, βαδίζει κατὰ διωψίαν.

(1) Ὅσάκις αἱ μελωδίαὶ ἀνέρχονται τοῦ ὀξέος Νη, εἰν τυχὸν δὲν εὑρίσκειται χρόα τοῦ πλαγίου δευτέρου, ἐννοεῖται τοιαύτη ὡς ὑπάρχουσα, ψαλλομένων οὕτω τῶν μελωδιῶν ὡς πρὸς τὰς ἄνω τοῦ ὀξέος Νη χορδᾶς, διὰ τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δευτέρου.

Ὁ δεύτερος ἦχος σημειοῦται ἐπὶ τῶν μελωδιῶν οὕτω . Μαρτυρίας ἔχει τὰς ἐν τῇ κλίμακι σημειουμένας. Χρόας δὲ τὰς παρούσας δύο . Τούτων ἡ μὲν εἶναι διὰ τὰς χορδὰς Νη (βάσιμον), Βου, Δι καὶ Ζω, ἡ δὲ διὰ τὰς Πα, Γα, Κε καὶ Νη (ὀξείαν). Ἡ χροὰ αὕτη δεικνύει τὸν δεύτερον ἦχον, παριστάνουσα τὸν Δι ἢ τὸν Βου, ἐνῶ ἡ ἑτέρα τὸν Κε. Αἱ χροαὶ αὗται τιθέμεναι ἐναλλάξ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χορδὰς, δέου ἐπ' αὐτῶν νὰ τίθηνται πρὸς ὀδηγίαν καὶ εὐκολίαν τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τῶν φθόγγων. Π. χ.   .

Δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ ἦχου τούτου εἰς τὸ Στιχηθαρικὸν Εἰρημολογικὸν καὶ Παπαδικὸν μέλος εἶναι οἱ Βου, Δι, Ζω, τὸ Εἰρημολογικόν, ὅμως μέλος ψαλλόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διατῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου του δευτέρου, ἔχει τοὺς Πα καὶ Δι.¹ Π. χ.

 Πα σα πνο η Η η η λι ι ι ι ος

 Ε ε ε λε ε ε ε ος Ε ε λε η

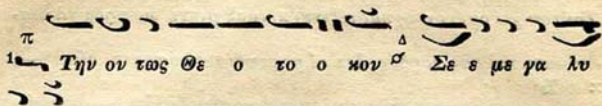

 σου η μας ταις αγ γε λι ι καις δο

 ρυ φο ρου με ε νου αλ λη λου ι α α α

 α α α

Ἐν τοῖς παροῦσι παραδείγμασιν οἱ φθόγγοι Βου, Δι καὶ Ζω, εἰσὶν οἱ δεσπόζοντες στιχηθαρικῶς εἰρημολογικῶς καὶ παπαδικῶς.

(1) Οἱ Ἕλληες τὸν δεύτερον ἦχον μετεχειρίζοντο καὶ εἰς τὰ τρία γένη. Ἐνεκα ὅμως τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, εἰς ἡμᾶς διετηρήθη μόνον τὸ χρωματικόν.

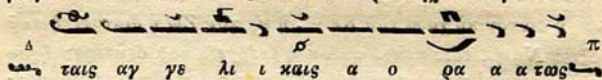

νο μεν. Τὸ παράδειγμα δεικνύει τὸν δευτέρου ἦχον εἰρμολο-
 γικῶς διὰ τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου του. Ὅθεν οἱ φθόγγοι
 Δι καὶ Πα, εἰσὶν δεσπόζοντες εἰρμολογικῶς.

Ὁ δευτέρος ἦχος ποιεῖ καταλήξεις εἰς τὸ Στιχηραρικὸν καὶ
 Παπαδικὸν μέλος ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Βου, ἐντελεῖς δὲ καὶ τε-
 λικὰς εἰς τὸν Δι. Εἰς δὲ τὸ Εἰρμολογικὸν ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν
 Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα. Τὰς ἀτελεῖς, ἐντελεῖς
 καὶ τελικὰς καταλήξεις, ἐφήρμοσαν εἰς τὰ περὶ δεσποζόντων
 φθόγγων παραδείγματα.

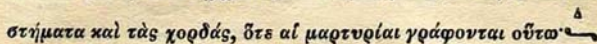
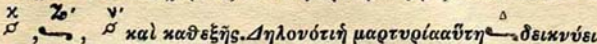
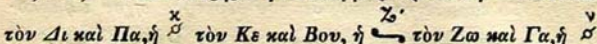
Ὁ δευτέρος ἦχος καὶ ὁ πλάγιος τοῦ δευτέρου, εἰς τὸ εἰρμο-
 λογικὸν μέλος ἐναλλάσσονται (2) ἦτοι ὁ μὲν δευτέρος φάλλεται
 μὲ τὴν κλίμακα τοῦ πλαγίου δευτέρου, ὁ δὲ πλάγιος τοῦ δευτέ-
 ρου, ὡς θὰ ἴδωμεν, μὲ τὴν κλίμακα τοῦ δευτέρου ἦχου.

§ 67. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁσάνις πρόκειται νὰ ἐνέλθωμεν ὀξύτε-
 ρου τοῦ ὀξέος Νη, ἐπειδὴ ἡ κλίμαξ τοῦ δευτέρου ἦχου δὲν ἀντι-
 φωνεῖ, θέτομεν τὴν χορὰν τοῦ πλαγίου δευτέρου εἰς τὸν Δι,
 ἢ τὴν τοῦ Δι εἰς τὸν ὀξύ τοῦ δευτέρου ἦχου Νη οὕτω

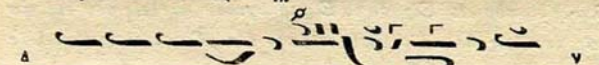
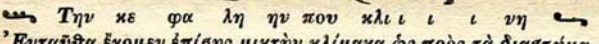
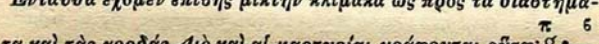

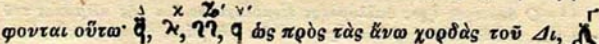
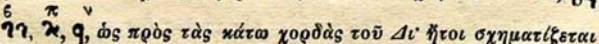
(1) Ὁ δευτέρος ἦχος φαλλόμενος εἰρμολογικῶς διὰ τῆς κλίμακος τοῦ
 πλαγίου τοῦ δευτέρου, βάσειν ἔχει τὸν Πα. Ἡ βάσις ὁμοῦς αὕτη γράφε-
 ται καὶ οὕτω —————. Τοῦτέστιν ἐπὶ τῶν χορδῶν Βου καὶ Δι, θέτο-
 μεν τὴν χορὰν τοῦ πλαγίου δευτέρου Πα, φάλλοντες οὕτω τὰ ἐκ
 τῶν Βου καὶ Δι μέλη μὲ ὀξύτεραν μὲν βάσειν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τοῦ
 Πα ὁμοῦς ἀρχόμενα ὡς πρὸς τὰ διαστήματα.

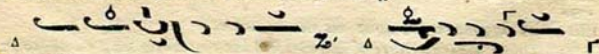
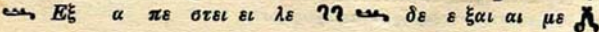
(2) Τοῦτο γίνεται διότι οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι οὕτω πως τὰ σόντομα
 μέλη ἀμφοτέρων τῶν ἠχων μετεχειρίζοντο.

Τούτου γενομένου σχηματίζεται κλίμαξ μικτή ὡς πρὸς τὰ δια-
 στήματα καὶ τὰς χορδὰς, ὅτε αἱ μαρτυρίαὶ γράφονται οὕτω
^κ ^{ζ'} ^{ν'}
^σ , καὶ καθ' ἑξῆς. Δηλονότι ἡ μαρτυρία αὕτη δεικνύει
 τὸν Δι καὶ Πα, ἢ ^κ τὸν Κε καὶ Βου, ἢ ^{ζ'} τὸν Ζω καὶ Γα, ἢ ^{ν'}
 τὸν Νη καὶ Δι κτλ.

Ὁσάκις τίθεται ἡ τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου χροὰ τοῦ Δι
 εἰς τὴν τοῦ δευτέρου ἤχου χορδὴν Γα, τότε μεταβαίνομεν εἰς
 τὸν πλάγιον τοῦ δευτέρου ἤχου οὕτω

 Ἄ Την κε φα λη ην που κλι ι ι ι νη
 Ἐνταῦθα ἔχομεν ἐπίσης μικτὴν κλίμακα ὡς πρὸς τὰ διαστήμα-
 τα καὶ τὰς χορδὰς. Διὸ καὶ αἱ μαρτυρίαὶ γράφονται οὕτω ^π ⁶
^π ⁶ ἦτοι ἡ μαρτυρία ^σ δεικνύει τὸν Γα καὶ Δι, ἢ ⁶ τὸν
 Βου καὶ Γα, ἢ ^π τὸν Πα καὶ Βου καὶ ἢ ^ν τὸν Νη καὶ Πα κτλ.
 ψαλλόμενα οὕτω τὰ μέλη διὰ τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δευτέ-
 ρου ἤχου.

§ 68. Ὁσάκις εἰς τὴν χορδὴν Δι τοῦ δευτέρου ἤχου, εὐρίσκει-
 ται ἡ διατονικὴ χροὰ τοῦ Κε ^δ, ἢ εἰς τὸν Ζω ἡ διατονικὴ τοῦ
 ὀξείου Νη ^ζ, τότε παύσει πλέον ἢ ἐνέργεια τοῦ δευτέρου ἤχου
 καὶ ἔρχεται ἡ τοῦ διατονικοῦ. Ἐνεκα τούτου, αἱ μαρτυρίαὶ γρά-
 φονται οὕτω ^δ ^κ ^{ζ'} ^{ν'}
^δ ^κ ^{ζ'} ^{ν'} ὡς πρὸς τὰς ἄνω χορδὰς τοῦ Δι, ^σ
^δ ^κ ^{ζ'} ^{ν'} ὡς πρὸς τὰς κάτω χορδὰς τοῦ Δι ἦτοι σχηματίζεται
 μικτὴ κλίμαξ ὡς πρὸς τὰς χορδὰς καὶ τὰ διαστήματα, ψαλλόμε-
 νων, οὕτω τῶν μελῶν διατονικῶς. Π. χ.

 Ἄ Ἐξ α πε στει ει λε ^{ζ'} δε ε ξαι αι με ^σ

§ 69. Ὁμοίως ἐὰν τεθῆ εἰς τὴν χορδὴν Δι τοῦ δευτέρου ἤ-
 χου, ἡ διατονικὴ χροὰ τοῦ Πα ρ, τὸ μέλος ψάλλεται διατονικῶς
 ἐκ βάσεως Δι ὡς Πα. Τούτου γενομένου αἱ μαρτυρίαι γράφον-
 ται οὕτω $\overset{\Delta}{\rho}$, $\overset{\chi}{\kappa}$, $\overset{\zeta}{\eta}$, $\overset{\nu}{\theta}$ κτλ. ὡς πρὸς τὰς ἄνω τοῦ Δι χορδὰς, $\overset{\Gamma}{\delta}$,
 $\overset{\sigma}{\omega}$, $\overset{\pi}{\phi}$, $\overset{\nu}{\psi}$ κτλ. ὡς πρὸς τὰς κάτω τοῦ Δι χορδὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ τοῦ τρίτου ἤχου.

§ 70. Ὁ τρίτος⁽¹⁾ ἤχος μεταχειρίζεται ἀρχικῶς τὴν διατονι-
 κὴν κλίμακα. Ὅταν ὁμοῦς εἰς τὰς χορδὰς τῆς διατονικῆς κλίμα-
 κος Γα καὶ Ζω, τεθῆ ἡ ἑναρμόνιος χροὰ ρ, αὐ-
 τὴ σχηματίζει ἑναρμόνιον κλίμακα, ζητοῦσαν τὸ
 διάστημα Γα—Βου ἐν καταβάσει διέσειν, τὸ δὲ
 Κε—Ζω ἐν ἀναβάσει ὑφείσειν, ὡς ἐν τῇ παρού-
 σῃ κλίμακῃ δείκνυται.

12	$\overset{\pi}{\rho}$
13	$\overset{\nu}{\eta}$
3	$\overset{\zeta}{\eta}$
12	$\overset{\chi}{\kappa}$
12	$\overset{\Delta}{\delta}$
3	$\overset{\Gamma}{\eta}$
13	$\overset{\sigma}{\rho}$

Ὅς ἐν τῇ κλίμακῃ βλέπομεν, τιθεμένης μὲν
 τῆς ἑναρμονίου χροὰς εἰς τὸν Γα τοῦ κάτω τε-
 τραχόρδου, τὸ διάστημα Γα—Βου, γίνεται τε-
 ταρτημόριον. Τούτου γενομένου διὰ τῆς ἐν κα-
 ταβάσει διέσεως, τὰ ἀφαιρούμενα τέσσαρα μέ-
 ρη ἐκ τοῦ διαστήματος Γα—Βου, προστίθεν-
 ται εἰς τὸ διάστημα Βου—Πα, γεγόμενον οὕτω
 13 μερῶν, ἦτοι ἀπὸ ἑλασσον μείζον, τοῦ Πα—
 Νη μείζονος εὐρισκομένου εἰς τὴν θέσειν του-
 τιθεμένης δὲ τῆς ἑναρμονίου χροὰς εἰς τὸν Ζω,
 τὸ διάστημα Κε—Ζω, γίνεται ἐπίσης τεταρτη-

Σχ. 6 68

μόριον. Τούτου γενομένου διὰ τῆς ἐν ἀναβάσει ὑφέσεως, τὰ ἀ-
 φαιρούμενα εἰς μέρη ἐκ τοῦ διαστήματος Κε—Ζω, προστίθενται

(1) Τὸν τρίτον ἤχον καλοῦσι φρύγιον, ὡς ἐλθόντα ἐκ τῆς Φρυγίας
 διὰ τοῦ Μαρσίου. Χαρακτηρίζει δὲ αὐτὸν τὸ ἀλαζονικόν, τὸ ἀνδρικόν
 καὶ τὸ ἀρμονικόν. Ὁ Μάρσιος ἦν υἱὸς Ἰάγνιδος τοῦ ἐκ Φρυγίας, ἐν-
 δοξος μουσικῆς καὶ ἀλωδός.

εἰς τὸ διάστημα Ζω—Νη, γενόμενον οὕτω 13 μερῶν, ἦτοι ἀπὸ ἐλάχιστον μείζον. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, τιθεμένη ἡ χρῶα τοῦ ἑναρμονίου γένους εἰς τὸν Γα, ζητεῖ τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρὺ διάστημα, τεταρτημόριον τοῦ μείζονος τόνου, τὰ δὲ δεύτερον ἐπὶ τὸ βαρὺ καὶ τρίτον διαστήματα θέλει μείζονα· τιθεμένη δὲ εἰς τὸν Ζω, θέλει τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρὺ διάστημα τεταρτημόριον, τὰ δὲ ἄνωθεν αὐτοῦ δύο διαστήματα μείζονα. Ἡ χρῶα αὕτη ὡς τιθεμένη καὶ εἰς ἄλλην χορδὴν, τὰ αὐτὰ ἐφαρμόζονται.

Ἡ κλίμαξ τοῦ ἑναρμονίου (1) γένους ὁδεύουσα κατὰ τριφωνίαν ὁμοίαν, σχηματίζει κλίμακα, ἀπαρτιζομένην ἀπὸ πέντε μείζονα διαστήματα καὶ δύο τεταρτημόρια.

§ 71. Ἐκτὸς τῆς ἑναρμονίου ταύτης χρῶας ρ, ἔχομεν καὶ ἑτέρας τέσσαρας γραφομένας οὕτω ♪, ⚭, ρ, —ϑ. Καὶ περὶ μენტῶν δύο πρώτων ὁμιλοῦμεν ἀμέσως, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τελευταίως.

Ἐκ τῶν δύο τούτων χορῶν ♪ ⚭, (2) ἡ μὲν πρώτη τίθεται εἰς τὸν Κε, ζητοῦσα τὸ διάστημα Κε—Ζω ἐν ἀναβάσει μὲ ὑφῆσιν, ἦτοι τὸ διάστημα Κε—Ζω πέντε μερῶν καὶ τὸ Ζω—Νη ἑνδεκα, ἡ δὲ δευτέρα τίθεται εἰς τὸν Γα, ἀπαιτοῦσαν τὸ διάστημα Γα—Βου μὲ δίεσιν, ἦτοι τὸ διάστημα Γα—Βου πέντε μερῶν καὶ τὸ Βου—Πα ἑνδεκα· εἰς οἷονδῆποτε δὲ ἄλλον φθόγγον ἂν τεθῶσι τὰ αὐτὰ ἐφαρμόζονται. Ἴδὲ τὴν ἐνέργειαν τούτων διὰ τῆς κατωτέρω κλίμακος.

(1) Τὸ ἑναρμόνιον γένος διαφέρει τοῦ διατονικοῦ καὶ χρωματικοῦ γένους, καθόσον δὲν μετέχει, οὔτε τοῦ ἐλάσσονος καὶ ἐλάχιστου τοῦ διατονικοῦ, οὔτε τοῦ ἐλάχιστου καὶ ἡμιολίου τοῦ χρωματικοῦ.

(2) Αἱ δύο αὐταὶ χορῶαι ♪ ⚭, ἐτέθησαν ὡς ἑναρμόνιοι, πρὸς πλουτισμὸν καὶ εὐκόλον παράστασιν οἰασθῆποτε χορδῆς ἑναρμονίως· προπάντων δὲ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν εἰς τὸ ἑναρμόνιον γένος συχνῶν ὑφέσεων καὶ διέσεων. Τοῦτέστιν αὐταὶ ἀντικαθιστῶσι τὰς τε ὑφέσεις καὶ διέσεις.

12	Πα
	Νη
11	Ζω
5	Κε ♀
12	Δι
12	Γα ♂
5	Βου
11	Πα

Σχ.7 68

των τούτων υπάρχουσα διαφορά, ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν θεωρίαν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν πράξιν. Συνδιαζόντες ὅθεν τὰς δύο ταύτας κλίμακας, σχηματίζομεν τὴν ἑναρμόνιον κλίμακα τοῦ τρίτου ἤχου, ἀρχομένην ἐκ τῆς χορδῆς Νη, ἥτοι τὴν παροῦσαν.

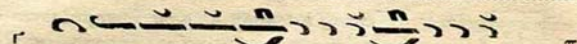
Τὸ σημεῖον τοῦ τρίτου ἤχου γράφεται οὕτως $\overset{\nu}{\eta}$, αἱ μελωδίαὶ δὲ ἄρχονται ἐκ τῆς χορδῆς Γα. Χρῆσται αὐτοῦ εἰσὶν ἡ τοῦ διατονικοῦ Γα ♂ καὶ αἱ τοῦ ἑναρμονίου, ἃς βλέπε ἐν τῇ παρούσῃ κλίμακι. Σημεῖα τῶν μαρτυριῶν ὄντων μὲν βαδίζῃ διατονικῶς εἶναι τὰ τῆς διατονικῆς κλίμακος, ὅταν δὲ ἑναρμονίως τὰ τῆς παρούσης κλίμακος.

Ὁ τρίτος ἤχος ἀπηχεῖται κατὰ τοὺς παλαιοὺς μὲν διὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως $\overset{\nu}{\eta}$ $\overset{\nu}{\eta}$, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως Νε' ὡς $\overset{\nu}{\eta}$ $\overset{\nu}{\eta}$ ἀρχομένων οὐτωτῶν μελῶν ἐκ χορδῆς Γα $\overset{\nu}{\eta}$

Ὁ τρίτος ἤχος δεσπόζοντας φθόγγους εἰς τὸ στιχηραρικὸν καὶ εἰρμολογικὸν μέλος ἔχει τοὺς Πα, Γα, Κε, εἰς δὲ τὸ Παπαδικὸν τοὺς Γα, Δι, Κε, Ζω. Π. χ.

Σχ.8 68

11	$\overset{\nu}{\eta}$
5	$\overset{\nu}{\eta}$
12	$\overset{\nu}{\eta}$ ♀
12	$\overset{\nu}{\eta}$
3	$\overset{\nu}{\eta}$ ♂
13	$\overset{\nu}{\eta}$
12	$\overset{\nu}{\eta}$

 77 Της Μαγ δα λι νη η ης Μα ρι ι ι ας π 9

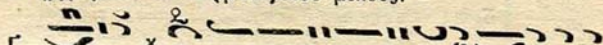

 77 Πε φω τι σται τα συμ παν τα ̄ Κυ ρι ε δο ο

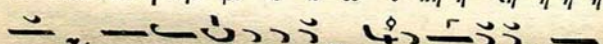

 ξα σοι 77

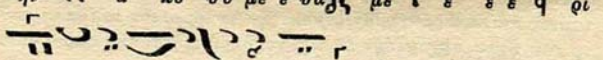
Ἐνταῦθα οἱ Πα, Γα, Κε, εἶναι δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ Στιχηραρικοῦ καὶ Εἰρημολογικοῦ μέλους.

 77 Πα σαν ̄ την βι ω ω τι ι κη η 77 η η η η

 ην 77 α πο θυ με ε θα ̄ με ι ε ε ε 9 ρι

ι μνα α 7α α α α αν 77 Ἐνταῦθα δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ Παπαδικοῦ μέλους εἶναι οἱ Γα, Δι, Κε, Ζω.

Ὁ ἦχος οὗτος εἰς τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Εἰρημολογικὸν μέλος ποιεῖ καταλήξεις ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Κε καὶ ἐνίοτε εἰς τὸν κατιόντα Νη, ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν Πα καὶ τελικὰς (1) εἰς τὸν Γα. Εἰς τὸ Παπαδικὸν δὲ ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Πα, Κε, Ζω, Νη, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Γα. Τὰς ἐν γένει καταλήξεις καὶ τῶντριῶν μελῶν ἐφήρμοσον ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων τῶν δεσποζόντων φθόγγων.

§ 72. Εἰς τὰ Παπαδικὰ μέλη τοῦ τρίτου ἤχου συνήθως τίθεται

(1) Εἰς τινὰ Κοιτάκια τοῦ τρίτου ἤχου, ὡς ἡ Παρθένος Σήμερον κτλ. ἡ τελικὴ κατάληξις γίνεται εἰς τὸν Νη (βαρὺ) καίτοι ἀρχόμενα ἐκ τῆς χορδῆς Γα.

(2) Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Στιχηραρικῶν καὶ εἰρημολογικῶν μελῶν, εἰς μὲν τὰς ἀτελεῖς καὶ ἐντελεῖς καταλήξεις δεῖον οἱ ἰσοκράται νὰ κρατῶσι τὸ ἴσον τοῦ Πα, εἰς δὲ τὰς τελικὰς τὸ τοῦ Γα.

τέθῃ ἢ ἑναρμόνιος αὐτῆ χροᾶ ♀, ἢ δὲ εἶναι ἑναρμόνιος ὡς πρὸς τὸ κάτω τετραχορδον καὶ διατονικῆ ὡς πρὸς τὸ ἄνω, καθόσον ἐπὶ τῆς χορδῆς Γα ἐτέθῃ ἢ ἐτέρα ἑναρμόνιος χροᾶ .^ο

§ 74. Μετὰ τὰς τρεῖς ἑναρμονίους χροᾶς ρ ♀ δ, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν δύο ὑπολειπομένων ἐτιἑναρμονίων χορῶν, ἦτοι τῶν σημειουμένων οὕτω ρ — ϑ. Τούτων τῶν χορῶν ἡ μὲν πρώτη τίθεται εἰς τὸν Δι, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὸν Κε. Καὶ πρῶτον περὶ ταύτης ρ. Ἡ χροᾶ αὐτῆ τιθεμένη εἰς τὸν Δι, ἐνεργεῖ μόνον ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ ὀρίζει τὰ τέσσαρα διαστήματα τοῦ κατιόντος τετραχορδου ὡς ἐξῆς. Τὸ διάστημα Δι — Γα τριτημόριον, τὰ δὲ λοιπὰ Γα — Βου, Βου — Πα καὶ Πα — Νη ἀνὰ δώδεκα μέρη, ἦτοι μείζονα, ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ κλίμακι δεικνυνται.

ν'	7
ζ'	—
η	9
χ	—
ψ	12
φ	—
χ'	4
γ	12
β	—
α	12
π	—
σ	12
ρ	—
υ	12
φ'	—
Σχ.	10
68	

Ἴνα ἐννοήσωμεν τὸν σχηματισμὸν ταύτης τῆς κλίμακος, λέγομεν τὰ ἐξῆς. Τιθεμένης τῆς παρουσίας χροᾶς ρ εἰς τὴν χορδὴν Δι τῆς διατονικῆς κλίμακος, σχηματίζεται κλίμαξ μικτή, τοῦτέστι διατονικῆ ὡς πρὸς τὸ ἄνω τετραχορδον καὶ ἑναρμόνιος ὡς πρὸς τὸ κάτω. Ἐπομένως τὸ ἐν καταβάσει διάστημα τοῦ κάτω τετραχορδου Δι — Γα ἀπαιτεῖ δίσιν τετμημένην, ἐνεργοῦσαν τὴν μείωσιν κατὰ δύο τριτημόρια, ὡς γίνεται διὰ τῶν τῆς μειουεξίας καὶ πλεουεξίας σημείων. Μειοῦντες οὕτω τὸ διάστημα Δι — Γα κατὰ δύο τριτημόρια ἦτοι 8 μέρη, τοῦτο γίνεται τριτημόριον, ἐνφ τὸ Γα — Βου⁽¹⁾ διὰ τῆς εἰς αὐτὸ προσθέσεως τῶν 8 μερῶν, γίνεται ὑπερμείζον ἦτοι 15 μερῶν. Ἐπίσης τὸ διάστημα Βου — Πα ἐν καταβάσει ἀπαιτεῖ δίσιν. Ὅθεν αὐξάνοντες τοῦτο διὰ τῆς διέσεως κατὰ ἐν τεταρτημόριον, ὄπερ

(1) Ἐνταῦθα ὁ Βου δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν του ἀλλὰ κατὰ τι ὀξύτερον τότε θὰ ἦτο εἰς τὴν θέσιν του, ἐὰν τὸ διάστημα Γα — Βου εἶχε 15 τμήματα. Δέον ὅθεν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νὰ προσέχωμεν.

(2) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ μείζον διάστημα ἐνεῖχε 15 μέρη.

λαμβάνομεν ἐκ τοῦ διαστήματος Γα—Βου, τὸ διάστημα Βου—
 Πα ὅν 9 μερῶν, γίνεται μείζον ἤτοι 12, τοῦ διαστήματος Πα—
 Νη μένοντος εἰς τὴν θέσιν του. Οὕτω πως πράττοντες ἔχομεν
 ἐν τῇ κλίμακι τὸν Δι—Γα τριτημόριον ἤτοι 4 μερῶν, τὰ δὲ λοι-
 πὰ τρία Γα—Βου, Βου—Πα, Πα—Νη μείζονα ἤτοι ἀνὰ 12 μέ-
 ρη ἕκαστον. Π. χ.

Ἡ χορὰ αὕτη εἰς ολονδήποτε φθόγγον καὶ ἂν τεθῆ, οὗτος προ-
 φέρεται ὡς Δι, ἐνεργουμένων τῶν διαστημάτων κατὰ τὴν ἀνω-
 τέρω διατύπωσιν.

§ 75. Αὕτη ἡ χορὰ ἀνήκουσα εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος,
 τίθεται εἰς τὴν χορδὴν Κε(1) καὶ ἐνεργεῖ ἓνα τόνον ἐπὶ τὸ βα-
 ρὺν καὶ ἓνα ἐπὶ τὸ ὀξύ· τοῦτέστιν τιθεμένη εἰς τὸν Κε, ζητεῖ ἐπὶ
 τὸν βαρὺν τὸν πρῶτον φθόγγον ἤτοι τὸν Δι δίσιν τετμημένην,
 τὸν δὲ Γα εἰς τὴν θέσιν του, ἐπὶ τὸ ὀξύ δὲ τὸν Ζω ὑφασιν, τὸν
 δὲ Νη εἰς τὴν θέσιν του. Ἴδὲ τὴν κλίμακα ταύτης.

	π
12	9
	ν
11	77
ρ	ζ
5	77
	χ
3	9
σ	
	Δ
21	7
	γ
7	77
	6
9	π
	9
68	

Ἡ παροῦσα κλίμαξ σχηματίζεται ὡς ἐξῆς. Ἐπὶ
 τῆς χορδῆς Δι ἐν καταβάσει τιθεμένης διέσεως
 τετμημένης, ἐλαττοῦμεν τὸ διάστημα Κε—Δι κατὰ
 τὸ ἥμισυ καὶ κατὰ ἓν τεταρτημόριον· ἤτοι ἀφαι-
 ροῦμεν 9 ἐξ αὐτοῦ μέρη, ἅτινα προσθέτομεν εἰς
 τὸ ἀμέσως ἐπόμενον διάστημα Δι—Γα, ὅτε τὸ δι-
 άστημα Κε—Δι γίνεται 3 μερῶν, τὸ δὲ Δι—Γα
 21· ἀπὸ τῆς χορδῆς δὲ Γα καὶ κατωτέρω κατερχό-
 μεθα φυσικῶς Ὠσαύτως ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ ὀξέ-
 ος Ζω τιθεμένης ὑφέσεως, τὸ διάστημα Κε—Ζω
 ἐλαττοῦμεν κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ μᾶλλον ἀποφεύγον-
 τες τὸν κλασματικὸν ἀριθμὸν, ἐλαττοῦμεν κατὰ
 ἓν τριτημόριον, ὅπερ προσθέτομεν εἰς τὸ διάστη-
 μα Ζω—Νη. Οὕτω δὲ ἔχομεν τὸ Κε—Ζω 5 με-

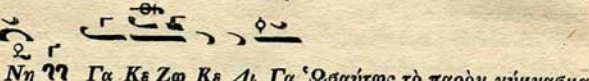
Σχ. 11

(1) Τιτὲς φρονοοῦσιν ὅτι διὰ τῆς τῆς χορᾶς Κε προφέρομεν τὸν
 φθόγγον Δι· τὸ τοιοῦτον ἡμεῖς ἀποκροῶμεν.

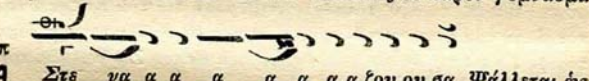
ρων, τὸ δὲ Ζω—Νη 11. Ἡ χροὰ αὐτὴ τιθεμένη εἰς ολονδήποτε ἄλλον φθόγγον, οὗτος προφέρεται ὡς Κε, ἐνεργοῦσα κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Πρὸς τούτοις ἰδὲ καὶ σχετικὰ παραδείγματα.

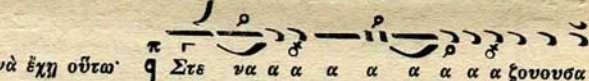
 Πα Γα Δι Κε Δι Γα Βου Νη Νη Κε Ζω Κε Ζω Νη

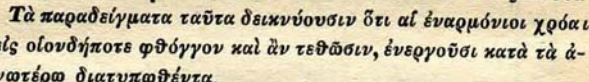
 Γα Βου Βου Γα Νη Δι Γα Γα Βου Γα Δι

 Νη Γα Κε Ζω Κε Δι Γα

 Στε να α α α α α α ζου ου σα

 να ἔχη οὐτώ Στε να α α α α α α α ζου ου σα

Τὰ παραδείγματα ταῦτα δεικνύουσιν ὅτι αἱ ἐναρμόνιοι χροαὶ εἰς ολονδήποτε φθόγγον καὶ ἂν τεθῶσιν, ἐνεργοῦσι κατὰ τὰ ἀνωτέρω διατυπωθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τοῦ τετάρτου ἤχου.

§ 76. Ὁ τέταρτος ἤχος⁽¹⁾ ἀνήκει εἰς τὸ διατονικὸν γένος. Συνεπῶς ἐνεργεῖ κατὰ τὸ ἡκτάχορδον σύστημα, ἦτοι τὴν διατονικὴν κλίμακα ὄρα σχ. 1. Ὁ ἤχος οὗτος εἰς τὸ Στιχηραρικὸν μέ-

(1) Ὁ τέταρτος ἤχος καλεῖται Μιξολόδιος. Καθὰ λέγει ὁ Ἀριστότελος καὶ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος. ἡ εὐρεσις αὐτοῦ ἀποδίδεται εἰς τὴν Λεσβίαν Σαρκά. Διακρίνεται δὲ αὐτόν, τὸ πανηγυρικόν, τὸ χορευτικόν, τὸ παιδρὸν καὶ τὸ ἡδαικόν.

λος ἔρχεται ἐκ τῆς χορδῆς Πα, εἰς τὸ Εἰρμολογικὸν ἐκ τῆς χορδῆς Βου καὶ εἰς τὸ Παπαδικὸν ἐκ τῆς χορδῆς Δι. (1) Σημειοῦται

δὲ οὕτω

Χρόαι εἰσὶν αὐτῆς διατονικῆς κλίμακος. Κυρίως ὁμως ἡ ρ Πα διὰ τὸ Στιχηραρικόν, ξ Βου διὰ τὸ Εἰρμολογικὸν καὶ α Δι τὸ Παπαδικόν. Ὡσαύτως μαρτυραὶ εἰσὶν αὐτῆς διατονικῆς κλίμακος. Ὅθεν τοῦ Στιχηραρικοῦ μέλους ἡ βάσις δηλοῦται διὰ τῆς μαρτυρίας π ρ , τοῦ Εἰρμολογικοῦ διὰ τῆς β καὶ τοῦ Παπαδικοῦ διὰ τῆς α .

Ὁ τέταρτος ἦχος εἰς μὲν τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Εἰρμολογικὸν μέλος ἀπηχεῖται διὰ τῆς λέξεως Νε εἰς δὲ τὸ Παπαδικὸν διὰ τῆς

πολυσυλλάβου λέξεως ἄγια· Π. χ. $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\pi}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\beta}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\rho}$ καὶ ἄλ-

$\underbrace{\quad\quad\quad}_{\beta}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\xi}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\xi}$ (κατὰ τοὺς παλαιοὺς) $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\rho}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$
 $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$ $\underbrace{\quad\quad\quad}_{\alpha}$

Δεσπόζοντας φθόγγοι εἰς μὲν τὸ Στιχηραρικὸν μέλος ἔχει τοὺς Πα, Βου, Δι, εἰς δὲ τὸ Εἰρμολογικὸν τοὺς Βου, Δι, καὶ εἰς τὸ Παπαδικὸν τοὺς Βου, Δι, Ζω. Ποιεῖ δὲ καταλήξεις εἰς τὸ Στιχηραρικὸν μὲν μέλος ἀτελεῖς εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς εἰς τὸν Πα καὶ τελικὰς εἰς τὸν Βου. Εἰς τὸ Εἰρμολογικὸν δὲ, ἀτελεῖς εἰς τοὺς Βου,

(1) Ἐκ τῆς βάσεως Δι τοῦ Παπαδικοῦ μέλους, ψάλλονται καὶ ἕτερα μέλη, ὡς κεκραγάρια δοξολογίαι κτλ. Ὡσαύτως ἀπολυτίκια, κοντάκια καθίσματα κτλ. Τὰ τελευταῖα ὁμως ταῦτα, ψάλλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρωματικῶς, τιθεμένης οὕτω ἐπὶ τῆς χορδῆς Δι, ὅτε μὲν τῆς χορᾶς τοῦ δευτέρου ἤχου ρ , ὅτε δὲ τῆς τοῦ πλαιγίου δευτέρου α .

Δι, έντελείς καὶ τελικὰς εἰς τὸν Βου. Καὶ εἰς τὸ Παπαδικὸν ἀ-
τελείς μὲν εἰς τοὺς Νη, Βου, έντελείς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Δι.
'Ἰδὲ καὶ σχετικὰ γυμνάσματα τῶν δεσποζόντων φθόγγων ὡς καὶ
τῶν καταλήξεων τῶν ἐν γένει μελῶν.

π Δε ε ε ε ξαι Χρι ι ι στε κ ο θε ε ος Δ

των ι κε ε ε τη η ην σου και ε λε η

σο ο ον με κ 'Ενταῦθα οἱ φθόγγοι Πα, Βου, Δι εἶναι δεσπό

ζοντες στιχηραρικῶς κ Καὶ α α σω γη θο με νος Δ

τα αυ της τα θαν μα τα κ 'Ενταῦθα οἱ Βου, Δι εἶναι δε-

σπόζοντες εἰρηολογικῶς Δ Τον Κυ υ υ υ η η υ υ

υ κ υ υ υ κ ρι ι ο ο ο το ο ο ο ον Δ

αλ λη λου ι α α α α α α 'Ενταῦθα

δεσπόζοντες φθόγγοι Παπαδικῶς εἶναι οἱ Βου, Δι, Ζω.

'Επὶ τούτοις τοῖς γυμνάσμασιν ἐφήμοσον τὰς ἀτελείς, έν-
τελείς καὶ τελικὰς καταλήξεις τῶν ἐν γένει μελῶν.

§ 77. Ὁ Στιχηραρικὸς τέταρτος ἤχος ἔχει βάσιν τὸν τῆς δια-

τονικῆς κλίμακος Πα ὡς καὶ ὁ πρῶτος ἦχος. Πλὴν ὁ τέταρτος διαφέρει⁽¹⁾ τοῦ πρώτου κατὰ τὸ Σύστημα, κατὰ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους καὶ κατὰ τὰς ἀτελεῖς καὶ τελικὰς καταλήξεις.

Ὁ τέταρτος ἦχος ἀρχόμενος ἐκ τῆς βάσεως Βου, καλεῖται λέγματος. ⁽²⁾

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ τοῦ πλαγίου πρώτου ἤχου

§ 79. Ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἦχος, ⁽³⁾ ἀνήκει εἰς τὸ διατονικὸν γένος, μεταχειριζόμενος τὴν κλίμακα τοῦ πρώτου ἤχου. Τὸ σημεῖον τῆς μαρτυρίας δι' ἧς δηλοῦται οὗτος εἶναι τόδε: $\text{A } \bar{\eta}$

Μαρτυρίαὶ τοῦ ἤχου τούτου εἶναι αἱ τῆς διατονικῆς κλίμακος ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ φθοραὶ κυρίως ὅμως διὰ μὲν τὰ ἐκ τοῦ Πα μέλη εἶναι αὕτη ρ, διὰ δὲ τὰ ἐκ τοῦ Κε αὕτη δ.

Ὁ ἦχος οὗτος κατὰ μὲν τοὺς παλαιοὺς ἀπηχεῖται διὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως *αἰεάλαες*, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως *Νε*. Δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς μὲν τὸ Σιχηραρικὸν καὶ Παπαδικὸν μέλος εἰσὶν οἱ Πα, Δι, Κε, εἰς δὲ τὸ Εἰρημολογικὸν οἱ Κε, Νη.

(1) Διαφέρει ὁ τέταρτος σιχηραρικὸς ἦχος τοῦ πρώτου σιχηραρικοῦ κατὰ σύστημα, διότι ὁ μὲν τέταρτος βαδίζει κατὰ τὸ διαπασῶν σύστημα, ἐνῶ ὁ πρῶτος ὀδεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κατὰ τὸν τροχόν. Ἐπίσης διαφέρει ὁ τέταρτος τοῦ πρώτου ὡς πρὸς τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους, διότι ὁ μὲν τέταρτος ἦχος παρουσιάζει συνεχῶς τὸν Βου ὡς δεσπόζοντα κτλ. ἐνῶ πρῶτος ἦχος τὸν Γα κτλ. Ὁσαύτως διαφέρει ὁ τέταρτος τοῦ πρώτου καὶ κατὰ τὰς καταλήξεις, διότι ὁ μὲν τέταρτος ποιεῖ τὰς μὲν ἀτελεῖς καὶ ἐννελεῖς καταλήξεις εἰς τοὺς φθόγγους Βου, Δι, τὰς τελικὰς εἰς τὸν Βου Ἐνῶ ὁ πρῶτος τὰς μὲν ἀτελεῖς καὶ ἐντελεῖς καταλήξεις εἰς τοὺς φθόγγους Πα, Δι, τὰς δὲ τελικὰς εἰς τὸν Πα.

(2) Λέγτος καλεῖται, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἀπήγγειλον ὡς ἀπήχημα τῶν μελωδιῶν αὐτοῦ τὴν λέξιν λέγτος. Οὗτος ἐκαλεῖτο καὶ Μέσος τοῦ τέταρτου, διότι βασίζεται μεταξὺ τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ πλαγίου του, ἡτοι τοῦ Δι καὶ τοῦ Νη.

(3) Ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἦχος παραγόμενος ἐκ τοῦ πρώτου, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο ὑπερῳριος. Διακρίνεται δὲ οὗτος διὰ τὸ φιλοικτίρμον αὐτοῦ, τὸ θρηνώδες, τὸ διεγερτικὸν καὶ τὸ χαθνον.

Ποιεῖ δὲ εἰς τὸ Στιχηραρικὸν μέλος, ἀτελεῖς καταλήξεις εἰς τοὺς φθόγγους Δι, Κε, ἐντελεῖς εἰς τὸν Πα καὶ τελικὰς εἰς τὸν Δι. Εἰς τὸ Εἰρημολογικὸν μέλος, ποιεῖ ἀτελεῖς εἰς τὸν δξὸ Νη καὶ ἐντελεῖς καὶ τελικὰς εἰς τὸν Κε. Καὶ εἰς τὸ Παπαδικόν, ἀτελεῖς εἰς τοὺς Δι, Κε, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα. Ἐνίοτε εἰς τινα μέλη τοῦ Στιχηραρικοῦ, ὡς εἰς δοξαστικά κτλ. ἡ τελικὴ κατάληξις γίνεται εἰς τὸν Πα. Ἴδὲ καὶ γυμνάσματα τῶν δεσποζόντων φθόγγων καὶ τῶν καταλήξεων τῶν ἐν γένει μελῶν.

π ————— π ————— χ —————
 ρ Και ε πακου ουσου ρ ὁ Θε ος ρ και ε λε
 η σο ο ο ον με Δ με ε ε ε ε ε ε ε ε
 ?

εν. Οἱ Πα, Δι, Κε εἶναι δεσπόζοντες φθόγγοι Στιχηραρικῶς.

χ ————— γ' —————
 ρ Εν τω κε κρα γε ναι με προς σε ρ ει σα κου σου
 μου Κυ υ ρι ι ι ε.

Δεσπόζοντες εἰρημ. εἰσὶν Κε, Νη

π ————— Δ —————
 ρ Ζω ο ποι ω ω ω ω ω Δ Τρι α
 α α δι ρ αλ λη λου ι α α α α α α

Ἐνταῦθα δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ Παπαδικοῦ μέλους εἰσὶν οἱ φθόγγοι Πα, Δι, Κε. Ἐπὶ τῶν γυμνασμάτων δὲ τῶν δεσποζόντων φθόγγων, ἐφήρμοσον τὰς ἀτελεῖς ἐντελεῖς καὶ τελικὰς καταλήξεις τῶν ἐν γένει μελῶν.

§ 80. Ὅσακις τίθεται ἡ χροὰ τοῦ Πα ὧ εἰς τὴν χορδὴν Κε, μεταφέρονται τὰ τετράχορδα καὶ σχηματίζουσι κλίμακα μικτὴν ὡς πρὸς τὰ διαστήματα καὶ τὰς μαρτυρίας ἤτοι τὴν κατὰ τὸν τροχὸν τετράφωνον. Τοῦτο συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ Εἰρημολογικοῦ μέλους τοῦ πλαγίου πρώτου ἤχου. Π. χ.

ξω με θα ω ω Πα σχα λυτ ρον λυ υ υ πης

Ἐνταῦθα τὸ ὄξυ Πα—Βου ἔλασσον ὄν, ὀνομάζεται Δι—Κε γενόμενον οὕτω μείζον, τὸ δὲ βαρὺ Δι—Γα μείζον ὄν, ὀνομάζεται Νη—Ζω γενόμενον ἐλάχιστον κτλ. Τὰ ψαλλόμενα εἰρημολογικὰ μέλη ἀπὸ τοῦ φθόγγου Κε ὡς ἀπὸ τοῦ Πα, δεσπόζοντας μὲν φθόγγους ἔχουσι τοὺς Ζω, Δι, καταλήξεις δὲ ποιοῦσιν ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Δι, Κε, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Κε.

§ 81. Ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἤχου πολλάκις συνδιάζεται ὡς πρὸς τὸ ἄνω τετράχορδον, μετὰ τῆς παρούσης ἑναρμυνίου χροᾶς, τιθεμένης εἰς τὸν φθόγγον Ζω καὶ ζητούσης τοῦτον μὲ ὕψισιν. Τοῦτον γενομένον σχηματίζεται μικτὴ κλίμαξ, ἤτοι διατονικὴ ὡς πρὸς τὸ κάτω τετράχορδον καὶ ἑναρμόνιος ὡς πρὸς τὸ ἄνω. Ὅθεν ὅταν ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἤχου βαδίξῃ οὕτω, δεσπόζοντας μὲν φθόγγους ἔχει τοὺς Ζω, Δι, καταλήξεις δὲ ποιεῖ ἀτελεῖς εἰς τοὺς Κε, Δι, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς εἰς τοὺς Πα, Δι. Ἐνίοτε ὁ ἤχος οὗτος ἑναρμονίζεται καὶ ὡς πρὸς τὸ κάτω τετράχορδον τῆς κλίμακός του, ὅτε ἔχομεν ἐπίσης μικτὴν κλίμακα, ἤτοι ἑναρμόνιον ὡς πρὸς τὸ κάτω τετράχορδον καὶ διατονικὴν ὡς πρὸς τὸ ἄνω. Τὴν κλίμακα ταύτην ὡς καὶ τὴν ἀντίθετον ὡς πρὸς τὰ τετράχορδα ταύτης, ζήτησι εἰς τὸν τρίτον ἤχον, ἔνθα εἶδον ὅλα τὰ διαγράμματα τῶν μικτῶν κλιμάκων.

§ 82. Ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου ἤχου μεταχειριζόμενος τὴν ἐκτοῦ Πα τοῦ πρώτου ἤχου κλίμακα, εἰς τὸ Στιχηραρικὸν μέλος διαφέρει τοῦ πρώτου ἤχου, ὡς πρὸς τοὺς δεσπόμενους φθόγγους καὶ τὰς ἐν γένει καταλήξεις. Ἐνῶ δὲ τέταρτος ἤχος βάσιν ἐπίσης ἔχων τὸν Πα, εἰς τὸ στιχηραρικὸν μέλος διαφέρει τοῦ πρώτου ἤχου καὶ τοῦ πλαγίου πρώτου οὐ μόνον κατὰ τοὺς δεσπόμενους αὐτῶν φθόγγους καὶ τὰς ἐν γένει καταλήξεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ Σύστημα, καθὼς μεταχειριζόμενος τὸ δόκμα χορδῶν. Παραβάλλοντες ὁθεν τοὺς ἤχους τούτους ὡς πρὸς τοὺς δεσπόμενους φθόγγους, τὰς ἀτελεῖς, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς καταλήξεις, ὡς καὶ τὰ συστήματα, εὐρίσκομεν τὴν διαφορὰν τούτων, εὐκολυνόμενοι οὕτω εἰς τὴν διάκρισιν ἐκάστου τῶν ὡς εἴρηται τριῶν ἤχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου.

§ 83. Ὁ πλάγιος τοῦ δευτέρου ἤχου⁽¹⁾ ἀνήκει εἰς τὸ χρω-

3	π'	ματικὸν γένος. Διὸ μεταχειρίζεται τὴν ἐξῆς
	σ'	χρωματικὴν κλίμακα, συνισταμένην ἀπὸ δια-
18	ν'	στήματα ἐλάχιστα, μείζονα, τριημιτόνια ἢ ἡμι-
	ζ'	όλια καὶ τεταρτημόρια.

7	ζ'	Ἡ κλίμαξ αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο τετράχορ-
	χ	δα, ἧτοι εἰς κάτω Πα, Βου, Γα, Δι καὶ ἄνω Κε,
12		Ζω, Νη, Πα. Ἀμφότερα τὰ τετράχορδα ἔχουσι
	Δ	τὰ αὐτὰ διαστήματα. Συνδέονται δὲ διὰ τοῦ
3	σ'	διαξευτικοῦ διαστήματος Δι—Κε. Τὰ διαστή-
	ρ	ματα τῆς παρουσίας κλίμακος ἔχουσιν οὕτω.
18	γ'	Τὸ διάστημα Πα—Βου εἶναι ἐλάχιστον, τὸ
	β'	Βου—Γα τριημιτόνιον ἢ ² ἡμιόλιον, τὸ Γα—Δι
7	π	

(1) Ὁ πλάγιος τοῦ δευτέρου ἤχου, ὡς παραγόμενος ἐκ τοῦ δευτέρου, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο τρόπος Ἰκολόδιος· ὁ ἤχος οὗτος τυγχάνει κατάλληλος εἰς ἄσματα ἐπικῆθια καὶ ἡθονικά.

(2) Τριημιτόνιον ἢ ἡμιόλιον εἶναι τὸ διάστημα τὸ ἔχον τόνον καὶ ἡμιτόνιον· τοῦτέστι 18 τμήματα.

τεταρτημόριον, τὸ διαζευτικὸν Δι—Κε μείζον, τὸ Κε—Ζω ἐλάχιστον, τὸ Ζω—Νη τριημιτόνιον ἢ ἡμιόλιον καὶ τὸ Νη—Πα τεταρτημόριον. Δηλοῦται δὲ ὁ ἦχος οὗτος διὰ τοῦ σημείου τῆς ἀρκικῆς μαρτυρίας οὕτω , καὶ ἀπηχεῖται κατὰ μὲν τοὺς παλαιούς διὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως *λεχεάλεες*, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως *Νε*.

Ὁ ἦχος οὗτος ἔχει δύο χροᾶς . Τούτων ἡ μὲν πρώτη εἶναι διὰ τὰς χορδὰς Πα, Γα, Κε, Νη, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τὰς Βου, Δι, Ζω καὶ ὀξὺ Πα. Μαρτυρίας δὲ ἔχει τὰς ἐν τῷ κλίμακι σημειουμένας.

Αἱ μελωδίαί τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου ἄρχονται ἐκ τῶν χορδῶν Πα καὶ Δι. Καὶ ἐκ τοῦ Πα μὲν ἄρχονται αἱ τοῦ Στιχηραρικοῦ καὶ Παπαδικοῦ μέλους, ἐκ τοῦ Δι δὲ αἱ τοῦ Εἰρμολογικοῦ ψαλλόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς δευτέρου ἤχου, ἐκ τῆς χορδῆς Δι ἢ τῆς Κε. (1)

Ὁ πλάγιος τοῦ δευτέρου ἦχος, εἰς τινα μέλη ἄρχεται καὶ ἐκ τῆς βάσεως Δι. Π.χ.

^Δ Κα τε πλα γη σα αν α γνη

Δεσπόζοντες φθόγγοι τοῦ ἤχου τούτου, εἰς μὲν τὸ Εἰρμολογικὸν μέλος εἰσὶν οἱ Βου, Δι, εἰς δὲ τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Παπαδικὸν οἱ Πα, Δι, Κε. Ποιεῖ δὲ καταλήξεις, εἰς μὲν τὸ Εἰρμολογικὸν μέλος, ἀτελεῖς εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Βου. Εἰς δὲ τὸ Στιχηραρικόν, ἀτελεῖς εἰς τοὺς Δι, Κε, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα. Καὶ εἰς τὸ Παπαδικὸν ἀτελεῖς εἰς τοὺς

(1) Ἐκ τῆς βάσεως Πα τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δευτέρου, ἀνερχόμενοι μίαν τετραφωνίαν ἐρχόμεθα εἰς τὴν χορδὴν Κε. Ἐπὶ τῆς χορδῆς ταύτης ἐπιθέτοντες τὴν χροᾶν τοῦ Δι τοῦ δευτέρου ἤχου, σχηματίζομεν μαρτυρίαν μικτὴν ἐξ ἧς ψάλλομεν τὰ μέλη, μὲ διαστήματα τοῦ δευτέρου ἤχου ἐκ τοῦ Δι.

Δι, Κε, έντελεις εἰς τὸν Πα καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα καὶ Δι. (1)
 Τοὺς δεσπόμενους φθόγγους ὡς καὶ τὰς ἐν γένει καταλήξεις ἐ-
 φήμοσον ἐπὶ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων.

π χ π χ
 Κα τα ξι ω σον ἐν κα θα ρα καρ
 δι α σε ε δο ξα ξει δο ξα α
 ξει ει ει ει ει.

Ἐνταῦθα δεσπόμενοι φθόγγοι εἰρμο-

λογικῶς εἶναι οἱ Βου, Δι, I λα σθη η τι σ ο θε
 ος και σω ω ω ω ω ω σον με
 και σω σον με ε ε

Ἐνταῦθα δεσπόμενοι φθόγ-
 γοι Στιχηραρικῶς εἶναι οἱ Πα, Δι, Κε.

π χ π χ
 Ταις αγ γε λι καις α ο ρα α α τως δο
 ρυ φο ρου ου με νον τα α α ξε ε σι εν αλ
 λη λου ι α α α α α α α α α

(1) Αἱ τελικαὶ καταλήξεις τοῦ Στιχηραρικοῦ καὶ Εἰρμολογικοῦ μέ-
 λους γίνονται εἰς τὸν Δι, ὁσάκις πρόκειται νὰ παύσῃσιν οἱ χοροὶ, ἐνε-
 κα αἰτήσεως ἢ ἄλλου τινὸς ἀναγνώσματος.

§ 84. Ὅσακις ψάλλοντες τὰς μελωδίας τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου παρουσιάζεται ἀνάγκη νὰ ἀναβῶμεν ἄνω τοῦ ὀξείας Πα τῆς κλίμακος, τότε ἐπὶ τῆς χορδῆς Κε, θέτομεν τὴν χρωματικὴν

Ἡ κλίμαξ αὕτη ἀπαρτίζεται ἀπὸ τέσσαρα τετραχορδα.

	3	χ σ Δ	ταύτην χορὰν ρ ὡς Πα, ἢ ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ ὀξείας Πα, θέτομεν τὴν ἑτέραν χρωματικὴν χορὰν ρ ὡς Δι.
	18	Γ σ ε	Ὅσακις δὲ πρόκειται νὰ καταβῶμεν κάτω τοῦ βασίμου Πα, τότε ἐπὶ ταύτης τῆς χορδῆς Πα, θέτομεν τὴν χρωματικὴν ταύτην χορὰν ρ ὡς Κε, ἢ ἐπὶ τῆς χορδῆς τοῦ κατιόντος Νη, θέτομεν τὴν ἑτέραν χορὰν ρ ὡς Δι.
Δι	7	π σ ε	Τοῦτου γενομένου μεταφέρονται τὰ τετραχορδα ὅτε μὲν δευτέρως ὅτε δὲ βαρυτέρως, ἐναλλασσομένων οὕτω καὶ τῶν διαστημάτων χρωματικῶς, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ κλίμακι δείκνυνται. Ἴδὲ καὶ τὰ ἐξῆς παραδείγματα.
Πα	12	χ σ ε	
	3	Δ σ ε	
	18	π σ ε	χ π α ο ρα α α τωσ ρ, π
Κε	7	π σ ε	μυ υ υ στι ι κω ως Δ, πε ρι
Δι	12	χ σ ε	πε σου ου σα γυ υ νη η Δ
	3	π σ ε	
	18	χ σ ε	
	7	π σ ε	

Ταῦτα τὰ παραδείγματα ἐφήρμοσον ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων τετραχορδων, ἦτοι τοῦ ὀξείας καὶ βαρέως, τῆς παρούσης κλίμακος.¹

Σχ. 13 68 Δ

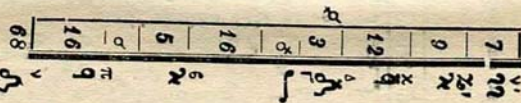
(1) Ὡς ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων βλέπομεν, τὸ ὀξὺ διάστημα Πα—Βου ἔλασσον ὄν, διὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης τῆς χορδῆς ρ εἰς τὴν χορδὴν τοῦ Κε ὡς Πα, ὀνομάζεται Δι—Κε, γενόμενον οὕτω μείζον καὶ χρησιμεύον ὡς διαζευτικὸν διάστημα τῶν δύο ὀξείων τετραχορδων κτλ. Ὡσαύτως τὸ βαρὺ διάστημα Πα—Νη ὄν τετραρτημόριον, διὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης τῆς χορδῆς ρ εἰς τὴν χορδὴν Πα ὡς Κε, ὀνομάζεται Κε—Δι

§ 85. Όταν ψάλλωμεν ἐκ τοῦ βασίμου Πα τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου, εἰρημολογικὰ μέλη, καὶ πρὸ πάντων τὰ τοῦ δευτέρου ἤχου, καὶ πρόκειται νὰ βαδίσωμεν ἐκ τοῦ βασίμου Πα τῆς κλίμακος πρὸς τὸ κατιέναι, τότε ἐπὶ τῆς χορδῆς Πα, θέτομεν τὴν χορὰν τοῦ δευτέρου ἤχου Δι σ Π. χ.

 π π
 Ἐν αὐτῷ κατὰ τὰ παλαιὰς ἀνατιπαλοῦς

Εἰς τὰς τοιαύτας δὲ περιστάσεις, ὁσάκις ἡ χορὰ τοῦ δευτέρου ἤχου παραλείπεται, δέον αὕτη νὰ ἐννοῖται ὡς ὑπάρχουσα.

§ 86. Σχετικὴ κλίμαξ τοῦ χρωματικοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου, εἶναι ἡ ἀνήκουσα εἰς τὴν χορὰν Δι σ , ἣν καὶ ἰδιαιτέραν φθορὰν τοῦ χρωματικοῦ γένους ὀνομάζομεν.

Σχ. 14

Ἡ παροῦσα κλίμαξ μικτὴ οὖσα, ἐνεργεῖ ὡς πρὸς τὰ ἄνω μὲν τοῦ Δι διαστήματα διατονικῶς, ὡς πρὸς τὰ κάτω δὲ τοῦ Δι χρωματικῶς· τοῦτέστι τὸν πρῶτον κατιόντα φθόγγον ἦτοι τὸν Γα, ἀπαιτεῖ μὲ δίσειν διπλῆν, τὸν δεῦτερον ἦτοι τὸν Βου εἰς τὴν φυσικὴν θέσιν τοῦ διατονικοῦ, τὸν τρίτον Πα δίσειν καὶ τὸν τέτατον Νη εἰς τὴν φυσικὴν βᾶσιν τοῦ διατονικοῦ. Συνεπῶς τὸ διάστημα Δι—Γα ἀπαιτεῖ τετρατημόριον ἦτοι τριῶν τμημάτων, τὸ Γα—Βου δεκαεξὶ τμημάτων, τὸ Βου—Πα πέντε καὶ τὸ Πα—Νη δεκαεξί. Ἡ χορὰ αὕτη σ εἰς οὐρανὴν χορδὴν καὶ ἂν τεθῆ,

γενόμενον οὕτω μείζον καὶ χρησιμεῖον ὡς διαζευκτικὸν διάστημα τῶν δύο βαρέων τετραχορδων κτλ. Ἔνεκα τοῦτου τὸ διάστημα Πα—Νη εἶναι δώδεκα μερῶν. Τοῦτ' ἀπὸ δὲ συμβαίνει ἐὰν τὸ δξὺ Πα καὶ τὸ βαρὺ Νη ὀνομάσωμεν διὰ τῆς παρούσης χορᾶς Δι.

αὕτη προφέρεται ὡς Δι, καὶ ἐνεργεῖ μὲ τὰ διαληφθέντα διαστήματα ἰδὲ καὶ παράδειγμα.

Προς σε κα γω α σμα με λω δω δε χθη

§ 87. Πολλάκις εἰς τὰ μέλη τοῦ πλαγίου δευτέρου μίγνυνται διὰ χροῶν τετράχορδα καὶ διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος. Τούτου γενομένου σχηματίζονται μικτὰ κλίμακες ἐκ διατονικοῦ καὶ χρωματικοῦ, καὶ τὰνάπαλιν ἐκ χρωματικοῦ καὶ διατονικοῦ. Πρὸς κατανόησιν τῶν μικτῶν τούτων κλιμάκων ἰδὲ τὰ ἑξῆς διαγράμματα.

π'	3	12	π'	12	π'
γ'	18	7	γ'	3	γ'
ζ'	7	9	ζ'	18	ζ'
κ	12	12	κ	7	κ
σ	12	3	σ	12	σ
δ	7	18	δ	7	δ
π	9	7	π	9	π
1	2		3	6	8

Ὡς ἐν τοῖς παροῦσι διαγράμμασι βλέπομεν, ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 μικτὴ κλίμαξ, ἔχει τὸ κάτω τετράχορδον διατονικὸν καὶ τὸ ἄνω χρωματικόν. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔχει τὸ κάτω τετράχορδον χρωματικόν καὶ τὸ ἄνω διατονικόν· καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 τὸ κάτω τετράχορδον ἔχει διατονικόν καὶ τὸ ἄνω χρωματικόν. Τὸ δὲ ξὺν ὅμοις τετράχορδον τῆς τελευταίας ταύτης κλίμακος, εἶ

ναι πάλιν μικτὸν ὡς πρὸς τὰ διαστήματα καὶ τὰς μαρτυρίας, ὡς ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χροῆς Πα ἐπὶ τῆς χορδῆς Δι. Οὕτω δὲ πράττοντες, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν διὰ τῶν χροῶν καὶ ἑτέρας χρωματικὰς μικτὰς κλίμακας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τοῦ πλαγίου τρίτου ἢ τοῦ βαρέος ἤχου

§ 88. Ὁ πλάγιος τοῦ τρίτου ἤχος ἦτοι ὁ βαρὺς, (1) εἶναι κατ' ἀρχὴν φύσεως διατονικῆς· μεταχειριζόμενος τὴν διαπασῶν διατονικὴν κλίμακα. Ὅταν ὅμως ἐπ' αὐτῆς τεθῶσιν αἱ ἑναρμόνιαι χροαί, τότε μεταχειρίζεται τὴν ἑναρμόνιον κλίμακα τοῦ τρίτου ἤχου, ἣν ὄρα ἐν σελ 89 σχ. 8. Ὁ ἤχος οὗτος εἰς μὲν τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Εἰρημολογικὸν μέλος ἄρχεται ἐκ τῆς βάσεως Γα ἐνίοτε καὶ ἐκ τῆς βάσεως Ζω, εἰς δὲ τὸ Παπαδικὸν μόνον ἐκ τῆς Ζω (2). Τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Εἰρημολογικὸν μέλος ψάλλεται κατὰ τὴν ἑναρμόνιον κλίμακα τοῦ τρίτου ἤχου, τὸ δὲ Παπαδικὸν κατὰ τὴν διατονικὴν ἐνίοτε ὅμως καὶ κατὰ τὴν ἑναρμόνιον κλίμακα.

Πρὸς τούτοις ἰδὲ τὰς ἐκ τοῦ Ζω κλίμακας διατονικῶς καὶ ἑναρμόνιως.

Διατονικὴ	68	7	12	9	7	12	12	9	1
Ἐναρμόνιος	68	13	12	13	3	12	12	3	2

(1) Ὁ πλάγιος τοῦ τρίτου ἢ βαρὺς, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο ὀποφρύγιος. Οὗτος διακρίνεται ὡς ἐκ τοῦ ἀρρενωποῦ χαρακτηρισ αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως τῆς μελωδίας. Τὸν ἤχον δὲ τοῦτον ὠνόμασαν οἱ ψαλμοῦδοι βαρὺν ἐξ ἀρχαιολογίας. Διότι λέγουσιν, ὅτι ἐπινοήσας ὁ Ἐρμῆς τὴν λύραν, αὐτὴ ἦτο ἐπιτάχορδος. Ἐπὶ δὲ φθόγγους καὶ ἤχους ἐδίδαξε. Βαρύτατος δὲ τῶν ἐπιτά φθόγγων ἦτο ὁ Ζω. Διὰ τοῦτο δ' ὠνομάσθη βαρὺς. Εἶτα ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ μετ' αὐτόν, ἀβέησαντες εἰς οὐτὴν τὰς χορδὰς, τοὺς φθόγγους καὶ τοὺς ἤχους, δὲν ἥλλαξαν τὸ ὄνομα τοῦ βαρέος ἤχου, ὅπως μὴ λησμονηθῆ παντάπασιν ἡ ἀρχαιότροπος λύρα.

(2) Κυρίως ὁ βαρὺς ἤχος ἄρχεται ἐκ τῆς βάσεως Ζω, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ κλάγιοι ἤχοι εὑρίσκονται τῶν κυρίων ἤχων κατὰ ἕν τετρα-

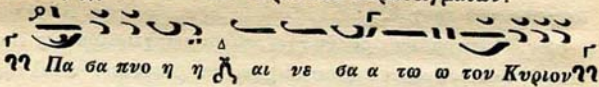
Ὁ ἦχος οὗτος δηλοῦται διὰ τῆς ἀρκτικής μαρτυρίας οὕτω
 Φθοραὶ δ' αὐτοῦ κυρίως εἶναι δύο· ἡ τοῦ διατονικοῦ ὀξέως Ζω καὶ ἡ τοῦ ἑναρμονίου Ζω . Μαρτυραὶ δὲ τῶν φθόγγων εἰσὶν αἱ τῆς διατονικῆς καὶ ἑναρμονίου κλίμακος. Ὁ βαρὺς ἦχος ἀπηχεῖται κατὰ τοὺς παλαιοὺς μὲνδιὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως αα^κές, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως Νε. Εἰς τὰ μέλη δὲ τὰ ἀρχόμενα ἐκ τοῦ Ζω, πρὸς μεγαλειτέραν ἔμφασιν τοῦ ἦχου ἀ-

πηχεῖται καὶ οὕτω·

Δεσπόζον-

τες φθόγγοι εἰς τὸ Στιχηθαρικὸν καὶ Εἰρημολογικὸν αὐτοῦ μέγος, ἀρχομένου μὲν ἐκ τοῦ Γα, εἶναι οἱ Γα, Δι, Ζω, ἀρχομένου δὲ ἐκ τοῦ Ζω, εἶναι οἱ Ζω, Πα, Δι. Εἰς δὲ τὸ Παπαδικόν, οἱ Ζω, Πα, Γα. Ποιεῖ δὲ καταλήξεις εἰς τὸ Στιχηθαρικὸν καὶ Εἰρημολογικὸν μέλος ὅταν ἔχη βάσιν τὸν Γα, ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Γα. Ὅταν δὲ ἔχη βάσιν τὸν Ζω, ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς εἰς τοὺς Πα, Ζω καὶ τελικὰς εἰς τὸν Ζω. Εἰς δὲ τὸ Παπαδικόν ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Πα, Γα, Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Ζω. Τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους τῶν ἐν γένει μελῶν, ὡς καὶ τὰς σχετικὰς ἀτελεῖς, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς καταλήξεις ἐφήρμοσον ἐπὶ τῶν παρόντων παραδειγμάτων.

χορδον πρὸς τὸ βαρὺ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ζω τοῦ διαπασῶν δὲν εἶναι ὁμοῖος τοῦ ἑναρμονίου Ζω, ὄντος τοῦ δευτέρου διὰ τοῦ συστήματος τοῦ τροχοῦ, καθ' ἡμιτόνιον βαρύτερον, μὴ ὄντος ἐπομένως τοῦτου στερεοῦ, καὶ ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἑναρμονίου Ζω διαστήματα Ζω—Νη, Νη—Πα εἶναι ὁμοία μὲ τὰ διαστήματα Γα—Δι καὶ Δι—Κε, διὰ τοῦτο πρὸς εὐκόλον παράστασιν τῶν ἐκ τοῦ Ζω ἑναρμονίων διαστημάτων, τὸ ἴσον τοῦ στιχηθαρικοῦ καὶ εἰρημολογικοῦ Ζω, μεταφέρεται εἰς τὸν Γα. Τὴν διαφορὰν δὲ τοῦ διατονικοῦ καὶ ἑναρμονίου Ζω, ἰδὲ εἰς τὰς ἀνωτέρω ὁπ' ἀριθ 1 καὶ 2 κλίμακας.

τοῦ περιστρέφεται εἰς τὰς ἐν γένει καταλήξεις τοῦ πρώτου ἤχου καὶ ἰδίως εἰς τὰς χορδὰς Πα, Δι, καὶ καταλήγη εἰς τὸν Ζω, παρέχει ἡμῖν ἰδιάζον τι μέλος, μικτόν, συνιστάμενον οὕτω ἐκ τοῦ βαρέος καὶ τοῦ πρώτου ἤχου. Τὸ μέλος τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον πρωτόβαρον ἤχον, ὅστις βαδίζει κατὰ τὸ πεντάφωνον σύστημα. Π. χ.

Κα τε λυ σας τω Σταυρω σου τον θα νη τον ^Δ η
 νε ω ξας τω λη στη η τον Πα ρα δει σου η κτλ. και
 το με γα ε λε ε ο ος

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δεσπόζοντες φθόγγοι Στιχηραρικῶς καὶ Εἰρημολογικῶς εἶναι οἱ Ζω, Πα, Δι, καταλήξεις δὲ ποιεῖ ἀτελεῖς εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς εἰς τοὺς Πα, Ζω καὶ τελικὰς εἰς τὸν Ζω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τοῦ πλαγίου τετάρτου ἤχου.

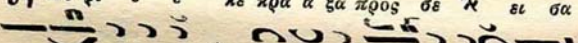
§ 92. Ὁ πλάγιος τοῦ τετάρτου ἤχος⁽¹⁾, ἀνήκει εἰς τὸ διατονικὸν γένος. Συνεπῶς ὁδύσει κατὰ τὸ διαπασῶν σύστημα, ἤτοι τὴν διατονικὴν κλίμακα τὴν ἀρχομένην ἐκ τῆς χορδῆς Νη. Ὅρα σχ. 2 σελ. 15. Ἀρκτικὸν σημεῖον ἢ μαρτυρία δι' ἧς δηλοῦται οὗτος ἡ ἤχος εἶναι τόδε $\text{A} \text{B}$, ἀπηχούμενος κατὰ μὲν τοὺς παλαιοὺς

(1) Ὁ πλάγιος τοῦ τετάρτου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὠνομάσθη Ἰππομιξολόδιος, ὡς ἐκ τοῦ τετάρτου παραγόμενος. Βασίζεται δὲ οὗτος ἐπὶ τῆς χορδῆς Νη κανονικῶς καθόσον ἐκ τῆς βάσεως Δι τοῦ πακαδικοῦ μέλους τοῦ τετάρτου ἤχου, ὃ Νη εὐρίσκεται βαρέτερον κατὰ ἓν τετραχορδον. Διακρίνεται δὲ ἀπὸ τὸν τὸ σεμνοσπερές, τὸ ἰθονικὸν καὶ ἰδίᾳ τὸ ἐκλυσικὸν εἰς τὰ πάθη. Ὁ ἤχος οὗτος ἐλήφθη ὡς βᾶσις τῆς Ἑβρωπαϊκῆς Μουσιμῆς.

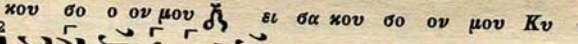
διὰ τῆς πολυσυλλάβου λέξεως **Κε** αἰγιε, καθ' ἡμᾶς δὲ διὰ τῆς λέξεως **Νε**. Φθορὰς δὲ ἔχει τὰς τῆς διατονικῆς κλίμακος, ἐξ ὧν κυρίως καὶ κατ' ἀρχὴν εἶναι αὕτη μὲν **Ϛ** διὰ τὸν κατιόντα **Νη**, αὕτη δὲ **Ϛ** διὰ τὸν ἀντίστοιχον⁽¹⁾ ἀνιόντα. Ἐπίσης μαρτυρίας ἔχει τὰς τῆς διατονικῆς κλίμακος, ἧτοι τὰς τοῦ κυρίου του τετάρτου ἤχου. Κυριεύοντες ἢ μᾶλλον δεσπόζοντες φθόγγοι τούτου τοῦ ἤχου εἰς τὸ Στιχηραρικόν, Εἰρημολογικόν καὶ Παπαδικόν, εἰσὶν οἱ **Νη**, **Βου**, **Δι**. Ποιεῖ δὲ καταλήξεις εἰς ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μέλη, ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς φθόγγους **Βου**, **Δι**, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν **Νη**. Τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους τῶν ἐν γένει μελῶν, ὡς καὶ τὰς ἀτελεῖς, ἐντελεῖς καὶ τελικὰς αὐτῶν καταλήξεις, ἐφήρμοσον εἰς τὰ παρόντα παραδείγματα.

 Κυ ρι ε ε κε κ ρ α α ξ α π ρ ο ς σε κ ει σα

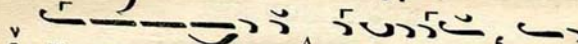
 κου σο ο ον μου ει σα κου σο ον μου Κυ υ

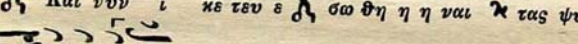
 υ υ ρι ι ι ι ε

 Και νυν ι κε τευ ε σωθη η η ναι κτας ψυ

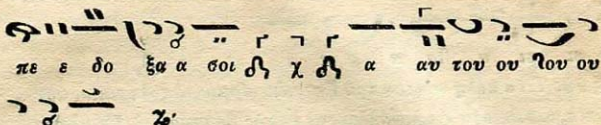
 χα ας η η μων

 Ο δη γη σει ει με εν γη η ευθει ει

(1) Αἱ χρόαι αὗται **Ϛ** **Ϛ** διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ σύστημα. Καθότι αὕτη μὲν **Ϛ** ὄσα τρεῖς τόνους ἐπὶ τὸ βαρὺ, παριστᾷ μέλος τοῦ **Νη**, αὕτη δὲ **Ϛ** τρεῖς τόνους ἐπίσης ἐπὶ τὸ βαρὺ, δεικνύει μέλος τοῦ **Δι**.

(2) Ἐπὶ τῆς γραφῆς ταύτης ἡ πεταστὴ ἔνεκα τῆς βαρείας προφέρεται ἀμέσως μετὰ βαρέτητος. Εἰς τὸν δευτέρον δὲ χρόνον τοῦ κλάσματος καθ' ὃν προφέρομεν τὸ ποιδὸν αὐτῆς, ἐνισχύομεν τοῦτο διὰ τοῦ ψηφιστοῦ.

ου ου ου **ξ'**
 ου κτλ. Ἐπὶ τοῖς παραδείγμασι τούτοις, ἔφηρ
 μοσον τοὺς δεσπόμενους φθόγγους καὶ τὰς ἐν γένει καταλήξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Περὶ μελοποιίας.

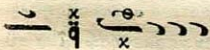

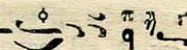

§ 94 Μελοποιία εἶναι ἡ κατασκευαστικὴ δύναμις, δι' ἧς συν-
 θέτουτες, κατασκευάζομεν τὰς ἐν τῇ μουσικῇ διαφόρους μελω-
 δίας. Κατασκευάζομεν δὲ τὰς μελωδίας οὐχὶ φάλλοντες μόνον
 ταύτας, ἀλλ' ἐφευρίσκοντες καὶ γράφοντες ἰδίας νέας, τῇ ἐκκλη-
 σιαστικῇ μουσικῇ συναδούσας καὶ τοῖς ἀκροαταῖς ἀρεσκούσας.
 Συνεπῶς διαφέρει ἡ μελωδία τῆς μελοποιίας, διότι ἡ μὲν μελω-
 δία ἐστὶν ἀπαγγελία μέλους, ἡ δὲ μελοποιία ἔξις ποιητικῆ.

§ 95. Εἰς τὴν μελοποιίαν διακρίνομεν τρία εἶδη. Τὸ ὑπατοι-
 δές· ἦτοι τὴν βαρεῖαν διαπασῶν κλίμακα, τὸ μεσοειδές, ἦτοι τὴν
 μέσην διαπασῶν, καὶ τὸ νητοειδές, τοὔτεστι τὴν ὀξείαν διαπα-
 σῶν⁽¹⁾. Εἰς τὴν μελοποιίαν ἐπίσης διακρίνομεν τρία μέρη. Τὴν
 Λήψιν, τὴν Μίξιν καὶ τὴν Χρῆσιν. Καὶ λήψις εἶναι τὸ μέρος τῆς
 μελωδίας, ἦτοι οἱ φθόγγοι τῆς κλίμακος ἀπὸ τοῦ δόσιου ὁ με-
 λοποιὸς ποιεῖται τὴν ἔναρξιν τῆς συνθέσεως. Μίξις εἶναι ἡ ἐ-
 φαρμογὴ τῶν μουσικῶν τόνων, αἱ διάφοροι θέσεις τῆς μελωδίας
 τὰ γένη καὶ οἱ διάφοροι τρόποι αὐτῶν. Καὶ χρῆσις εἶναι ἡ δοκι-
 μὴ ἣν ποιεῖται ὁ μελοποιὸς εἰς τὸ πλαττόμενον μουσικὸν μά-
 θημα, ἦτοι ἡ διάφορος ἐπεξεργασία καὶ ἔντεχνος πλοκὴ τοῦ μέ-
 λους. Ὅθεν κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἡ δοκιμὴν τοῦ τονιζομένου ᾄ-

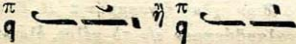

(1) Σχημάτισον τρεῖς διαπασῶν κλίμακα ἐκ τοῦ Πα' ὡς Πα—Πα', Πα'—
 Πα'' καὶ Πα''—Πα'''. Τὸ βαρύτερον ταύτης ὀκτάχορδον εἶναι τὸ ὑπα-
 τοειδές, τὸ μεσαῖον ταύτης τὸ μεσοειδές καὶ τὸ ὀξύτερον τὸ νητοειδές.

σματος, ὁ μελοποιὸς δέον νὰ διακρίνη τὴν πορείαν τούτου, τὴν σύνθεσιν, τὴν ἐπανάληψιν τῆς αὐτῆς χορδῆς καὶ τὴν διάρκειαν. Τούτέστι δέον νὰ γνωρίζῃ τὰ τέσσαρα εἶδη τῆς χρήσεως ἥτοι τὴν Ἀγωγὴν, τὴν Πλοκὴν, τὴν Πεττείαν καὶ τὴν Τονήν.

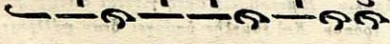

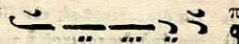
§ 96. Διὰ τῆς ἀγωγῆς διακρίνομεν τὴν πορείαν τοῦ τονιζομένου ἔσματος. Εἰς τὴν πορείαν ὅμως τοῦ ἔσματος διακρίνονται τρία εἶδη. Ἡ εὐθεία, ἡ ἀνακάμπτουσα καὶ ἡ περιφερῆς. Καὶ εὐθεία μὲν εἶναι ἡ συνεχῆς ἀνάβασις τῶν τόνων τῆς κλίμακος ἥτοι π . Ἀνακάμπτουσα ἡ συνεχῆς κατάβασις αὐτῶν ἥτοι χ καὶ περιφερῆς ὅταν ἡ μὲν ἀνάβασις γίνεται διατονικῶς, ἡ δὲ κατάβασις χρωματικῶς καὶ ἀντιστρόφως ἢ καὶ ἄλλως. Π. χ. π

 χ π π π

Διὰ τῆς Πλοκῆς, ἐννοοῦμεν τὴν εἰς τὸ ἔσμα ὑπερβατὴν διαδοχὴν τῶν φθόγγων ἐν ἀναβάσει καὶ καταβάσει. Π. χ.

π καὶ ἀντιστρόφως χ

Διὰ τῆς Πεττείας ἐννοοῦμεν τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν φθόγγων δῖς, τρῖς κτλ. πρὸς τὸ ἀνιέναι καὶ κατιέναι. Π. χ.

 π π Καὶ διὰ τῆς Τονῆς ἢ τοναίας, ἐννοοῦμεν τὴν χρονικὴν διάρκειαν τοῦ τόνου πλέον τοῦ ἐνὸς χρόνου. Π. χ. π π

Ἐσαύτως καλὴ σιωπὴ ἀποτελεῖ εἶδος χρήσεως. κτλ.

§ 97. Εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν μελωδιῶν, δέον ὁ μολοποιὸς νὰ παριστᾷ μετὰ προσοχῆς τὰ εἶδη τῆς μελοποιίας, ἅτινα εἰσὶ τρία. Τὸ Διασταλτικόν, τὸ Συσταλτικόν καὶ τὸ Ἑσυχαστικόν. Καὶ τὸ Διασταλτικόν εἶναι ἐκεῖνο δι' οὗ ἐξεγείρομεν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ ἀνδρῶδες τῆς ψυχῆς. Συσταλτικόν τὸ δι' οὗ κινουνοῦμεν πάθη λυπηρὰ καὶ Ἑσυχαστικόν τὸ δι' οὗ φέρομεν τὴν ψυχὴν εἰς ἡσυχίαν. Πρὸς τοῦτοις εἰς τὴν μελοποιίαν ἔχομεν καὶ ἕτερα μέσα ἥτοι τὴν Παλιλλογίαν ¹, τὴν ἐπανάληψιν ², τὴν ἀπόδοσιν ³, τὴν μίμησιν ⁴, τὴν μεταβολὴν ⁵, τὸν διπλοῦν χρόνον, τὴν ἄρμονίαν ⁶ καὶ τὸν ρυθμόν. Τούτων οὕτως ἐχόντων λέγομεν τὰ ἔξις. Ὅπως συνθέτη τις εὐχερῶς καὶ κανονικῶς μελωδίαστῶσφ ἐκκλησιαστικῶσφ ὄσφ καὶ δημῶδεις κ.τ.λ δέον οὗτος νὰ γνωρίζῃ συστηματικῶς καὶ τελείως ἅπαντα τὰ στοιχεῖα καὶ ἐν γένει τὰ συστατικὰ τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς. Δηλονότι νὰ κατανοήσῃ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὴν ποσότητα τῶν χαρακτήρων, ἵνα οὕτω γνωρίζῃ πότε καὶ ὁποῖον χαρακτῆρα δέον νὰ προσκολλᾷ εἰς τὴν σύνθεσιν. Νὰ κατανοήσῃ ἐπίσης τὴν ἐνέργειαν καὶ ἀκριβῆ

(1) Ἡ Παλιλλογία συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναβαίνωμεν καὶ καταβαίνωμεν μὲ τὴν ἰδίαν θέσιν, ἢ μὲ τὸ ἴδιον σχῆμα ἢ γραμμὴν. 2 Ἡ Ἐπανάληψις χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν εἰς τὸ μέλος, ὀλόκληρον προφαθεύσαν περίοδον. 3 Ἡ Ἀπόδοσις συντελεῖ εἰς τὸ νὰ λαμβάνωμεν τὰ τέλη τῶν περιόδων μὲ μίαν κατάληξιν. 4 Ἡ Μίμησις μᾶε ὀδηγεῖ νὰ μελοποιῶμεν τὰ ἕσματα κατ' ἔννοιαν. 5 Ἡ Μεταβολὴ τῆς μελοποιίας συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεταβαίνωμεν ἐκ τοῦ διασταλτικοῦ εἰς συσταλτικόν ἢ ἡσυχαστικόν καὶ τάνάπαλιν. Ἡ μετάβασις αὕτη γίνεται διττῶς ἥτοι κατ' ἐμμελῆ καὶ ἐκμμελῆ τρόπον. Καὶ ἐμμελής ὑπάρχει ὅταν ψάλλουτες μεταβαίνωμεν ἐκ τῆς αὐτῆς διατονικῆς βάσεως εἰς χρωματικὴν ἢ ἵγουν ἀπὸ τοῦ Πα διατονικοῦ εἰς τὸν Πα χρωματικόν, καὶ ἀντιστρόφως. Ἐκμμελής δὲ ὅταν ἀπὸ διατονικοῦ ἢ χρωματικοῦ ἵχου μεταβαίνωμεν εἰς ἑναρμόνιον, ὀχλὶ διὰ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἀλλ' ὀξυτέρας ἢ βαρυτέρας καὶ τάνάπαλιν. 6 Ἡ ἄρμονία συντελεῖ εἰς τὴν ἄρμονίαν καὶ εὐρυθμόν τῶν φθόγ-

τοποθέτησιν τῶν ἐγγρόνων καὶ ἀγρόνων ὑποστάσεων. Νὰ διακρίνη εὐχερῶς τὰ γένη, τὰς διαφοροὺς αὐτῶν κλίμακας, τὰς πορείας καὶ διαιρέσεις μιᾶς ἐκάστης κλίμακος μετὰ τῶν οἰκείων διαστημάτων καὶ μαρτυριῶν αὐτῆς κ.τ.λ. Νὰ ἐννοήσῃ λεπτῶς τὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐνέργειαν τῶν ἀλλοιωτικῶν σημείων, τοῦτέστι τῆς διέσεως καὶ ὑφέσεως. Νὰ γνωρίσῃ τὰ διάφορα συστήματα, ἅπαντας τοὺς τρόπους ἢ ἤχους, μεθ' ὧν τῶν παρακολουθημάτων τῶν ἀπάσας τὰς χροῶς καὶ τὰς τούτων ἐνεργείας, ἦτοι τὰς μεταφορὰς τῶν κλιμάκων ἀπὸ γένους εἰς γένος, ἤχου εἰς ἤχον, τετραχόρδου εἰς τετράχορδον κ.τ.λ. Νὰ γνωρίξῃ καλῶς ἀπάσας τὰς χρονικὰς ἀγωγὰς¹, τὴν μεταβολὴν αὐτῶν ἀπὸ συντόμων εἰς ἀργὰς καὶ τὰν ἀπάλιν, τὸν διπλοῦν χρόνον καὶ τὸν ρυθμὸν. Νὰ ἐξασκήσῃ δὲ τὴν ἀκοὴν τοῦ εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἅμα ἀκούῃ τὴν μελωδίαν νὰ καταλαμβάνῃ τὸ ἦθος τῆς, τὰ διάφορα αὐτῆς συστατικά, τὴν κλίμακα κ.τ.λ. Νὰ προσπαθῇ παντὶ σθένει νὰ παριστᾷ διὰ τοῦ τονισμοῦ τὴν ἐννοίαν ἐκάστου τροπαρίου· ἦτοι νὰ ὑποὶ τὰς λέξεις τὰς σημαινούσας ὕψος, τοῦναντίον νὰ βαρύνῃ τὰς σημαινούσας βάθος κ.τ.λ. τέλος μελοποιῶν νὰ παριστᾷ τὴν χαρὰν, τὴν λύπην καὶ ἐν γένει ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς ἀκριβῆ παραστάσιν τῆς ἐννοίας τοῦ τροπαρίου. Δέον ὅμως κατὰ τὸν τονισμόν νὰ μὴ ἀπομακρύνῃται τοῦ σεμνοπρεποῦς ἠθους τῆς μουσικῆς τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ν' ἀναμιγνύῃ τὰς ἐκκλησιαστικὰς μελωδίας μεθ' ἐξωτερικῶν φημάτων, οὔτε πάλιν τὰς δημώδεις κ.τ.λ. μελωδίας κατὰ τὴν σύνθεσιν νὰ συγχέῃ μετὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς. Τέλος διὰ νὰ μελοποιῇ τις, δεῖν νὰ κατανοήσῃ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἅ-

γων τῆς μελωδίας ἀκολουθίαν. 1 Ὅπως καταστῆ ὁ σπουδαστὴς ἀριστος ἐκτελεστῆς, δεῖν νὰ ἔχῃ ἐν χρόνῳ μετρον ἢ χρονοδείκτην, ἵνα δι' αὐτοῦ μάθῃ πρῶτον νὰ κτυπᾷ καλῶς καὶ τακτικῶς τὸν ἀπλοῦν χρόνον, καὶ ἔπειτα τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἀγωγὴν ἐκάστου χρόνου.

παντα τὰ στοιχεῖα τῆς μουσικῆς μας, νὰ μελετήσῃ διάφορα μαθήματα διαφόρων ἐγκρίτων διδασκάλων, τόσῳ ἐκκλησιαστικῶ ὄσῳ καὶ ἐξωτερικῶ ἔξσηματα, ἀντιγράφων συγχρόνως διάφορα μαθήματα καὶ ἀσκούμενος εἰς διαφόρους γραφὰς τῆς μουσικῆς. Πάντα ὁμως ταῦτα δεόν προηγουμένως νὰ παραδοθῆ ἡθεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς παρ' ἐγκρίτου διδασκάλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Περὶ διδασκαλίας.

§ 98. Ἡ καθ' ἡμᾶς διδασκαλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς γίνεται διὰ σειρᾶς ἀναλόγων μαθημάτων. Ὅθεν διδασκόμενοι οἱ μαθηταὶ διὰ τοῦ παρόντος πονήματος τὴν μουσικὴν οὐτως, ὅταν ἐννοήσωσιν οὗτοι καλῶς τὰ κατὰ σειρὰν ὄντα μαθήματα, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ κεφαλαίου περὶ ἤχων, καὶ παραλλαγίζωσιν ἐλευθέρως «διακρίνοντες συγχρόνως καὶ μετ' ἀκριβείας τὰ διάφορα διαστήματα (1) τῶν διατονικῶν κλιμάκων κ. λ. π.»

(1) Κατὰ τὴν ἐγκύμνασιν τῶν διαφόρων κλιμάκων, οἱ μαθηταὶ δεόν νὰ διακρίνωσι τὰ διαστήματα τούτων μετ' ἀκριβείας· καθόσον γενόμενοι ἱεροψάλται καὶ μὴ τηροῦντες αὐτὰ κατὰ τὸ ἔδειν, καταστρέφουσιν οὕτω τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἐννοιαν τῶν μελωδιῶν· ἄλλως τε μὴ παριστάνοτες ἀκριβῶς τὰ διαστήματα, τὸ ἴσον τῆς βάσεως ὅτε μὲν καταπίπτει ὅτε δὲ ὑψοῦται. Καὶ καταπίπτει μὲν ὁσάκις διάστημά τι ὄν 9 μερῶν, παραστήσωμεν ἐν καταβάσει μὲ δώδεκα, ἢ διάστημα 7 μερῶν, παραστήσωμεν μὲ ἐννέα καὶ καθεξῆς. Τούτου δὲ γενομένου προκόπτονται 3 ἢ 2 μέρη ἐκάστου διαστήματος πρὸς τὸ βαρὸν, ἅτινα ἐπαναλαμβάνόμενα συχνάκις, σχηματίζουσι τονιαῖα διαστήματα, βαρῆτονα οὕτω τὴν βᾶσιν ἐπ' ἄπειρον. Ὁξέσεται δὲ ἡ βᾶσις, ὅταν συμβαίῃ τοβαντίον. Τούτέστι διάστημα ὄν ἐλάχιστον ἢ ἕλασσον, κατὰ τὴν ἐν ἀναβάσει ἐκτέλεισιν, ἀπαγγέλλομεν σφαλερῶς ὡς ἕλασσον ἢ μείζον. Τούτου δὲ γενομένου τὰ προκόπτοντα ἐπὶ πλέον 2 ἢ 3 μέρη ἐκάστου διαστήματος πρὸς τὸ ὀξὺ, ἐπαναλαμβάνόμενα, ἀποτελοῦσι διαστήματα ὀξύγοντα τὴν βᾶσιν ἐπ' ἄπειρον. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπὶ βλάβῃ οὐ μόνον τῶν μουσικῶν μελωδιῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς φωνῆς τῶν ἀδόντων.

τότε ἄρχεται ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ διδασκαλία τοῦ Ἀναστασιματαρίου κατ' ἤχον. Μετὰ τὴν συστηματικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναστασιματαρίου, οἱ μαθηταὶ διδάσκονται τὸ Εἰρημολόγιον καὶ τὸ Δοξαστήριον. Μετὰ ταῦτα εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἀνθολογίαν, διδασκόμενοι οὕτω ἅπαντα τὰ μαθήματα τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς Λειτουργίας. Τὰ ἐν λόγῳ, ὅμως μουσικὰ βιβλία, δεόν νὰ ᾧσιν εὐδοκίμων καὶ ἐγκρίτων διδασκάλων. Κατὰ τὴν ἐν γένει δὲ διδασκαλίαν, οἱ μαθηταὶ διδάσκονται καλδίᾳ-φορα δημάδῃ ἢ ἄλλα ἐξωτερικὰ ἕσματα ἀσκούμενοι οὕτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Περὶ τῶν διδασκόμενων

§ 99. Οἱ μαθηταὶ δεόν νὰ ἐπιστῶσι τὴν προσοχῆντων εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἀπαγγέλειν. Τοῦτέσι τὴν κεφαλὴν νὰ ἔχωσι ὀρθίαν, τὸ δὲ στῆθος νὰ προτείνηται ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω, ἵνα οὕτω ἐλευθέρως εἰσπνέωσι τὸν ἀέρα. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τῶν μαθημάτων, πρέπει ν' ἀποφεύγωσι πάντα μορφασμὸν καὶ πᾶσαν σωματικὴν κίνησιν δι' ὧν προξενεῖται ἀηδία. Ὡσαύτως νὰ μὴ ἀνοίγωσι τὸ στόμα πλέον τοῦ δεόντος, οὐδὲ νὰ ἀπαγγέλλωσι διὰ τῆς ρινός, ἀλλὰ διὰ τοῦ λάρυγγος. Ἐπίσης τὰ μουσικὰ γυμνάσματα καὶ τὰς ἐν γένει μελωδίας δεόν οὗτοι ν' ἀπαγγέλλωσι διὰ τῆς φυσικῆς αὐτῶν φωνῆς καὶ οὐχὶ τῆς προσπεποιημένης. Νὰ προσφέρωσιν οὗτοι τοὺς φθόγγους καθαρῶς καὶ νὰ μὴ βιάζωσι τὴν φωνὴν των, οὔτε πάλιν δταν εἶναι παῖδες νὰ κουράζωσι τὰ φωνητικὰ αὐτῶν ὄργανα.

§ 100. Οἱ μαθηταὶ δεόν νὰ διδαχθῶσι τὴν μουσικὴν ἐπιτρία συνεχῆ ἔτη, παρευρισκόμενοι πάντοτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ διδασκάλου των, συμπάλλοντες μετ' αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἔτος καὶ μόνοι. Οὕτω δὲ πρᾶττοντες οἱ διδασκόμενοι, καθίστανται συστηματικοὶ μουσικοί.

ΤΩ, ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ, ΑΘΗΝΩΝ

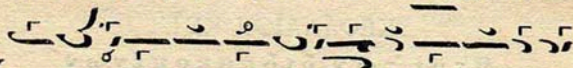
ΕΥΡΙΩ, ΕΥΡΙΩ:

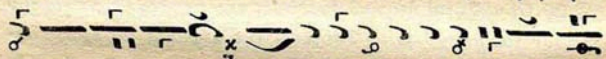
ΠΡΟΚΟΠΙΩ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ,

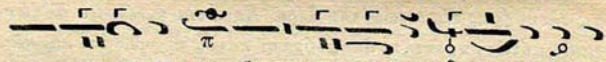
ΕΠΙ ΤΗ, ΑΝΑΡΡΗΣΕΙ ΤΟΥ

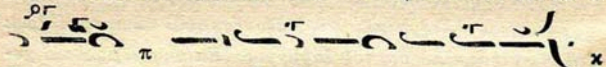
Ἄσμα ποιηθὲν καὶ μουσουργηθὲν ὑπὸ Ἄνθ. Β. Τσικνοπούλου
εἰς ἤχον ὑπερδωριον καὶ ὑπομιξολύδιον μετ' ἑναρμονίου.

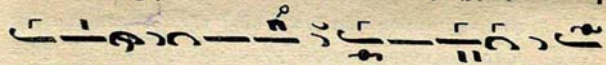
ἦτοι εἰς ἤχον $\text{A } \overset{7}{\text{q}}$ ἑναρμονίως. Ἐκ τοῦ Πα $\overset{7}{\text{ch}}$. 4ος

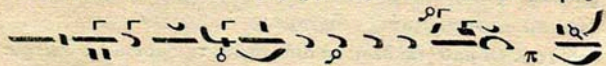

Χαρ μο ο συ νος α νε ε τει λεν η ση με ρον

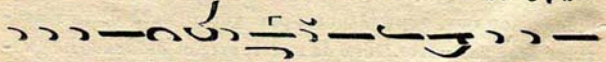

η με ε ε ρα $\overset{7}{\text{q}}$ φε ρου σα ι ε ρο πρε ε πως δι

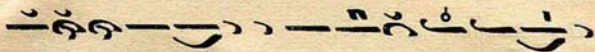

α ατ τον τα α στε ε ε ρα δι ατ τον τα α

στε ε ρα $\overset{\rho\gamma}{\text{D}}$ της Εκ κλη σι ας αφ χη γον $\overset{x}{\text{q}}$

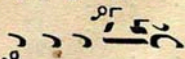

λαμ προν προ θι ε ραφ χην Προ κο ο πι ον μας

το ον κλει νον και θει ον Ποιμε να αφ χην $\overset{\rho\gamma}{\text{D}}$ και

ρε της Ελ λα δος θει ει ει ε πο $\overset{\rho\gamma}{\text{D}}$ τη τε προ θι ε

ραρ χα της α γι ας Εκ κλη σι ας ε κλε κτε μας

Ποι με να αρ χα

π

Μητροπολίτου Ἀθηνῶν τὸν τίτλον ἐστολίσθης·
 εὐχῆ τη τοῦ Παντάνακτος Θεοῦ προεχειρίσθης.
 Τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὸ δῶρον σοι ἐδόθη
 κι' ἐγένεσ' ἀντιπρόσωπος Κυρίου, ὡς ἐπόθει·
 Χαῖρε καύχημα τοῦ κλήρου, Σεβαστὲ Πρωθιεράρχα
 καὶ τῆς Ἐκκλησίας Στύλε καὶ θερμοτάτε προστάτα.

Φαιδρύνεται ὅλ' ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀνάρρησίν σου
 κανχᾶται 'ς τὴν παιδείαν σου καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν σου
 Θεοφιλέστατεν καλεῖ, φωστῆρα ἐκκλησίας
 καὶ μύστιν ἱερώτατον Σὲ τῆς ὀρθοδοξίας.
 Κύριε Θεὲ τῶν πάντων, χάρισε αὐτῷ ὑγίαν
 μακροβίως νὰ ποιμαίνῃ, εἰς τὴν Πίστιν τὴν ἀγίαν.

ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ

Π Ι Ν Α Κ

Περὶ Μουσικῆς	1
» Χαρακτῆρων	3
» Χρόνου	8
» Διατονικῆς κλίμακος	11
» τῆς δις διαπασῶν	22
» Γοργοῦ κτλ.	35
» Ἑμιαπλῆς ἢ ἡμιγόργου	39
» Μέλους	44
» Χρονικῶν ἀγωγῶν	45
» Διπλοῦ χρόνου	47
» τῆς ἐνεργείας τῶν ἀχρόνων ὑποστάσεων	52
» Ρυθμοῦ	56
» Συστημάτων	60
» Διέσεως καὶ Ἐφέσεως	65
» Σχηματισμοῦ Διατ. κλιμάκων καὶ τρόπων ,	71
» Ἑχῶν ἢ τρόπων	73
» Συστατικῶν τῶν ἤχων	76
» τοῦ Πρώτου ἤχου	79
» » Δευτέρου ἤχου	82
» » Τρίτου ἤχου	87
» » Τετάρτου ἤχου	94
» » Πλαγίου πρώτου ἤχου	97
» » Πλαγίου δευτέρου ἤχου	100
» » Βαρῆος	106
» » Πλαγίου τετάρτου ἤχου	109
» » Μελοποιίας	112
» Διδασκαλίας	116
» Τῶν διδασκομένων	117
Ἄσμα μελοποιηθὲν ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει τοῦ Σ. Μη- τροπολίτου Ἀθηνῶν Κυρίου Κυρίου Προκο- πίου Οἰκονομίδη	118

